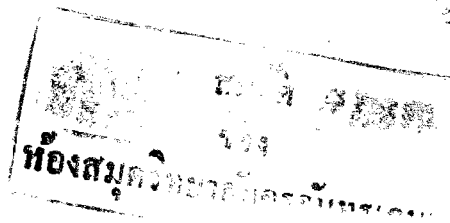

အဘယျကမ္မဋ္ဌာန

จดหมายถึง แต่งตั๋ย

บรรจบ พันธเมธา

ผู้เขียน

พิมพ์แจกเป็นที่ระลึก

วันครบรอบปีที่สาม

วันวางชนม์ของ

29 พ.ค. 2544

นางเจิม พันธเมธา

เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๐๓

คุณแม่เจิมเป็นผู้รักเด็ก ชอบทำของ
เล่นให้ลูกหลาน เช่นทำตุ๊กตาผ้า
ให้หลานเล่น เมื่อท่านยังแข็งแรง
ไปไหนมาไหนคล่อง ได้นำตุ๊กตา
ที่ทำเองไปให้สโมสรปรียา ของ
หนังสือพิมพ์วัฒนธรรม รวมสะสม
กับตุ๊กตาอื่นๆ

คำนำพิมพ์ครั้งที่ ๑

เมื่อครั้ง “จดหมายถึงแดงต้อย” เริ่มลงปรากฏในหนังสือพิมพ์ “ตรุณสาร” มีผู้ถามมาว่า แแดงต้อยนั้นมันตัวจริงหรือไม่อย่างไร ข้าพเจ้าผู้เขียนยังไม่สบโอกาสตอบให้ทราบ จนกระทั่งถึงคราวที่คุณพ่อคุณแม่ของแดงต้อยจะจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกงานศพคุณยาย ได้ปรารภจะรวบรวมจดหมายถึงแดงต้อยส่วนหนึ่งลงพิมพ์ไว้ ในฐานะที่แดงต้อยเป็นหลานรักของคุณยาย ข้าพเจ้าจึงได้โอกาสที่จะตอบให้ทราบเสีย ณ ที่นี้ว่า แแดงต้อยนั้นมันตัวจริง

แดงต้อย (ด.ญ. ทิพย์วรรณ มัลลิกะมาส) กับข้าพเจ้า นอกจากจะสัมพันธ์กันในฐานะหลาน อันเกือบเหมือนหลานแท้ๆ แล้ว ก็ยังมีความสัมพันธ์กันในฐานที่ข้าพเจ้าเป็นผู้เขียนนิทานให้เด็กอ่าน และแดงต้อยเป็นเด็กอ่านนิทานที่ข้าพเจ้าเขียน เราได้ตอบโต้กันบ่อยๆ เพราะแดงต้อยวิจารณ์เรื่องทุกเรื่องที่อ่าน บางเรื่องแดงต้อยไม่เห็นด้วยเลยที่นิทานจะไปลงเอยอย่างนั้น หรือมีเหตุการณ์อย่างนั้นเกิดขึ้น เช่นหม้อเณรจะไปเณรตชนมอินเดียนั้นแดงต้อยก็ไม่ใช่ แแดงต้อยก็ว่าไม่ควรตั้งเป็นต้น เมื่อเจริญวัยขึ้น แแดงต้อยผู้เป็นทั้งนักอ่าน นักวิจารณ์มาแต่เด็ก ก็ได้กลายมาเป็นผู้รักและสนใจเรื่องเกี่ยวกับภาษาไทย และเมื่อพอจะเข้าใจได้ว่าการเดินทางไปยังประเทศไกลเคียงของข้าพเจ้านั้น ไปเพื่อจะสืบสาวราวเรื่องเกี่ยวกับคนไทยและภาษาไทย แแดงต้อยก็สนใจอยากได้รู้ได้เห็นสิ่งเหล่านั้นเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับจะขอติดตามข้าพเจ้าไปด้วยเมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าไปศึกษาภาษามอญและไทยใหญ่ในประเทศพม่า แแดงต้อยรับรองว่าจะไม่ทำให้เดือดร้อนยุ่งยากแก่ข้าพเจ้าเลย ทั้งยังจะช่วยเหลือทำประโยชน์ให้แก่ข้าพเจ้าเสียอีก หากทำประโยชน์อย่างอื่นไม่ได้ ไปช่วยหว่ากระเป่าให้ก็ยังดี ซึ่งก็น่าเสียดายที่โอกาสไม่อำนวยให้ข้าพเจ้าสนองความอยากเห็น

สิ่งแปลกใหม่ และความปรารถนาดีของแดงน้อยได้ จนเมื่อเดินทางไปถึงที่หมาย และได้เห็นสิ่งที่น่าสนใจหลายสิ่งหลายอย่าง จึงนึกได้ว่า โอกาสตอบสนองที่ทำได้ ไม่ยากนักก็คือเล่าเรื่องน่ารู้เหล่านั้น ให้แดงน้อยฟังทางจดหมาย จึงเขียนเล่ามาเป็น ระยะๆ สุดแต่จะเห็นเรื่องใดน่ารู้ น่าสนใจ และเพื่อให้เพื่อนของแดงน้อยและเพื่อน รุ่นราวคราวกันอื่นๆ ได้มีโอกาสรู้เรื่องเหล่านั้นบ้าง บรรณาธิการ “ตรุณสาร” จึงได้ ขอจดหมายเหล่านั้น นำลงเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ตรุณสารติดต่อกันมาจนถึงที่ได้ รวบรวมมาเป็นเล่มในโอกาสนี้ ซึ่งหวังว่าคงจะเป็นประโยชน์ทั้งแก่แดงน้อยและเพื่อนๆ พอจะทดแทนความอยากเห็นแต่ไม่มีโอกาสได้เห็นนั้นได้บ้าง ไม่มากก็น้อย

บรรจบ พันธุเมธา

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔

คำนำพิมพ์ครั้งที่ ๒

เมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าเขียนเรื่อง 'จดหมายถึงแดงน้อย' นั้น ข้าพเจ้ามีเจตนาอันสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นเยาว์ให้สนใจการศึกษาภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้สนใจเรื่องความเป็นอยู่ของคนในประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนการเดินทางเพื่อศึกษาหาความรู้ ฉะนั้นในโอกาสที่ข้าพเจ้าจะบำเพ็ญกุศลเนื่องในวันครบรอบปีที่สามแห่งวันวายชนม์ของมารดาข้าพเจ้า ในวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๐๗ นี้ ข้าพเจ้าจึงเห็นสมควรที่จะตีพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ออกเป็นวิทยาทาน นอกไปจากการบำเพ็ญกุศลประเภทอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อให้หนังสือนี้ได้ถึงมือผู้เยาว์และได้ใช้ประโยชน์สมดังเจตนาเดิมขึ้น เชื่อว่าถ้าผู้วายชนม์ได้ทราบด้วยญาณวิถึใดๆ คงจะชื่นชอบ เพราะท่านเองก็เป็นผู้สนใจทั้งการท่องเที่ยวและการศึกษาหาความรู้ ดังจะได้เล่าเรื่องของท่านไว้ด้วย เพื่อให้เห็นคุณลักษณะของผู้หญิงไทยรุ่นคุณย่าคุณยายของเราคนหนึ่ง ต่อไปนี้

บรรจบ พันธุเมธา

๒๕ ธันวาคม ๒๕๐๗

รำพึงถึงคุณย่า

วันศุกร์ที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๐๔

วันศุกร์สุขอันพล้นลด	ปีหมดยศสุขทุกข์ถม
วันผ่านวาระผันฉันทรม	ชื่นชมขมขื่นฝืนใจ
พระยมพรากย่ำพาแยก	เสาะแสวงสหายได้
จากโลกจากหลานจากไป	จากไกลจากลับจากลา
วันเปลี่ยนเวียนไปไม่หยุด	กาลรุกคืบยังคร่ำ
กาลพ่ายไปไกลตา	กาลพาฉันไกลไปตาม

นววรรณ พันธุเมธา

จดหมายฉบับพิเศษ

เล่าเรื่องคุณย่า

ที่จริงต้องควรจะเรียกท่านว่า คุณยาย เพราะท่านเป็นแม่น้าจวบ แต่บังเอิญเราคุ้นปากกับคำ คุณย่า ด้วยว่าท่านเป็นคุณย่าของพี่แดง จึงเรียกท่านเสียว่า คุณย่า ต๋อยกันทีเดียว ก็แล้วกันว่าท่านเป็นคุณย่าของต๋อยด้วย แต่จะเป็นย่าหรือเป็นยาย เรื่องที่จะเล่าก็คงอย่างเดียวกัน และถ้าลองไปบันทึกเรื่องของย่าใครยายใคร ก็น่าจะได้เรื่องคล้ายๆ กันอีก คือถึงท่านจะไม่ได้ทำอะไรดีเด่นถึงเป็นวีรกรรม แต่ก็เชื่อว่าท่านจะคร่ำครี ไรค่า หาได้ทำประโยชน์อะไรแก่สังคมเสียเลยไม่ อย่างน้อยเลี้ยงเล่า เลี้ยงปัน เลี้ยงสั่งสอน เลี้ยงดัดเดียนที่ดังจากปากคุณย่าคุณยายมาเข้าสู่คุณน้า คุณแม่ คุณน้า คุณอา ก็ยังคงอยู่ทันทัน แล้วก็จะถ่ายทอดจากท่านมาสู่พวกเรารุ่นเด็กๆ และเลี้ยงเหล่าน้าเหล่าน้าที่เป็นแนวเป็นแบบ ให้เราได้เรียนรู้ได้เอาอย่างอยู่โดยไม่รู้ตัว เราจึงไม่ควรมองข้ามคุณค่าคุณความดีนี้ไปเสีย และถ้าหากบันทึกลงไว้ได้ ก็จะช่วยให้เห็นได้ชัดว่า ผู้หญิงไทยรุ่นคุณย่าคุณยายของเราท่านทำอะไรกันมาบ้าง เจตนาที่จะนำเรื่องคุณยามาเล่าจึงมีเพียงเท่านี้

ชีวิตคุณย่าเริ่มที่แพ หลังโรงเรียนราชินี ปากคลองตลาด ทำไมคุณทวดจึงชอบอยู่แพก็ไม่ทราบได้ หรือจะเคยคุ้นกับชีวิตชาวน้ำมาแต่ครั้งอยู่เมืองปทุมฯ ถ้าหากไม่ได้ความอย่างไรรู้ คุณย่าดูเหมือนจะเริ่มชีวิตตั้งแต่อายุ ๘ ขวบ เพราะเล่าว่าทำอะไรเป็นตั้งหลายอย่างแล้วในขณะนั้น เป็นต้นว่า เย็บจักรเป็น ทำกับข้าวเป็น ถ่ายน้ำได้ พายเรือเก่ง และงานหนักที่สู้สำหรับคุณย่าผู้เป็นลูกสาวห่วย ก็คือ ต้องเลี้ยงน้อง ๓-๔ คน ดูบ้าน ทำกับข้าว แล้วก็ขายเครื่องยาสมุนไพร อาชีพที่สืบทอดกันมา แต่การขายเครื่องยาประเภทนี้ คนขายจำเป็นต้องอ่านหนังสือออกกะต๋อย จึงจะรู้ว่าเขาต้องการซื้ออะไรบ้าง เพราะบางทีคนซื้ออ่านหนังสือไม่ออก คนสั่งมาก็เขียนได้แบบน้ำตาถึงน้ำพังกะได คุณทวดเห็นความจำเป็นอย่างนี้ จึงส่งคุณย่าไปเรียนหนังสือกับคุณป้าชี (ท่านบวชเป็นชี) ที่บ้านเสาชิงช้า เสาชิงช้ากับปากคลองตลาดในขณะนั้นคงจะใกล้กันโขทัยวนาต๋อย คุณย่าถึงเดินเรียนไม่ได้ ต้องมาอยู่ประจำกับ

คุณป้า และจะเป็นเพราะคิดถึงบ้าน คุณป้าใจร้ายแบบ หรือคุณย่าสืบทอดนิสัยตัวเองไม่ทราบ เพียง ๘ เดือน คุณย่าก็อ่านหนังสือออก เขียนได้ แต่คุณย่าว่าเขียนแบบชาวบ้านนะ คือสะกดตรงตามตัว ถึงอย่างนั้นลายมือคุณย่าก็ยิ่งเรียกว่าสวย อ่านง่าย และยังเซ็นชื่อเองเสมอ แม้กระทั่งเมื่ออนุญาตตัวเองเข้ารับการผ่าตัดที่โรงพยาบาล คุณย่าก็เซ็นชื่อเอง คุณย่าไปเรียนครั้นนั้น คงไม่ได้เรียนแต่หนังสือ แต่คงได้ไปฝึกระเบียบต่างๆมาด้วย เห็นว่าคุณป้าถึงจะใจดีไม่เคยตีหลานเลย แต่ถึงทนนั่งเหยียดเท้าไม่ได้ กินข้าวที่ละหลายๆ ไม่ได้ คุณย่าก็เลยได้ระเบียบสอนต่อมาถึงลูกถึงหลาน ท่านคงไม่ยอมเป็นอันขาด ถ้าเห็นเด็กกินกระเพาะปลา ๘ ชาม กินเสต็กเนื้อที่ทะ ๒ จานใหญ่ๆ ท่านว่าถึงจะมั่งเงินก็ไม่ควรกินที่ละหลายๆ ให้กระเพาะคลาก เป็นการลงโทษกัน ต่อไปภายหลัง เกิดหาได้ไม่พอกิน จะได้รับความทุกข์ทรมาน ที่สำคัญควรจำคือคนควรกินอาหารเพียงพอกัน เหลือที่ในกระเพาะไว้เผื่อน้ำบ่าง จะได้ดูไม่น่าเกลียดนัก พวกเด็กๆ คงไม่เห็นด้วย และดูไม่เห็นว่าคุณกินอาหารเข้าไปมากๆ จนนั่งอืดอืดนั้น น่าเกลียดอย่างไร

คุณย่ามีชีวิตเป็นชาวแพมาไม่นาน คุณทวดก็ตัดสินใจอพยพจากแพขึ้นมาอยู่บนบก เพราะความจำเป็นที่ทางการไม่ยอมให้แพใครมุงจาก ต้องมุงสังกะสี ซึ่งหนัก ทำให้แพจม ต้องทุ่มเทเงินทองแทบสิ้นเนื้อประดาตัว เพื่อกู้แพไว้หลายต่อหลายครั้ง แต่ถึงอย่างไรก็ยังพอจะดำเนินอาชีพต่อไปได้โดยไม่เดือดร้อน ที่ตกถนนบ้านหม้อ สืบมาจนถึงสิ้นคุณตาทวด

ความจริงเป็นลูกหัวบันหัน้อยนะ ต้อยเองคงจะรู้ดี อย่างคุณย่านี่แหละ ไหนจะต้องช่วยงานบ้าน ไหนจะต้องช่วยงานค้าขาย แต่ได้ประโยชน์ที่ได้สั่งทวดจัดเงินงานทุกประเภทอย่างที่ว่า ทำไปเรียนไป และต้อยคงอยากถามว่า เรียนอะไรและใครสอน ครูคนแรกของคุณย่าคงไม่มีใครนอกจากคุณทวด โดยเฉพาะเรื่องกับข้าวของกิน คุณย่าคงเรียนมาจากตำรับคุณทวดเป็นส่วนใหญ่ แต่ที่เรียนมาจากคนอื่น วิชานี้ก็มี ทั้งทางตรงและทางอ้อม คืออย่างไรนะหรือ ก็คืออย่างนี้ชัดๆ เมื่อคุณย่าเกิดสนใจอยากเรียนรู้อะไร คุณย่าก็ไปเสาะแสวงหาครู หาวิชา แต่ว่าคนสมัยนั้นเขาหวงวิชากันเหลือเกินละต้อย ตำรา กับข้าวก็ยังไม่มียาย คุณย่าก็ต้องใช้วิธีต่างๆ อย่างนี้ คือถามชายในท้องตลาดที่ไปเที่ยวเลือกซื้อข้าวที่คิดว่าอร่อยถูกปาก แล้วนำกลับมาคิดค้นหาวิธีและส่วนผสมต่อไป เช่น ขนมตาลของ

โปรดของคุณย่า เป็นต้น คุณย่าดูว่าความอร่อยอยู่ที่ไหน เมื่อรู้ว่าอยู่ที่ความนุ่มนวล เพราะ
ขนมฟูโตที่ ไม่ฟูมากจนเป็นโพรง หรือฟูน้อยจนแข็ง คุณย่าก็ทดลองทำ ทำอยู่ถึง ๘ หนแน่
ถึงได้ได้ที่ ขนมสุกแล้วนุ่มนวล ถึงจะเย็นก็ไม่แข็ง และสูตรจะคงที่ ทำครั้งๆ ก็มักได้ผลเช่น
เดียวกัน เปลือกส้มโอเชื่อม ก็เป็นอีกอย่างหนึ่งซึ่งคุณย่าสันทัดเพราะเรียนเอง ลักษณะ
หอมนอกหอมในเพราะน้ำมันเมวของเปลือกส้มโอเชื่อมของคุณย่า เป็นที่รู้จักกันในย่าน
ถนนบ้านหม้อ ปากคลองตลาด ในสมัยนั้นทีเดียว

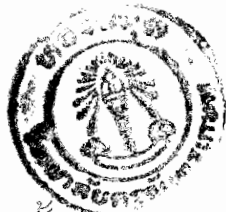
แต่บางอย่างไม่มีขายตามท้องตลาด จะอาศัยเรียนกับครู ครูก็หวังวิชาไม่ยอมสอนให้
คุณย่าก็หาวิชาของตัวเอง ดังที่คุณย่าเล่าว่ามีคนแก่คนหนึ่ง คุณย่าเรียกว่า ยายเมว อยู่เรือ
ถัดเพดานย่าไป เก่งการทำมะละกอเชื่อม นอกจากมะละกอจะอร่อยหวานกรอบแล้ว ยัง
แปลกที่ผ่านมะละกอดิบเป็นเส้นและเส้นเป็นรูปลูกม้งคุด คุณย่าเห็นแล้วจะพยายามอันนวดน
ขอเรียนด้วยเท่าไรก็ตาม ยายเมวก็หัวเราะเยาะเสีย มีหน้าชาเวลาจะทำยังต้องเข้าไปแอบ
ทำในประตูเรือเสียอีกด้วย วันหนึ่งคุณย่าเห็นยายเมวเข้าไปในประตูเรือ เชื่อแน่ว่า
คงเข้าไปสานลูกม้งคุดทำเชื่อม จึงคอยท่อยู่ ไม่ช้ายายเมวก็โยนลูกที่ทำเสียลงน้ำไป คุณย่า
เห็นดังนั้นก็รีบโดดไปเก็บมาแกะคลุก แล้วก็ลองหัดทำจนเข้าใจวิธี สานได้คล่องแคล่ว จึงนำ
ไปทอดยายเมว ซึ่งอดถามไม่ได้ว่า ใครสอน หารู้ไม่ว่าแบบของตนนั่นเองเป็นผู้สอน ยังมี
ของกินเล่นที่โรยไข่ฝอยใส่ไส้ข้างใน ดังเรียกกันว่า หุ้ม นั้น นี่ก็ไม้ออกว่าคุณย่าเล่าว่า
เรียนมาจากไหน นับเป็นของหัตถ์ยากอย่างหนึ่งกว่าจะโรยได้สวย เรียบร้อย เส้นไม่ขาด

บางอย่างอุปกรณ์เครื่องใช้ไม่สอยมีราคาหาซื้อเองไม่ได้ ถึงได้ก็ไม่คุ้ม เช่นนี้ คุณย่า
ต้องอาสาไปทำงานให้เขาเพื่อหาวิชา และบังเอิญมีญาติของคุณย่าที่ไปแต่งงานกับพวก
คริสต์ตั้งที่ภูจัน ทำขนมฝรั่งขนมบ้านชาย คุณย่าจึงได้ไปขออยู่ด้วยและได้เรียนรู้วิธีทำ ไป
พร้อมกับ แต่ว่าเป็นงานหนัก อยู่เพียง ๘-๘ เดือน ก็ต้องขอลากลับ คุณย่าว่า เตาไฟใหญ่
สำหรับถึงขนมนี้ ร้อนไหมไฟนรก ใหม่น้ำแข็งแห้งเกรียมไปหมด

นอกจากนี้ ก็ยังมีอีกหลายอย่างที่คุณย่าทำได้เองจากจำๆ มาเวลาเขาทำให้งินบ้าง
จากที่เขาบอกเล่าให้บ้าง เช่นกับข้าวฝรั่งบางอย่าง มีแกงไก่ใส่ลูกงุ่น และเขล็ดไก่ เป็นต้น
บางอย่างคุณย่ามาดัดแปลงให้เข้ากับรสไทยๆ และใช้เครื่องปรุงให้เหมาะสมกับฤดูกาล เช่น

แกงซังเลี๊ยะสับปรด และแกงต้มยำใส่มะม่วงดิบ อันไม่มีในตำรับไหนมาก่อนเลย อย่างนั้นแหละ จึงดูคุณย่าเป็นคนก้าวหน้าอยู่เสมอ ไม่ยอมหยุดนิ่ง ยังต้องทำยังต้องคิด คิดไปก็ดัดแปลงไป ปรับปรุงไป กับข้าวคุณย่าจึงมักแปลกๆและไม่ซ้ำ คุณย่าเคยทำอาหารกลางวันส่งมาเลี้ยงพวกบ้านๆต๋อย ๓๐ วัน กับข้าววันละ ๓ อย่างไม่ซ้ำกันเลย ถ้าจะพูดไปก็ต้องว่า คุณย่าช่างคิดเรื่องอย่างนี้ เพราะคุณยารักงานด้านนั้นนั่นเอง ไม่ว่าใครจะมาใช้สอยให้หวาน คุณย่าไม่เคยปฏิเสธใคร ช่างรู้สึกตนเด่นยินดีเสียอีก ที่จะช่วยคนเขาอย่างหนึ่ง (คุณย่าชอบว่า คนกินแรงไม่ตาย ผักกินแรงตาย) กับจะได้คิดได้หัดทำของแปลกๆอีกอย่างหนึ่ง ถ้าเป็นลูกมือเขา ก็ได้รู้ได้เห็นของใหม่ๆแปลกๆ หากเป็นแม่งานก็ได้แสดงความคิดความสามารถ คุณย่าภาคภูมิใจนักหนาว่า ทำกับข้าวเลี้ยงคน ๓๐๐ คนได้ โดยไม่เคยยุ่งวุ่นวายเลย กับข้าวที่ทำไม่เคยชิมด้วยซ้ำ เพียงดมที่กะจั่วที่ตะหลิว ก็รู้ได้ว่ารสชาติจะเป็นเช่นไร เชื่อว่าคงไม่มีเด็กคนไหนจะไม่ภูมิใจ ถ้ามีใครมาชมคุณแม่ คุณย่า คุณยาย ของเราว่าทำขนมเก่ง ทำกับข้าวเก่ง และที่สำคัญคือทำของอร่อยๆให้ลูกหลานกินเสมอๆ ตามธรรมดา คุณย่าทำกับข้าวเอง จ่ายกับข้าวเองเป็นการประจำ ถึงจะมีคนใช้ไว้เลี้ยงลูก และมีเด็กๆไว้ช่วยทำงานบ้านบ้าง คุณย่าก็ไม่เคยละเรื่องกับข้าวให้ใครทำ จนถึงอายุ ๗๐ ชราลงไปแล้ว จึงได้ยอมหยุด ที่คุณย่าต้องทำกับข้าวเอง ก็เพราะท่านเป็นผู้รับประทานครุฑ และทำให้พวกเราในครั้งที่คุณย่าทำกับข้าวเอง ออกจะทำตัวเป็นคนกินยาก พิโยกพิเภกไปด้วย เพราะรู้ว่าคุณย่าท่านมักจะตามใจคนกินเสมอ ใครชอบกินอะไร รสอย่างไหน ก็มักจะได้กับข้าวรสถูกใจของตนกินเป็นพิเศษจำเพาะคน ส่วนเรื่องขนมที่ทำเป็นพิเศษไปจากธรรมดา นั้น นอกจากจะเลี้ยงลูกหลานให้ได้ชิมอาหารแปลกรสแล้ว ก็ยังได้ลองวิชา ลองฝีมือและสอนลูกหลานที่สนใจไปพร้อมกัน นอกนั้นก็ยังได้สร้างมิตรกับเพื่อนบ้าน มิตรสหาย ได้แลกเปลี่ยนอาหารกันไปมาจนเป็นที่รักใคร่ชอบพอในที่ทุกแห่งที่คุณย่าตั้งถิ่นฐานอยู่

พ้นจากเรื่องอาหารการกินอันเป็นเรื่องสำคัญสำหรับคุณย่าแล้ว ก็ยังมีเรื่องอื่นๆอีก ที่คุณย่าถนัดและสนใจ ผู้หญิงทุกคนไม่ว่าจะยุคไหน สมัยไหน ก็จะไม่สนใจในเรื่องการแต่งกาย เครื่องแต่งกายนั้นเห็นจะหาได้ยากทีเดียวละต๋อย คุณย่าก็เช่นกัน ยิ่งคุณย่าเป็น

คนงานคนหนึ่ง ถึงกับเป็นดาราในขณะนั้น (ดูจากรูปและที่เขาเล่ากัน) ก็ยังพัฒนาเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง แต่ว่าช่วงติดต่อสมัยก่อนไม่ได้มีคนคอยช่วยด้วยนั้น คุณย่าก็จำเป็นต้องเขียนเอง คุณย่าว่า ไม่ว่าสมัยจะเปลี่ยนไปอย่างไร แบบลือนำสมัยจะเป็นเช่นไร คุณย่าสามารถทำได้อย่างสวยงามน่าดูเสมอ บางทีเพียงเห็นคนใส่เสื้อแบบแปลกตาเดินผ่านหน้าบ้าน คุณย่าก็มาจัดการตัดเย็บเอง และทำได้ไม่แพ้เขาทีเดียว เมื่อเย็บเสื้อหญิงเป็นแล้ว คุณย่าก็หัดเย็บเสื้อผู้ชายแบบอื่น ๆ ต่อไป พอทำให้ได้ภายในครัวเรือน ส่วนเรื่องผมนั้น เมื่อครั้งยังเป็นสาวอายุ ๑๘ คุณย่าเล่าว่าให้เพื่อนตัดให้ และเมื่อตัดแล้วไม่นาน ปรากฏเป็นผไปชนที่หน้าผาก และถึงผจะไม่เจ็บปวด แต่มืออาการชบไปผอมไป รักษาอยู่ ๒ ปีกว่า จึงได้ขาด ทำให้ผแตก และปรากฏมีกระดูกชิ้นเล็กๆ หลุดออกมาด้วย ๒-๓ ชิ้น คนสมัยนั้นจึงเชื่อว่าคุณย่าถูกคุณ คงจะเหตุนองระมิงคุณย่าถึงได้หัดตัดผผตัวเอง ซึ่งผผตัดอย่างคุณย่าไว้ในสมัยนั้นตัดง่าย ๆ อยู่เมื่อไร ฉะนั้นเมื่อผผตัวเองยังตัดได้แล้ว ทำไมกับตัดผผคนอื่น ใครต่อใครจึงมักมากวนคุณย่า คุณย่าก็เลยต้องบริการชาวบ้านร้านถิ่น เพื่อนฝูง เด็กเล็กในบ้านทั้งหญิงและชาย แต่ท่านก็ไม่รู้สึกเบื่อเลย ทั้งที่คนถูกตัดผผทั้งเบอทั้งวง บางทีนั่งพับเพ่งหงกจนตะไกรหนับหูเอาบ้าง ถูกตะไกรไซกหัวเอาบ้าง แล่นทรมาณละต้อยแอ้อยังต้องมาเป็นหัวทดลองให้คุณย่าลองตัดผผทรงใหม่ๆ เช่น ทรงชิงเกิ้ล อดทนรอบ อย่างนั้นยังต้องนั่งทนเป็นชั่วโมงกว่าจะได้ที่ ได้รูปสวยเรียบสมใจคุณย่า แล้วใช้ว่าดี พอไปถึงโรงเรียนยังถูกเพื่อนล้อเสียอีกว่า ตัดผผอะไรทรงพิลึกพิลั่นอย่างนั้น บางวันคุณย่านั่งกรกขมา เอาคีมร้อนเผาไฟจนร้อนแดงมาหนีบผ ทำให้ผผหยิกเป็นลอนๆ พูขึ้นมา ดูหน้าตัวเองในกระจกแล้วอยากจะร้องไห้ ยิ่งพิเชททักว่าเหมือนตัวเกิดแทงบอง เลยต้องร้องออกมาจริง ๆ แต่แล้วเขาก็ปลอบกันว่า ไม่เป็นไรหรอก มันพเหมือนไข่ดาวใส่น้ำมันมาก ๆ เท่านั้นเอง นึกถึงตอนนั้นแล้ว อยากบ่นไม่หายเลยว่า คุณย่าทำไมเก่งเรื่องพรรณอย่างนั้นก็ไม่รู้ ทำให้หัวเราผผเราต้องถูกรุกรานไปด้วย และพลาดท่าพลาดทาง หากหนึ่งหัวผผไม่ไหม้พอง ก็ผผไหม้หลุดมาเป็นปอย ๆ ทีเดียว

คุณย่าเป็นคนขยันไม่อยู่นิ่ง ถึงจะมีลูกต้องเลี้ยงดังสืบเชื้อคน ต้องทำกับข้าวของกิน ข้างบางที่ก็ยังทำมาหากินเป็นการหารายได้เพิ่ม คุณย่าก็ยังมีความหางานเพลินให้แกตัวเอง

ได้ต่าง ๆ เวลาที่ลูกโต ๆ หมดแล้ว คุณย่าชอบท่องเที่ยวไปตามจังหวัดต่าง ๆ ใต้รู้เรื่อง
เมืองอื่นๆที่ไม่ใช่กรุงเทพฯอีกเป็นอันมาก และก็ยังได้รู้จักจนถึงคบกันเป็นมิตรสหายมากขึ้น
แต่เมื่อครั้งคุณย่ามึลก่อนไปไหนไม่สะดวก คุณย่าก็เล่นต้นไม้ เล่นกุหลาบ เล่นบอน เล่น
กล้วยไม้ เล่นแล้วเพลิดเพลินจนแทบจะหลงใหลเอาทีเดียว ต้องไปเสาะหา รัง ที่เขาสะสมได้
มาก ๆ ต้องเรียนรู้ชื่อและลักษณะของต้นไม้เหล่านั้น เล่นไป ๆ จนเกิดความชำนาญ
ดูเป็น แยกเป็น จนในที่สุดถึงเล่นชื่อเล่นขาย และก็ได้รู้ไปถึงวิธีการยอมกล้วยไม้ต่าง
ให้เป็นข้างเผือก ด้วยการรมกำมะถัน และความรู้เองได้นำมาใช้เป็นประโยชน์เรื่องอื่นๆ
อีก ทั้ง ๆ ที่เวลาว่างกันตงเกือบ ๓๐ ปี

เรื่องกศอ เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ ถ้าด้วยรูปเก่า ๆ สมัยนั้น จะเห็นผู้หญิง
สวมหมวกกันทรงนั้น จะเป็นผู้ใหญ่ เด็ก แก่ สาวอย่างไร มิได้เว้น คุณย่าก็เป็นผู้หญิงซึ่ง
จะต้องทำด้วย เมื่อซื้อหมวกใหม่สับปรดอย่างของฟิลิปปินส์มาใช้ ก็ปรากฏว่า ใช้ไม่นาน
ใหม่สีขาวนวลกลายเป็นสีเหลือง แล้วก็เก่ากระด้างดุดสีปรก คุณย่าเสียขายนัก เพราะ
ราคาไม่ใช่ถูก ๆ นักจนมาได้ถึงฉักรมกำมะถันที่ทำให้กล้วยไม้ข้างดำกลายเป็นข้างเผือก
เพราะปรด ๆ ที่กลีบดอกหายไป จึงนำมาดองใช้กับหมวกดูบ้าง คุณย่าใส่กำมะถันไว้ในตุ้ม
แห้ง ๆ เอาหมวกใส่ลงไปในตุ้มไม่นาน เมื่อเอามา ปรากฏว่าขาวผ่องทีเดียว พวกเราดีใจ
ในความสำเร็จของคุณย่าอย่างยิ่งเที่ยวละในครั้งนั้น แต่คุณย่าก็ไม่ยอมหยุดนิ่งอยู่เพียงแค่นั้น
คุณย่าลองเอาหมวกที่ซื้อ มาพิจารณา ดูแล้วก็ปรากฏว่าไม่เห็นจะยากเย็นอะไร ทั้งจริง
ดูเหมือนคำ 'ยาก' จะไม่มีในพจนานุกรมของคุณย่า และเมื่อคิดว่าไม่ยากเสียแล้ว อะไร ๆ
ของคุณย่าก็ง่ายขึ้น คุณย่าเริ่มเรียนด้านหมวกด้วยใบลาน ด้วยปอ เป็นลายดาชะลอม
และอื่นๆ แล้วกลองขัดเย็บเข้าเป็นรูปหมวก แต่แรกรูปหมวกก็ธรรมดาไปก่อน แต่เมื่อ
ทำไป ๆ คุณย่าก็มีความคิดจะทำให้ปักข้างหน้าค้อม ข้างหลังกระดก หรือจะให้ปักข้างซ้ายยก
ข้างขวาค้อม หรือแม้จะเป็นทรงจาน ทรงอะไรก็ได้ไม่ใช่เรื่องยากทรงนั้น ต่อจากนั้นก็ถึงหาทาง
ทำให้อุณหภูมิด้วยเสมอ โดยใช้น้ำมันแก้วทา หมวกของคุณย่าจึงได้มาตรฐานพอจะจำหน่าย
เป็นสินค้าได้ หมวกเก่า ๆ ของคุณย่ายังเหลือให้ดูอยู่อีกหลายใบ ถ้าเด็ก ๆ นั้นได้เห็น ยัง
ได้เห็นตอนสวมหมวกแล้ว คงชื่นพิลึกละ

แต่อย่างไรก็ตาม ก็ทำให้เราได้เห็นความสามารถของผู้หญิงไทยในสมัยนั้นได้
อย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าจำเป็นแล้วอะไรก็ทำได้ เพราะไม่แต่คุณย่า ใครๆก็ทำกันเอง ทั้งทำขาย
ทำให้มากมายทั่วบ้านทั่วเมือง แต่มีอยู่อย่างหนึ่งซึ่งไม่เห็นใครค่อยทำกันในครั้งนั้น นั่นคือ
การทำตุ๊กตาผ้า ที่คิดทำตุ๊กตามาน คุณยายบอกอย่างไรชนมากจำไม่ได้เสียแล้ว ตอนแรก
คุณย่าทำตุ๊กตากระดาษตามแบบที่เคยทำเล่นเมื่อเด็กๆ คือทำด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์ ม้วน
เข้าเป็นตัว เป็นแขน เป็นขา ส่วนหน้านั้นใช้ผ้ายันน เมื่อยับเข้าด้วยกันแล้วก็แต่งตัวให้
แต่ว่าเสียเวลาไม่คุ้มกัน เพราะทำแล้วเล่นไม่เท่าไรก็ขาด แต่งตัวก็ไม่ช่วยให้สวยงามขึ้น
คุณย่าจึงมานั่งถึกตุ๊กตาผ้า คิดว่าถ้าทำด้วยผ้ายันนทั้งตัวคงเล่นได้ทนกว่า ถึงจะขายราคา
แพงกว่าก็ยังไม่ขาด ทั้งจะแต่งตัวให้สวยงามอย่างไรก็ได้ คิดได้ดังนั้นแล้ว คุณย่าก็เริ่มลงมือ
ทำทันที เริ่มตั้งแต่ตัดกระดาษแข็งให้เป็นรูปตัว รูปแขนขา แล้วมาเย็บยันน ครั้งแรก
ผิดส่วน ขาแขนยาวไป ต้องแก้ไขใหม่ จนได้ส่วนแล้วก็เย็บเข้าตัว เย็บแล้วแขนขาเกิด
ติดแน่นกับตัว ทำให้รูปร่างตุ๊กตาไม่น่าดู เพราะแขนขา กาง ย่นก็ไม่ได้นั่งก็ไม่ได้ เหมาะ
อย่างเดียวคือทำตุ๊กตาหลังรถยนต์ แต่คุณย่าจะทำตุ๊กตาให้เด็กเล่นนี้ ก็ต้องแก้ไขให้เคลื่อนไหว
ได้ซึ่งจึงจะถูกใจเด็กผู้เล่น ดังนั้นคุณย่าจึงเลาะแขนออกมา แล้วติดแขนขาใหม่ด้วยวิธี
พิเศษ ทำให้แขนขาหมุนได้ยกได้ ซ้ำชายังทำให้นั่งได้ยืนได้ แม้ภายหลังคุณย่าจะพัฒนา
แบบของท่าน ให้ตุ๊กตาของท่านใส่รองเท้าส้นสูง โดยตัดแบบขาให้เป็นรูปรองเท้าส้นสูง
แล้วทาสีให้เห็นเป็นรูปรองเท้า ตุ๊กตาของคุณย่าก็ยังยืนได้ อันเป็นลักษณะที่คนย้าอดทนนัก
อดทนหา พวกเราแปลกใจเหมือนกันว่า ทำไมตุ๊กตางังยืนได้ แต่เมื่อเห็นคุณย่าจับขามัน
หมุนไปหมุนมา แล้วถ่างขาขึ้นๆ ก็พอเข้าใจ จึงนับเป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งของคุณย่า
ซึ่งภายหลังมาทำออกขายเป็นสินค้าอยู่เป็นสิบๆ ปี เคยมีชาวอเมริกันนักท่องเที่ยวซื้อไปด้วย

ตอนแรกๆตุ๊กตาคุณย่าหน้าตาไม่ค่อยจืดจาง เพราะหน้าเกลี้ยงกลม ไม่เห็นเป็นหู
เป็นจมูก คุณย่าพยายามคิดหาตบแต่งรอยแปดวิธี เช่นหนุนข้างในแล้วลักหนุนให้เห็นจมูก
เป็นสันขึ้นมา วิธีนี้ทำยากและก็ยังไม่เห็นเป็นรูปจมูกที่น่าดู จำต้องเปลี่ยนวิธีใหม่
คราวนี้คุณย้านั่งคิดถึงไม่ระกำ จึงไปหามาเหลาให้ได้รับเป็นรูปจมูกและรูปใบหู เอาผ้าห่ม
เย็บเรียบร้อยแล้ว ก็ติดเข้าไปที่หัวซึ่งย่นไว้ เมื่อเขียนตาเขียนปากตามวิธีของคุณย่าแล้ว

กุดหน้าตาจิ้มลมพรมเพราด ยิ่งคิดหัวจุกเข้าไป ยิ่งดูหน้าเป็นเล่นเหมือนเด็กหน้าเป็น จมูก
ทตตขานนอกแทนที่จะดูน่าเกลียดกลับช่วยขบขันให้สยวน จริงละ ตักดาคุณย่าถ้าจะมา
เทียบกับตักดาที่เขาทำกันทุกวันนี้แล้ว ก็สู้เขาไม่ได้ แพ้หลุดลุ่ย แต่ว่าตักดาคุณย่าก็มีส่วน
ดีเด่นอยู่อย่างหนึ่ง คือหน้าเป็นไทยๆ ไม่ใช่หน้าเป็นแหม่ม เป็นครึ่งชาติอย่างของคนอื่นเขา
เพราะหน้าไม่ใช่เป็นสีเนื้อสีชมพู แต่เป็นสีขาวของผาขาวนั่นเอง บางทียังเห็นคุณย่าเอาฝุ่น
จันทน์ให้เลี่ยมอีก ถ้าเห็นหน้าตาดักตามอนนัก

นี่ถึงการที่คุนย่าทุ่มเทแรงทำตักดาแล้ว อดที่จะเห็นดเห็นน้อยแทนท่านไม่ได้ เพราะ
กว่าจะทำได้แต่ละตัวๆ ต้องหลังขดหลังแข็งประดิษฐ์ประดอยหลายเรื่องหลายอย่าง ไหนจะ
เห็นน้อยแรงยัดด้วยดหวีให้แน่นแข็ง ไหนจะเจ็บบอกตักต้องลัดมือให้เห็นเป็นนวมมือ กว่าจะ
ติดหู ติดจมูกเสร็จก็มอพรุน แล้วยังเสื่อผ้า เครื่องประดับ ซึ่งต้องเย็บให้แน่นหนาทุกชิ้น
แรงงานขนสัตว์หายากคือเอาสีเขย่นรองเท้าและเขย่นรอบหัวจุก เมื่อเกิดเป็นความต้องการ
ของตลาดในขณะนั้น คุนย่าจะต้องเสียเวลาอดหลับอดนอนเป็นอาทิตย์ เป็นเดือน เพื่อทำ
ตักดาสะสมไว้ขายในงานคราวหนึ่งๆ ตักดาไรช่างไม่คุ้มกับแรงงานที่ถมลงไปเลย แต่ถ้าไรอัน
ล่ะเล็กเห็นอสังได้นั้นก็คือความล้มเหลวอันเกิดจากความพากเพียรพยายาม คิดไป ปรับปรุง
ไป ให้ดีขึ้นๆอยู่เรื่อยๆ หากไม่เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ อันเป็นเหตุให้คนกระจัดพลัดพราย
กันไป ต่างต้องอพยพไปอยู่ตามชนบทเป็นเวลาแรมปี คุนย่าคงยังไม่เลิกกิจการทำตักดา
และก็ยังคงทำอยู่จนถึงปัจจุบัน คุนย่าก็คงจะพัฒนาวิธีทำให้ทำสะดวก แปรลกและสวดยกว่า
เดิมเป็นแน่ อ้อ ลืมเล่าไปว่าคุนย่าเคยส่งตักดาเข้าประกวดครั้งหนึ่ง และได้รับรางวัลที่สอง
เมื่อสโมสรปรีชาจัดชุมนุมต่าง ๆ คุนย่าได้ลองทำตักดาแบบที่เคยทำมาให้ดู เทียบกับตักดา
แบบอื่นๆ ด้อยคงเห็นรูปแล้ว

แต่ในระหว่างสงครามนั้น ใครๆ ก็ไม่กระใจจะทำอะไรทั้งนั้น เพราะไม่รู้ว่าตัวจะ
ถึงตายลงวันไหน เข้าล้มตายตอนไหนก็โดนใจด้วยความโล่งอกไปพักหนึ่งว่า เออ รอดตาย
มาได้ก็วันหนึ่ง คุนย่าก็เช่นเช่นเดียวกันนี้ แต่ว่าถึงจะกลัวตายอย่างไร คุนย่าก็ไม่ถึงกับ
เลิกลี้ถี้ ยังเป็นทพของผู้อื่นๆได้ ทั้งนี้เพราะถ้าจะพิจารณาลักษณะจิตใจของคุนย่าแล้ว

จะเห็นว่าคุณย่าเป็นคนใจแข็ง การที่คิดจะทำอะไรแล้วต้องทำให้ได้ ไม่ท้อถอย ยอมแพ้ และละเลิกความเพียรได้ง่ายๆ นั้น ด้อยคงเห็นเองแล้วว่าคุณย่าใจเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวเพียงไร และลักษณะนี้เองที่ทำให้ท่านไม่กลัวอด ไม่กลัวจน ไม่คิดอะไรง่ายๆ เมื่อเวลาที่รัฐบาลขอให้คนไทยเลิกกินหมาก คุณย่าก็เลิกกินได้โดยไม่รู้สึกระคายอะไร มื้ออยู่สองสามวันแรก ท่านต้องหาขนมเคี้ยวไว้ไม่ให้ปากว่าง พอชินแล้วก็ไม่กระวนกระวาย และอดอยู่เช่นนั้น จนกระทั่งเลิกสงครามแล้วอีกหลายปี เรื่องทำตามคำสั่งคำขอร้องของรัฐบาลดังกล่าวนั้น คุณย่าผู้ไม่เคยได้เรียนเรื่องพลเมืองดี หรือรู้ว่าพลเมืองดีหมายแค่ไหน กลับแสดงความเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าใครๆ ไม่ว่ารัฐบาลจะสั่งมาอย่างไร จะให้เลิกนั่งโง่กระเบนมานั่งขึ้น ให้เลิกไว้ผมตัดมาไว้ผมยาว ให้เลิกเปลือยอกหรือห่มผ้าแถบมาใส่เสื้อ หรือจะให้เลิกกินหมาก ดังกล่าวแล้ว แล้วก็ให้สวมหมวก หรือจะเป็นทำสวนครัว เลี้ยงไก่ หรืออื่นใด อันมันโดยตรงเคารพพรชชาติไม่ว่าอยู่ที่ไหน เป็นต้น คุณย่าเป็นได้นำคนในกลุ่มทุกเรื่องไป ไม่ว่าจะในกลุ่มเพื่อนบ้าน เพื่อนชาววัดก็ไปพึ่งเทศน์ด้วยกัน กลุ่มญาติพี่น้อง ตลอดจนบุคคลในครอบครัว นอกจากจะทำเองให้เป็นตัวอย่างแล้ว คุณย่าก็ยังไปแนะนำชักชวนจนท้ายที่สุดถึงบังคับกัน โดยเฉพาะคนในครอบครัว แม้ในระยะต่อมาคุณย่าก็คงปฏิบัติเคร่งอยู่ตามเดิม จึงไม่ต้องห่วงว่าคุณย่าจะต้องเสียค่าปรับ เรื่องทะเบียนวิทยุ เรื่องแจ้งคนเข้าคนออก หรือแม้เรื่องบัตรประชาชน ทั้งยังจะช่วยแนะนำตักเตือนผู้อื่นอีกด้วย ถ้าคุณย่าได้เป็นพัฒนาการก็จะดีหรืออก เพราะความใจแข็งของคุณย่า คุณย่าไม่เลิกชักชวนง่ายๆ จนไม่ช้าใครๆ ที่ใจอ่อนกว่าคุณย่าก็พากันเห็นดีเห็นงามไปด้วยกันสิน

และเพื่อที่จะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ คำสั่ง กฎหมาย อันประชาชนจะต้องปฏิบัติแล้ว คุณย่าก็เห็นจำเป็นที่จะต้องฟังวิทยุ และวิทยุจะต้องเป็นวิทยุประเทศไทยที่กระจายข่าวราชการ ดูเหมือนว่าจะมีแต่วันที่คุณย่าไม่อยู่ ไปวัดไปต่างจังหวัดเท่านั้น จึงจะไม่ได้ยินเสียงวิทยุประเทศไทย มิฉะนั้นแล้วจะได้ยินตั้งแต่ ๖.๓๐ ไปจนถึงเวลาปิดสถานี หากเป็นเวลาปิดสถานีนี้ไม่มีกระจายเสียง คุณย่าถึงจะเปิดสถานีอื่น วิทยุเก่าแก่ตั้งแต่แรกมีสถานีวิทยุ จึงรับใช้คุณย่าอย่างหนัก ต้องแก่กันไม่ได้หยุดหย่อน แต่บางทีคุณย่าก็ปรับได้เอง ไม่ต้องถึงช่าง ด้วยเหตุนี้คุณย่าจึงไม่ถูกใจเลยที่เห็นพวงแดงไม่สนใจฟังวิทยุ ท่านว่าไม่รู้จัก

ฟังข่าวสารการเมืองอะไรเสียเลย พี่แดงก็แย้งว่า อ่านเอาก็ได้จากหนังสือพิมพ์ คุณย่า
ตอนแรกก็งั้น เพราะจริงเหมือนกัน แต่ครูหนึ่งก็กลับตูดออกมาว่า ไปซื้ออะไรกับหนังสือ
พิมพ์ อธิบายเขาแก้ข่าวออกบ่อยๆ ไม่ได้ยินหรือ ตอนนั้นใครจะไปแย้งคุณย่าได้ เพราะถึงเรา
จะเก่งกับใครๆ ไปเป็นอะไรๆ นอกบ้าน แต่พอเข้าบ้านแล้วเราก็ต้องเป็นลูกของแม่ เป็น
หลานของคุณย่าคุณยายอยู่วันยังค่ำละ จริงไหมต๋อย

พูดอย่างนั้นแล้ว ต้องไม่ลืมพูดถึง คุณย่ากับการใช้ภาษา ที่จริงพวกแม่ๆ ย่าๆ ยายๆ
ดูเหมือนจะเก่งการใช้ภาษาทั้งนั้นละ จะเอาภาษาแบบไหนล่ะ เรียบๆ หรือเยาะเย้ย ถาก
ถาง ประชดประชัน เปรียบเปรย หรือจะยกย่อง ชมเชย ปลอบประโลมหรือขู่เข็ญ
คุณย่าคงไม่แพ้ใครในเรื่องอย่างนี้ บางทีถึงตามไม่ทันว่าท่านพูดอะไร หมายความว่า เพราะ
ท่านจะกล่าวขานมาล่อยๆ ยังกับคำพังเพย จนให้เราเกิดความสนใจว่าท่านจะหมายถึงใคร
แล้ว ท่านก็จะขยายต่อ แต่ถ้าไม่แสดงท่าว่าสนใจแล้วละก็เลิกไม่พูดเลย คนที่เขาเรียนวิชา
การพูดมา เขาว่า การพูดเช่นนั้นเข้าลักษณะที่เรียกว่า หน้อยในดุ้ง ให้ต้นคลุกคลักๆ อย่างนั้น
ก่อน กว่าจะปล่อยออกมา คุณย่าเองคงไม่ทราบ ว่า เทคนิคของท่านไปเข้าหลักของฝรั่งเขาได้
พวกเราผู้ฟังบางทีก็กลุ่มเหมือนกันที่กว่าจะได้รู้เรื่องก็ต้องคอยฟังอยู่ตงนานๆ ส่วนเรื่องด้วยคำ
ที่ท่านใช้ ถ้าสนใจฟังก็จะได้ประโยชน์ยิ่งนัก เพราะบางที่ท่านก็หลุดคำเก่าๆ ออกมา เป็นคำ
สมัยพ่อขุนรามกำแหงเนาะ ทำให้ยังคงติดปากคุณย่าอยู่ก็ไม่ทราบ แต่ก็เคยได้ยินเพียงหน
เดียว คำนั้นคือคำ ราม ซึ่งมีในศิลาจารึกพ่อขุนรามกำแหงว่า พระพุทธรูปอันใหญ่อันราม
ความนั้นหมายความว่า กลางๆ ความหมายที่คุณย่าใช้ก็คล้ายๆ กัน คือวันหนึ่งคุณย่าจัดกระเป๋
จะไปวัด จัดแล้วก็ลองยกดูว่าจะหนักมากน้อยแค่ไหน และท่านก็พูดออกมาว่า 'พอรามๆ'
ได้ยินแล้วอดถามไม่ได้ ก็ได้คำตอบว่า 'ก็กำลังดีนะซี ไม่หนักไม่เบา' เสียดยกก็แต่ว่า
เวลาที่อยู่ใกล้ท่านฟังท่านพูด มีไม่มากเท่าที่ควร ไม่เช่นนั้นคงได้ยินอะไรแปลกๆ มากกว่า
แม้คำภาษาถิ่นท่านก็สนใจกล่าวถึง จนน่าได้ยินคำเหล่านั้นมาก่อนหน้าเรียนและสนใจ
ภาษาถิ่นดังหลายปี เช่น ชาวเชียงใหม่เรียกไม้กวาดว่า ยู้ เอากระโดนไปเท พูดว่า เอาไป
ถอก หรือท่านไปพนันคืนกลับมา มาออกเสียงชาวพนันคืนมาให้ฟังว่าเราออกเสียงดังตำ

ติดกับชาวกรุงเทพฯ อย่างไร (เสียใจไม่อาจยกตัวอย่างได้ เพราะฟังไม่ทัน) ดังนั้นแหละ ใครๆ เขาก็จะว่ากันว่า เพราะมีแม่ถนัดเรื่องภาษาต่างหาก น้ำถึงได้พลอยถนัดไปด้วย ไม่ใช่ เพราะว่าเรียนเองรู้อย่างเดียวหรอก

แต่จะอย่างไรก็ตาม นักต้องฟังท่านอยู่เสมอ เวลาที่ไม่แน่ใจว่า คำนั้นๆ แปลว่าอะไร ใช้อย่างไรจึงจะถูก มีอยู่ครั้งหนึ่งน้ำเกิดงงกับ คำ จับ กับ คำ ถือ ว่าในที่ที่พูดว่า เวลาเขียนหนังสือ เขาใช้มือขวา—ปากกา ควรจะใช้คำไหน เมื่อปรึกษาท่าน ท่านก็ตอบว่า ถ้า ถือ ก็ต้องยังไม่เขียน ถ้าจะเขียน มันต้อง จับ ไม่อย่างนั้นจะเขียนได้อย่างไร แค่นี้ก็เข้าใจและเห็นจริงแล้วใช่ไหมละ ฉะนั้นนอกจากคุณย่าจะเข้าใจภาษาจริงแล้ว ยังเก่งการอธิบายอีกด้วย ถ้าเป็นครูก็ต้องเป็นครูดี

แต่ถึงจะไม่ใช้ครูจริงๆ เพียงแต่ช่วยสอนเด็กในระหว่างสงครามขณะที่โรงเรียนยังไม่เปิด ก็เห็นได้ว่าคุณย่ามีวิธีสอนเด็กเล็กเริ่มเรียนได้อย่างไร เด็กสะกดตัวได้ว่า ม. สระอึ แต่ออกเสียงไม่ถูก คุณย่าก็จะห่มมือขึ้นแล้วถามว่า นี่เรียกอะไร เด็กอายุ ๔ ขวบรู้จักคำนี้แล้ว ก็ตอบออกมาว่า มือ คุณย่าก็ว่านั่นแหละใช่แล้ว ม. สระอึ มือ และถึงคำ กระจาด คุณย่าก็จะชี้กระจาดจริงๆ ให้ดู คนที่เรียนวิชาใหม่ๆ อย่างน่าในตอนนี้คงไม่ได้ว่า วิธีของคุณย่ามันมีวิธี Direct Method นี่ คุณย่ารู้ได้อย่างไรนะโดยไม่ได้เรียน หรือว่าการสอนหนังสือจะเป็นไปได้เองโดยอาศัยสามัญสำนึกอย่างเข่าว่ากัน

จริงละ คุณย่าไม่ได้เรียนอะไรต่ออะไรอีกหลายอย่าง เพราะคุณย่าไม่ได้เข้าโรงเรียน แต่ด้อยนักแปลกใหม่ว่า ทำไมคุณย่าถึงได้รู้และสามารถทำอะไรได้มากมายหลายด้านนัก คุณย่ายังเสียตายว่า มัวแต่ยุ่งเลี้ยงลูก เลยไม่ยอมเรียนภาษาอังกฤษที่คุณปู่จะสอนให้ ไม่เช่นนั้นคงพอพูดกับพวกฝรั่งที่มาติดต่อเรื่องเสดัมกับคุณปู่ได้สะดวก แต่คุณย่าก็ยังอดอดด้วยความภูมิใจไม่ได้ว่า ถึงแม้คุณย่าจะไม่ได้เข้าโรงเรียน แต่คุณย่าก็รู้คุณค่าของการเรียนหนังสือ คุณย่าสั่งลูกเรียนหนังสือทุกคน สุดแต่สติปัญญาของใครจะเรียนได้แค่ไหน แม้สิ้นคุณปู่ไปกลางคัน คุณย่าก็มานะพยายามสั่งเลี้ยงลูกจนถึงที่หมาย ซึ่งถึงคุณย่าจะไม่แสดงด้วยกิริยาว่าจ้าว ชื่นชมในความสำเร็จของลูกหลาน เรารู้ดีว่าในใจของท่านคงอดเบิกบานไม่ได้ว่า แนวที่ท่านวางไว้นั้นสำเร็จผลแล้วในบัดนี้เลย เพราะไม่ว่าใครๆ ก็ควร

จะเป็นเช่นนั้นไม่ใช่หรือด้อย แนวของคุณย่าที่วางไว้สำหรับลูกทุกคนนั้นคือ เมื่ออายุ ๕ ขวบ ต้องเข้าโรงเรียน เรียนชั้นมูลในโรงเรียนราษฎร์ใกล้บ้านไปจนถึง ป. ๒ แล้วไปเข้า ป. ๓ ที่โรงเรียนหลวง เมื่อสอบได้ชั้นชั้น ม. ๑ จะมีอายุเพียง ๘ ขวบ นับเป็นอายุน้อย สติปัญญาดี ก็ได้รับยกเว้นค่าเล่าเรียน พวกนักเรียนไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนเลยจนถึงชั้น ม. ๘ แต่ ถ้าใครเรียนไม่ได้ตามแนวนกจะต้องหมั่นเรียน ถ้าหมั่นเรียน ๓ ปีติดๆ กัน จะได้รับยกเว้น ค่าเล่าเรียนเช่นเดียวกัน และทุกคนจะต้องเรียนเรื่อยไปจนกระทั่งจบ ม. ๖ หรือ ม. ๘ ใน โรงเรียนเดียวกัน มีลูกคนหนึ่งที่ชอบไปเข้าโรงเรียนเพาะช่าง คุณย่าต้องเป็นผู้จัดการไปฝาก โรงเรียนให้อย่างแม่ไทยทุกคนทำกันอยู่ทุกวันนี้ ทั้งๆที่คุณปู่ก็เป็นครูน่าจะสนใจเรื่องอย่างนี้ มากกว่าคุณย่า แต่ถ้าคุณย่าไม่สนใจเองแล้ว ลูกก็คงจะรักเรียนน้อยกว่านี้ น้าขอมรับว่า การที่เรียนอย่างดงออดตั้งใจเสมอมานั้นเป็นผลเนื่องมาจากความเข้มงวดกวดขันของคุณย่าด้วย ประการหนึ่ง และบางทีความกลัวไม่เรียบร้อยให้ผลดี ๆ อยู่ไม่น้อยเหมือนกันนะด้อย ฉะนั้น ถึงจะอย่างไรก็ไม่อาจลืมบุญคุณคุณย่าได้ และก็เห็นแล้วว่า ผู้ใหญ่ย่อมเห็นการไกล กว่าเด็ก ทำอะไรท่านก็มีเหตุผลของท่าน

ก่อนจะจบเรื่องคุณย่า ต้องไม่ลืมเล่าเรื่องการเป็นหมอของคุณย่า จงว่าเป็นหมอ กลางบ้าน หมอไสยศาสตร์หรืออะไรก็ตามที่เถอะ คุณย่าก็ยังได้ช่วยบริการเย็บเย็บโรค เล็กๆน้อยๆของคนบ้านใกล้เคียงได้เสมอมา ที่จริงคนไทยดูเหมือนจะถนัดการเป็นหมอ ด้วยกันทั้งนั้น บางทีก็ไดจากการจำกันต่อๆมา บางทีก็ไดจากการทดลองใช้แล้วบังเอิญได้ผล บางทีก็ไดจากภูหรือคิดหรือฝันเอาเอง อย่างที่เรยกยาบอก แต่ถาด้อยไม่ลืม ด้อยคงนึก ได้ว่า บ้านคุณย่าขายเครื่องยาสมุนไพร และคนมาซื้อเครื่องยามักเอาตำรายามาด้วย คุณย่า ก็พอรู้เป็นหลักๆว่ายาอะไรใช้รักษาโรคอะไร แต่พร้อมกันนั้น คุณย่าก็สะสมความรู้เกี่ยวกับ ยาสารพัด บางอย่างนอกจากจะใช้เครื่องยาแล้ว ยังต้องใช้คาถาช่วย ต้องมีเคล็ด เพราะฉะนั้น ยาอย่างเดียวกัน คุณย่าอาจใช้รักษาโรคได้ผล แต่คนอื่นรักษาไม่ได้ผล อย่างเช่นยาแก้บิด หรือท้องร่วง ใช้หอม ๓ หัวต้ม ซึ่งก็ดูเป็นยาธรรมดา แต่จะผิดธรรมดาที่ตอนที่เทออกจาก หม้อ จะต้องกลั่นใจว่าหม้อ จังจะขลัง เวลามีคนเอาเต็กมาช่วยให้ช่วยกวาดยาให้ กวาดเสร็จ

แล้ว คุณย่าจะเอาฉันทเบือนยาเจิมที่หน้าผากเด็ก แล้วกวเบาเพียงหาย และดูเหมือนจะหาย
จริงๆ ละมั้ง จึงมีคนมากวนคุณย่าไม่ได้หยุดหย่อน และอีกอย่างหนึ่งซึ่งแม่แค่พวกเราก็คง
ต้องมาให้คุณย่าเป่าให้ นั่นก็คือ เวลาถูกน้ำร้อนลวก ถูกไฟลวก ถ้าคุณย่าเป่าให้แล้ว ความ
ปวดแสบปวดร้อนจะบรรเทาลง และไม่พองด้วย (แต่ห้ามพูดว่า พอง มิฉะนั้นแล้วจะพอง
ตามปากขึ้นมาทันที) เราไม่ได้พิสูจน์ว่าเป็นเพราะคาถาของคุณย่า หรือเพราะความเชื่อของ
เราเอง แต่ก็ปรากฏว่าได้ผลทุกครั้ง ดูเหมือนว่าลมปากคุณย่าจะทำให้ความปวดแสบปวด
ร้อนหายไป กลายเป็นเย็นชื่นขึ้นมาทันที นอกจากนี้ก็ยังมีคาถาเสกน้ำล้างหน้า บ้วนปาก
คุณย่าว่าเพราะคาถานี้ละ ที่ทำให้ฟันคุณย่าแข็งแรง แม้จนกระทั่งวันถึงแก่กรรมฟันก็ยังไม
หลุดหมดปาก เคยได้ยินคุณย่าพิมพ์คำคอนต์นั้นๆ บทว่า โอโมอ้ายหนอนตัวดำ อ้ายหนอน
ตัวขาว และก็ได้ยินคุณปู่ล้อว่า อ้ายหนอนตัวดำคงสำหรับคนกินหมาก ส่วนอ้ายหนอน
ตัวขาวนั้นสำหรับคนไม่ได้กินหมากฟันขาวๆ ยังเสียดายที่ไม่ได้คิดจะสอบถาม มันก็ไฉไลเสีย
แต่เมื่อคุณย่ายังมีชีวิตอยู่ ถึงจะเชื่อหรือไม่เชื่อ อย่างน้อยก็ยังเป็นหลักฐานให้เห็นความเชื่อ
ของคนรุ่นคุณย่าไว้บ้าง

เมื่อคุณย่าต้องมามีชีวิตอยู่ในโลกสมัยใหม่ ก็ใช้ว่าคุณย่าจะยึดมั่นแต่ความเชื่ออย่าง
เก่าๆ เช่นนั้นอยู่อย่างเดียว สิ่งใดที่มีคุณประโยชน์คุณย่าก็รับเอา และเห็นดีเห็นชอบ ถึง
ช่วยโฆษณาชักชวนให้คนอื่นเห็นชอบตามไปด้วย เช่นการไปเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล
เป็นต้น คุณย่าต้องไปพยาบาลลูกซึ่งเจ็บเป็นแรมปีตลอดเวลาหลายปี ได้เห็นคนเจ็บ ที่มา
ถึงโรงพยาบาล ก็เจ็บหนักเสียแล้ว บางทีพอชนเตียงก็ตายเลยเช่นนั้น คุณย่าอดบ่นไม่ได้ว่า
คนจะมาโรงพยาบาล ควรมาเสียแต่เมื่อเจ็บน้อยๆ เจ็บมากแล้วใครเลยจะช่วยให้ หหมอเขา
รักษาได้แต่คนเป็น คนตายใครก็รักษาให้รอดไม่ได้ มาทำให้เสียชื่อโรงพยาบาลเขาเสียอีก
คุณย่าเห็นใจทั้งโรงพยาบาล ทั้งหมอ ทั้งพยาบาล โดยเฉพาะพยาบาลต้องทำงานหนัก อะไรที่
พอจะทำได้เอง คุณย่าจะทำเองไม่รบกวนเขาเลย เวลาอยู่บ้านคุณย่าก็เลยกลายเป็นพยาบาล
ที่คล่องแคล่ว พยาบาลมาแล้วทุกคน ตั้งแต่คุณทวด คุณปู่ และคุณลุง คุณป้า คุณอา
ที่บ้านเราทุกคนจะต้องมีเครื่องใช้ประจำตัว ตั้งแต่ภาชนะกินน้ำ กินอาหาร และเครื่องอื่นๆ

มาตั้งแต่เนิ่นนานมาแล้ว การใช้ช้อนกลางก็เริ่มใช้มานานนักหนาทีเดียว ตั้งแต่มีคนเป็นวัณโรค
ในครอบครัว คุณย่าเป็นผู้คิดเองทั้งนั้น เรืองแยกคนใช้ แยกเครื่องใช้ และการเทศมหร
อันจะเป็นเหตุให้โรคแพร่ คุณย่าเห็นว่า ส้วมซึมจะช่วยได้ดีที่สุด เพราะถึงจะชุดหลุมฝัง
เวลาน้ำท่วมมากก็น่าเกลียดสกปรกและแพร่เชื้อ ลูทลงไปเก็บเสียในที่มืดซิดไม่ได้ แล้วก็
ได้ปูนขาวตามลงไปฆ่าเชื้อ ห้องคนเจ็บก็ต้องใช้กำมะถันรมเป็นครั้งคราวตามคำแนะนำของ
แพทย์ อะไรที่แพทย์สั่งแล้วคุณย่าจะไม่มีความละเลยเลย โดยเฉพาะเมื่อถึงคราวที่คุณย่าเจ็บ
ป่วยต้องนอนโรงพยาบาลแรมเดือน แม้ว่าคุณย่าจะทนกลัว ทนเจ็บ ทนอด สารพัดอย่าง
เพื่อให้โรคหาย จะได้ไม่ลำบากแก่ใครๆ คุณย่าเคยพยาบาลบุคคลผู้เป็นทรกมาแล้ว รู้ว่า
เมื่อเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยถึงขนาดล้มหมอนนอนเสื่อนั้น ผู้พยาบาลเห็นดีเห็นชอบและทุกซกักรวล
เพียงไร แต่ใครก็ช่วยท่านไม่ได้เพราะใครเลยจะเอาชนะความตายได้ เมื่อไม่มีทางจะทำอะไร
ได้จริงๆ แล้ว เราก็จำต้องหักใจ ได้แต่มานั่งระลึกรถึงท่าน ด้วยความรู้สึกเหมือนว่าท่าน
ยังอยู่ใกล้ๆ และท่านคงจะอยู่ใกล้เราตลอดไป ตราบใดที่เสียงเล่า เสียงบ่นของท่านยัง
ตรึงตราอยู่ในใจของพวกเรา ดังทบทกเก็บไว้ใน

สวัสดีนะต๋อย

ตอนที่ ๑ จากมะละแหม่ง

ฉบับที่ ๑

๖๒ ถนนดาลาวซี มะละแหม่ง

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๐๑

แดงต้อย หลานรัก

จดหมายฉบับนี้ออกจะเข้าไปเสียหน่อยแล้ว ไม่สมกับที่ตั้งใจไว้ว่าจะรีบเขียนให้ต้อยฟัง
เมื่อมาถึงใหม่ๆ และได้เข้าเรียนในวิทยาลัยทันทีในตอนแรกๆ แต่เชื่อว่าเรื่องที่น่าจะเล่าให้ฟัง
เกี่ยวกับการเล่าเรียน ผู้คนพลเมือง ตลอดจนบ้านเมืองของเขานั่น คงจะยังพอฟังได้ไม่จืดชืด
เพราะดูเหมือนว่าพวกเราจะยังไม่รู้จักเขาดีเท่าไรนัก น่าเองก่อนจะมา ก็ได้พยายามนึก
ทบทวนถึงความรู้วิชาภูมิศาสตร์ที่เคยเล่าเรียนมา เพื่อจะได้เตรียมตัวถูกว่า ควรจะเอาเสื้อผ้า
เครื่องใช้จำเป็นอะไรมาบ้าง แต่จะเป็นเพราะภูมิศาสตร์เกี่ยวกับประเทศพม่า ไม่ได้มีบอกไว้
หรือมันแล้วจำไม่ได้ก็ไม่ทราบ ว่าภาวะภูมิศาสตร์ของมะละแหม่งเป็นอย่างไร มาถึงที่นั่นจึงขาด
ของจำเป็นไปหลายอย่าง อะไรบ้างนะหรือ ก็รวมอย่างหนึ่งละ แล้วก็ยังมีรองเท้าและเสื้อผ้า
ที่ทนฝนได้ พูดเท่านั้นไม่ต้องอธิบายต่อก็คงได้ว่า เมืองมะละแหม่งเป็นเมืองที่ฝนตกชุกที่สุด
เมืองหนึ่ง ฝนเริ่มตกตั้งแต่เมษายนไปจนปลายตุลาคม และไม่ใช่ว่าตกเล่นๆ พอเป็นพิธีเท่านั้น
นะต้อย มาอยู่เองแล้วจึงจะรู้ว่าฝนมะละแหม่งตกเป็นงานเป็นการแค่ไหน บางทีตกติดๆ กัน
ตลอด ๒-๓ อาทิตย์ไม่หยุดเลย จะมีหยุดบ้างก็เพียงขนาดหยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน
คราวละไม่ถึงครึ่งชั่วโมง แล้วก็กลับตกใหม่อีก จนดูเหมือนว่า บ้านเมืองจะเย็นเป็นน้ำไปหมด
ทีเดียว ภาวะภูมิอากาศของมะละแหม่งเป็นอย่างนี้ ผู้ที่เรียนภูมิศาสตร์ประเทศพม่าควรรู้อยู่
ด้วย นอกเหนือไปจากที่รู้ในตำรา ซึ่งมานึกๆ ดูแล้วก็ไม่ว่าเราจะเรียนรู้ไปทำไม ในเมื่อ
ทั้งคนเรียนคนเขียนตำรา และคนสอน ส่วนมากต่างก็ไม่เคยเห็นที่ต่างๆ ที่กล่าวไว้ในตำรา
เลย น่าอึ้งถึงนักอยู่ว่า เมื่อเรียนภูมิศาสตร์ก็นึกภาพประเทศพม่าเป็นอย่างไร ดูเหมือนจะ

ไม่เหมือนกับภาพที่ได้เคยพบเห็นอยู่ทุกวันนี้เลยทีเดียว แต่ว่าพวกเราที่ไม่สู้จะสนใจกันนัก มิใช่หรือ ว่าจะเหมือนของจริง หรือตรงความจริงหรือไม่อย่างไร การเรียนด้วยวิธีนี้จึงไม่ผิดกับการส่งเสริมการเป็นเซียน ให้สามารถยกแต่ของเบาๆ มีเมฆเป็นต้น

ทั้งนี้ทั้งนั้นที่พูดมานี้ ก็ใช้ประโยชน์ได้มากอยู่ แต่ที่ไม่สู้สะดวกตรงที่ต่อเอาที่คลุมหัวออก จึงต้องใช้รวมประกอบด้วย การที่ต่อเอาที่คลุมหัวออก ก็เพื่อไม่ให้เขาเห็นเป็นของแปลก ด้วยว่าเสื้อปกก็อกจะเป็นของแปลกสำหรับเขามากพออยู่แล้ว กระเป๋าก็ให้หนึ่งสือแบบกระเป๋ P.A.A. ที่ต่อยุดสำหรับให้จึงไม่มีโอกาสจะได้ใช้ เพราะคนที่นี่เขาไม่ใช้กัน เขาใช้แต่ยามกันทั้งนั้น ทั้งเด็กเล็ก เด็กโต นักเรียนหญิง นักเรียนชาย ตลอดจนครูบาอาจารย์ ต่างก็ส่ายย่ำกัน เขาว่าของเขาเหมาะเจาะ ทั้งยังหยิบง่าย ใส่ง่าย ส่ายเข้ากับมาแล้วเขาก็ มีหน้าซำยังซักได้ใช้ทน ถึงจะซื้อใหม่ ราคาก็ไม่แพงนัก เพราะเป็นของทำในประเทศ และการส่ายย่ำก็เข้ากับการนั่งขึ้นและโล่งแบบพม่าเป็นอย่างดีด้วย ถ้าต่อได้มาเห็น ก็จะได้เห็นสิ่งทั้งสาม คือ ร่ม ยาม และโล่ง ประกอบกันเข้าเป็นลักษณะเด่นของคนที่นี่ ส่วนรองเท่านั้นยังไม่จำเป็นเท่าสิ่งทั้งสามที่กล่าวนี้ เพราะถ้าฝนตกหนักๆ ถึงจะโล่งรองเท้าหรือไม่ใส่ก็ได้ผลเท่ากัน ยิ่งเป็นรองเท้าหนัง ยิ่งไม่น่าจะคุ้มอะไรได้ เพราะฉะนั้นบางคนจึงเปลี่ยนเป็นสวมรองเท้าหนัง ถ้าไม่กลัวหกล้มปากแตก น้ำคงลองใช้ดูบ้างแล้ว จะได้ไม่ต้องสวมรองเท้าเปียกทุกวัน

เรื่องแต่งตัวนักเรียนที่แต่งตัวอย่างที่เล่านี้แหละ คือนักเรียนชายที่ใส่เสื้อสวมเสื้อเชิ้ต นักเรียนหญิงวิทยาลัย เขาไม่จำกัดเรื่องเครื่องแต่งตัว ใครแต่งตัวอย่างไรก็ได้ สีสันอะไรก็ได้ตามใจ เพราะฉะนั้นจึงได้เห็นสีสันต่างๆ ทั้งหญิงและชาย ลวดลายผ้าชิ้น และผ้าโล่งของเขาก็แปลกๆ ไม่ซ้ำกัน นับเป็นการอุดหนุนอุตสาหกรรมทอผ้าในประเทศเป็นอย่างดี มีโรงเรียนรัฐบาลบางแห่งกำหนดให้นักเรียนหญิงผ้าชิ้นและโล่งสีเดียวกัน แห่งหนึ่งใช้สีเขียว อีกแห่งหนึ่งใช้สีแดง ส่วนเสื้อไม่จำกัด สีจะฉูดฉาดอย่างไรก็ได้ สำหรับผู้หญิงถึงจะไม่กำหนดแบบเสื้อ แต่เสื้อเขาก็มีเพียงแบบเดียว แต่เดี๋ยวนี้พวกสมัยใหม่พยายามจะคิดแปลงให้แปลกออกไป ทำคอตแบบจีนบ้าง ผ่าอกตรงลงมาแทนจะบายติดกระดุมข้างๆ บ้างก็นับว่าแปลกดี ส่วนผมนั้น ผู้หญิงยังได้ยาวกันทุกคน แม้บางคนจะตัดผม ก็ยังต้องรวบ

เป็นมวย ถ้าผมยังยาวไม่พอก็รวบไว้เป็นผมหางม้า แต่ละคนตัดดอกไม้กันสวยงาม ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ต่างนิยมใช้ดอกไม้ประดับมวยผมกันทั้งนั้น แต่เข้าไปในชนบท เด็กเล็กๆ จนถึงเด็กรุ่นๆ จะไว้ผมอีกแบบหนึ่ง คือยัดเอาเองจากรูปที่ส่งมาด้วยก็แล้วกัน และจะเห็นว่าที่จริงก็คือผมจุกนั่นเอง หากแต่ว่าเขาทั้งชายผมไว้รอบๆ จุกอีกด้วย ได้ยินว่าเขาต้องใช้ขนเม่นแบ่งผมส่วนข้างบนกับข้างล่างให้เป็นระเบียบ ทำให้แลเห็นรอยไว้รอบจุกได้ชัด สงสัยว่าผู้หญิงสมัยโบราณของเราจะไว้ผมทำนองนี้ละมังด้วย ถึงต้องมีไม้สอยเช็ดรอยไว้ ด้วยรูปแล้วบางทีจะดูไม่ออก ว่าเจ้าของแฮร์สได้แบบเด็กชนบทที่นี้เป็นหญิงหรือชาย ทั้งนี้เพราะเด็กหญิงและเด็กชายไว้ผมอย่างเดียวกัน แม้พวกผู้ใหญ่ในสมัยก่อนก็เช่นกัน ผู้ชายแก่ๆ บางคนยังไว้ผมยาวอยู่ และทำมวยตะเคียวทางข้างหัว เวลาใช้แพรโพกผมยังแลเห็น แต่ทุกวันนี้แม่ผู้ชายพม่าจะตัดผมสั้นแล้วก็ตาม เขาก็ยังอยากจะรักษาแบบดั้งเดิมให้แลเห็นเป็นผมมวย ฉะนั้นแทนที่เขาจะใช้แพรโพกผมให้แนบกับหัว เขากลับทำโครงไม้ไผ่สานตาห่างๆ เหมือนตะกร้าไว้ข้างใน แล้วเย็บแพรคลุมข้างนอกสำเร็จรูปสวมได้ทันทีเหมือนหมวก ทั้งมอญและพม่าใช้อย่างเดียวกัน พวกอาจารย์ผู้ชายในวิทยาลัย ก่อนจะเข้าสอนจะต้องสวมหมวกแบบนี้ ตามที่เรียกเป็นภาษามอญว่า ละมัยกะต๊อบ ทั้งนี้เพื่อให้ลักษณะแปลกไปกว่านักเรียน ทั้งยังต้องสวมเสื้อนอกแขนยาว ตัดแบบจีน ติดกระดุมจีน เสื้อสวมทับเสื้อเชิ้ตแขนยาวอีกด้วย ส่วนอาจารย์ผู้หญิงก็ใช้แพรคล้องคอ ที่เรียก ปะวา ในภาษาพม่า และกะวา ในภาษามอญ ปะวาแต่ละผืนจะต้องมีลักษณะละเอียดอ่อนได้บาง เช่นผ้าโปร่งในลอน เป็นต้น ทั้งยังต้องไหม้สีต่างๆ เข้ากับชนที่นุ่ง ส่วนความสั้นยาวนั้นแล้วแต่สมัย ถ้าได้มีโอกาสเรียนกับอาจารย์ผู้หญิงคงจะได้ชมเพลินทีเดียว เพราะเท่าที่เห็นไม่ว่าอาจารย์คนไหน แต่งตัวบรรจงบรรจงน่าดูทั้งนั้น

ที่จริงก่อนจะเล่าเรื่องในวิทยาลัยให้ด้อยฟัง ควรจะได้เล่าให้รู้เป็นเลาๆ เสียก่อนว่า การศึกษาของพม่าเราจัดกันอย่างไร ไม่เช่นนั้นก็จะเทียบไม่ถูกว่า วิทยาลัยของเรามีขนาด การศึกษาระดับไหนของเรา นักเรียนพม่าเสียเวลาเรียนหนึ่งสัปดาห์น้อยกว่าเราหลายปี เขาเริ่มแต่ชั้นอนุบาล ๒ ปี แต่ถ้าใครไม่เข้าอนุบาล จะเข้าโรงเรียนประถมเลยก็ได้ทีเดียว เรียกว่า

ชั้นหนึ่ง Standard One เรียนไปจนถึงชั้นสี่แล้ว จึงมาเข้าโรงเรียนมัธยมไปจนถึงชั้นเจ็ด โรงเรียนชั้นนี้เขาเรียก Middle School นักเรียนเริ่มเรียนภาษาอังกฤษกันในชั้นห้านี้เอง ในสมัยก่อนมีบางโรงเรียน ไม่มีการสอนภาษาอังกฤษเลย สอนแต่ภาษาพม่าตลอดไป เขาเรียก Vernacular School คือโรงเรียนสอนแต่ภาษาท้องถิ่น จนชั้นเจ็ดแล้วก็มาถึง High School เรียนต่อจนถึงชั้น ๑๐ ซึ่งเทียบเท่ากับชั้นมัธยมศึกษาของเรานั่นเอง แต่ว่าของเขามิพิเศษให้นักเรียนชั้น ๘ และชั้น ๑๐ เรียนควบกันไปได้ ในปีเดียวกัน ใครสอบได้ก็ไต่ย่นเวลาไปปีหนึ่งในชั้น ๘-๑๐ นี้ นักเรียนเลือกเรียนวิชาบางอย่างได้ แต่พม่ากับอังกฤษเป็นวิชาบังคับ ส่วนชั้นต่ำกว่านี้เลือกไม่ได้ เขาเรียน ๘ วิชาด้วยกัน คือ ภาษาพม่า อังกฤษ เลขคณิต เรขาคณิต วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และสุขศึกษา ครั้นจบชั้น ๑๐ แล้ว นักเรียนเข้าวิทยาลัยได้ จึงเท่ากับชั้น ๑-๘ หรือชั้นเตรียมอุดมศึกษาของเรานั่นเอง โรงเรียนประเภทต่างๆดังที่กล่าวมานั้น บางแห่งก็รวมไว้ในโรงเรียนเดียวกัน บางแห่งก็แยกกัน แต่วิทยาลัยนั้น แม้จะอยู่เป็นอิสระต่างหากอย่างวิทยาลัยมระแห่มที่เขารเรียก Intermediate College นี้ ก็ยังต้องขึ้นกับมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง ขณะนั้นพม่ามีมหาวิทยาลัย ๒ แห่ง คือที่ย่างกุ้งกับมันตะเล วิทยาลัยสำหรับการศึกษาระดับ Intermediate ยังมีที่ย่างกุ้งและมันตะเลอีก และยังจะเปิดที่ในรัฐชานในปีหน้าอีกด้วย และจะต้องขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัยมันตะเล นักเรียนที่เรียนจบชั้นนี้ มีชื่อย่อขึ้นหน้าว่า I. ถ้าเป็นวิชาอักษรศาสตร์ก็ I.A. วิชาวิทยาศาสตร์ก็ I.Sc. และถ้าต้องการเรียนต่อไปถึงขั้นปริญญา มาเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเสียอีก ๒ ปีเท่านั้น ก็จะมีโอกาสได้ B.A. หรือ B.Sc. ไม่ต้องถึง ๔ ปีอย่างของเรา ในมหาวิทยาลัยของเขามิการสอนถึงขั้นมหาวิทยาลัยด้วย

ส่วนการเรียนในมหาวิทยาลัยนั้น ดูออกจะสะดวกมากที่นักเรียนมี โอกาสเลือกเรียนได้ วิชาบังคับมี ๕ หมวด คือ อังกฤษกับพม่า และให้เลือกเรียนวิชาต่างๆ ได้อีก ๓ หมวด รวมเป็น ๘ หมวด วิชาที่ให้เลือกก็มีมากมาย เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ (เขาเลือกได้อีกว่าจะเรียนโบราณหรือสมัยใหม่ ตะวันออกหรือตะวันตก ไม่ต้องเรียนทั่วโลก และเริ่มตั้งแต่สมัยน้ำท่วมโลกอย่างของเรา) และธรณีวิทยา (ที่แปลกไป

၄

กว่าของเราเพราะเรายังไม่มีสอน จนเป็นที่แปลกใจแก่ใครๆทั่วไป ก็คือ วิชามนุษยวิทยา) และยังมีวิชาตรรกวิทยาอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีภาษาต่างๆ คือ ภาษาอังกฤษวิชาเลือก หรือภาษาพม่าวิชาเลือก เขาเรียกย่อๆว่า O.B. (Optional Burmese) แล้วก็มีภาษาบาลี และภาษามอญที่นำกำลังเรียนกับเขาอยู่

เท่าที่เล่ามานี้ หากเทียบดกับระบบการศึกษาของอินเดียแล้วจะเห็นว่าใกล้เคียงกันมาก นอกจากวิชาที่เลือกในอินเดียมีให้เลือกรเรียนมากกว่านี้ เช่นมีวิชาปรัชญา วิชาประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมอินเดียโบราณ และวิชาศิลปะ ซึ่งผู้แต่ละจะเลือกรเรียน อาจจะเป็น วาดเขียน ขับร้องหรือดนตรี อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ อันนับว่าเหมาะสำหรับผู้มีความสามารถ ในทางนั้นเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการสอนนั้นก็ต่างกันที่ในอินเดียสอบสอบปีต่อครั้ง เรียนครบสอบปี จึงจะสอบ สอบแล้วทุกคนต้องออก แม้จะสอบตก แต่ให้โอกาสมาสอบเป็นนักเรียนภายนอก ได้ แต่พม่ายังมีการสอบทุกปี ปีละสองครั้งสำหรับนักเรียนชั้นวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย คือ สอบในเดือนมีนาคมครั้งหนึ่ง ถ้าสอบไม่ได้ก็มาสอบซ่อมได้อีกครั้งหนึ่ง เรียก Supplementary Examination ในเดือนมิถุนายน ถ้าสอบไม่ได้ชั้นนี้จะต้องซ้ำชั้น การตัดสินของเขาถือทั้ง คะแนนหมวดและคะแนนรวม (คะแนนรวมต้องได้ ๔๐% ขึ้นไป และคะแนนหมวดแต่ละหมวด ต้องได้หมวดละ ๓๐% ขึ้นไป) ใครตกหมวดเดียวก็ต้องสอบซ่อม ถ้ายังสอบซ่อมไม่ได้ก็ต้อง ซ้ำชั้น เพราะฉะนั้นนักเรียนของเขาจึงดูออกจะตั้งใจเล่าเรียนกันมิใช่น้อย ด้วยว่าโอกาสจะ สอบให้ได้ครบทั้ง ๕ หมวดมิใช่ของง่าย ยิ่งอาจารย์สอนเป็นภาษาอังกฤษหมดทุกวิชา (นอกจากวิชาภาษาต่างๆ) ยิ่งลำบากเป็นสองเท่า เช่นเดียวกับที่นักเรียนกับอาจารย์ที่พูดมอญ อธิบายเป็นภาษามอญตลอดเวลา จึงลำบากกว่านักเรียนอื่นๆที่รู้ภาษามอญหลายสิบเท่า และที่ร้ายก็คือ อาจารย์ท่านจับสอบย่อยทุกสัปดาห์ ฉะนั้นจึงต้องขบขบจดหมายฉบับนี้ไว้ ก่อน สอบแล้วจะเขียนมาอีก หวังว่าค่อยและน้องๆคงจะสบายดี และไม่เบื่อเรียนหนังสือ ที่เรียนได้ง่ายๆเพราะครูสอนเป็นไทยๆ สวัสดิ์

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุเมธา

ฉบับที่ ๒

๖๒ ถนนดาวซี มะละแหม่ง

๑ สิงหาคม ๒๕๐๑

แดงน้อย หลานรัก

คราวที่แล้วยังไม่ทันได้เล่าว่าน่าเรียนภาษามอญด้วยความลำบากยากเย็นแค่ไหน ก็พอดีฉันจำเป็นเสีย ที่จริงก็ไม่น่าจะเล่าหรอก เพราะจะทำให้คนรักเรียนเรื่องภาษาท้อแท้หมดกำลังใจ แต่ถ้าไม่เล่าก็จะไม่รู้กันว่า การตั้งต้นเรียนภาษาใหม่ที่ไม่ใช่ภาษาพูดของเรา นั้นมันยากอย่างไร มันยากตั้งแต่เรื่องเสียง เรื่องตัวหนังสือ แล้วก็ยังความคิดอ่านของเขาที่ไม่เหมือนกับของเรา เพราะฉะนั้นเวลาเรียน จึงจำเป็นต้องแยกออกไว้คนละทางไม่ให้ปนกัน และเรื่องไม่ให้ปนกันนี้แหละไม่ใช่ของง่าย เพราะใจเราอดคิดถึงสิ่งที่เราเคยชินอยู่ไม่ได้ เช่น ตัว ก. ของเขา เขียนเหมือน กา. และ ค. เขียนเหมือน ก. รูปโค้งๆ ไม่มีเหลี่ยม ถ้าแลเห็นอย่างนั้นจะต้องจำไว้ว่า คือ ค. ในไทย ไม่ใช่ ก. ตัวหนังสือมอญสร้างจากรูปวงกลม เพียงแต่เอาวงกลมนั้นมาต่อกับวงกลมโน้น แหว่งหัวเดียวบ้าง แหว่งข้างๆเดียวบ้าง แล้วมาต่อกันเข้า บางทีก็เอาสี่เหลี่ยมข้างหน้า บางทีเอาสี่เหลี่ยมตรงฐาน บางทีก็จุดเข้าไว้ตรงกลางวงกลม เรียนแล้วก็สนุกก็เพราะเขียนง่าย เขียนผิดก็แก้ไขไม่ยากนัก แต่ว่าเวลาอ่านออกเสียงซึ่งไม่ง่ายเลย ทั้งไม่สู้จะสนุกนักด้วย อย่าเล่าละเอียดเลยนะ ว่าที่ไม่ง่ายนั้นเป็นอย่างไร รู้แต่ว่าเขาแบ่งพยัญชนะเป็น โฆษะ และ อโฆษะอย่างเขมร เมื่อผสมแล้วเสียงสระจะต้องออกเสียงต่างกัน ทั้งยังมีเสียงสูงต่ำผิดกันด้วย คือ พยัญชนะอโฆษะ ออกเป็นเสียงตรี และ โฆษะออกเป็นเสียงเอก เช่น จะไล่เสียงพยัญชนะ แทนที่จะเป็น กอ ขอ คอ ฆอ งอ อย่างของเรา เขาจะต้องเป็น ก๊ะ ค๊ะ เก๊ะ เซะ เห่ง เสียงโฆษะเหล่านี้เขาต้องกระแทกเสียงด้วย ฟังคล้ายพยัญชนะเสียงหนักของภาษาบาลี ดันตฤตและฮินดี เวลาออกเสียงประเภทนี้คราวไร ครูผู้สอนเป็นไม่ถูกใจทุกทีที่หน้าออกเสียงได้ไม่หนักเท่าเขา ทั้งๆที่นักได้พยายามเป็นหนักหนาแล้ว จนดูเหมือนว่าอ่านภาษามอญเพียงย่อหน้าเดียวก็ดันเรียวสันแรง ปอดของคนไทยคงจะเล็กกว่าของเขาหรืออย่างไร จึงทำให้ออกเสียงอะอะไม่ได้เหมือน นอกจากนั้นยังจะต้อง

พิจารณาให้ดีว่าพยัญชนะนี้ ไชยะหรืออไชยะ จะควรรอออกเสียงอย่างไรให้ถูกต้องตามแบบ และถ้าตรงตามแบบทุกตัว ก็ดูจะไม่ยากนัก แต่นั่นยังมีนอกแบบอีกมากมาย ต้องคอยถามครูอยู่เรื่อยว่าจะให้ออกเสียงอย่างไร จึงจะได้ความหมายตรงกับท้องเรื่อง เรื่องนี้คงจะยากพอๆ กับเสียงสูงต่ำของเรา แต่ของเรายังดีที่มีวรรณยุกต์กำกับความหมายไว้ให้รู้ จะไปยากก็ตรงตัวสะกดที่ไม่มีเครื่องหมายบอกให้รู้ว่าใครมากับใคร จึงอ่าน ตากลม เป็น ตา กลม กันอยู่บ่อยๆ ส่วนในภาษามอญเครื่องหมายก็คงจะตรงกับการันต์ของเรา เขาเรียก เกะจ๊อด คือ ฆ่า ฆ่าเสียงเสีย ไม่ให้เสียงระเบิดเป็น กระ ตะ ปะ มะ ถ้าเห็นพยัญชนะใดมีเครื่องหมายนี้ ก็เป็นอันรู้กันว่า มากับพยัญชนะตัวหน้า อ่านรวมกันเป็นคำหนึ่งได้เลยทีเดียว

ครั้นถึงตาเขียนตามคำบอก มันก็ไม่ไหวอีกละด้วยอ้าย เพราะแต่ภาษาของเราเขียนผิดไม่ได้หยุดเลย นับประสาอะไรกับเขียนภาษาต่างประเทศที่เพิ่งเรียนได้ไม่ถึง ๓ เดือน ings ที่หัดเขียนหัดอ่านอยู่ทุกวันนี้ มันก็ยังมีคำใหม่ที่ไม่เคยเห็นเพิ่มขึ้นทุกครั้ง และคำที่ไม่เคยเห็นเหล่านั้นแหละที่เราจะต้องใช้ความสามารถไล่เสียงที่ครูสอนไว้ เช่นว่า กัก กัยจุ โกัยจุ เก็ก เกยก กัก กัก กัก กัก (มีเสียง อา กัน อี ผสมกัน) แต่ว่าบางทีมันไม่มีเวลาพอจะได้ให้ถูกต้องได้ ต้องยอมให้มันผิด แต่ถ้าโชคดีช่วย บางทีก็ถูก เพราะฉะนั้นจะให้ดีที่สุด คือเขียนไม่ผิดเลย ต้องเขียนด้วยความจำ น้ำเห็นแล้วว่า ถ้าเรียนเรื่องภาษา ลงไม่ใช้ความจำช่วยละก็จะเป็นไม่มีหวังสำเร็จ ขอให้ด้วยกำหนดจดจำไว้ด้วย เวลาเรียนภาษาอังกฤษจะได้ไม่เบื่อก่อนตัวสะกด ท้องคำแปล และท้องกริยาสามช่อง ings ที่เขาว่า วิชานอกจะล้ำสมัยมากแล้วก็ตาม

พูดถึงรูปประโยคของภาษามอญไม่แปลกไปกว่าภาษาไทยเท่าใดนัก ทำนองเดียวกับภาษามอญและเขมร เพราะฉะนั้นจึงจริงอย่างเขาว่า จำศัพท์ได้มากเท่าไร ก็รู้เร็วเท่านั้น แต่ว่าการท่องศัพท์มันก็ไม่ใช่ว่าเรื่องทำได้ง่าย ๆ อีกนะแหละ นอกจากว่าเราจะใช้บ่อย ๆ ทั้งพูดและเขียน จนเข้าใจจำได้ เวลาได้ยินคำนั้นจึงจะเกิดความหมาย หรือพออ่านหนังสือจึงจะเข้าใจได้โดยง่าย น้ำต้องฟังพจนานุกรมอยู่ทุก ๆ วัน เพราะต้องอ่านเอาเองในเมื่อไม่เข้าใจที่ครูสอนมา ings ที่มันเวลาเรียนพิเศษกับครูอีกหนึ่งชั่วโมง มีโอกาสถามให้ครูอธิบายเป็นอังกฤษให้ได้ แต่กระนั้นก็ยังรู้สึกไม่เพียงพอ เพราะเรื่องจะถามมันมีมาก ings จะต้อง

หัดอ่าน หัดเขียนคำบอก และให้ครูตรวจการบ้านในเวลาหัวโหมงเดียวนั้น ถ้าไม่มาอ่านเอาเอง และใช้พจนานุกรมช่วย คงเรียนไม่ทันเขา และน่าที่เห็นแล้วว่าการใช้พจนานุกรมให้ประโยชน์หลายอย่าง อย่างหนึ่งก็คือ ทำให้จำตัวสะกดได้แม่นยำ อีกอย่างหนึ่งก็ทำให้มีโอกาสได้เห็นคำอื่นๆที่เราไม่ตั้งใจไปพร้อมกันด้วย และที่ดที่สุด คือ เมื่อจำยังไม่ได้ก็ต้องพลิกดูบ่อยๆ ยิ่งพลิกบ่อยเท่าไรก็ยิ่งมีประโยชน์แก่เราเท่านั้น ทั้งยังไม่มีโอกาสมาต่อว่าเราเหมือนไปถามครู ซึ่งถ้าบังเอิญไปถามคำที่เคยบอกมาแล้ว ครูจะต้องพูดว่า บอกที่หนึ่งแล้วไงเมื่อวันนั้น เราก็ดูแต่พจนานุกรมเสียใจ ไม่รู้ว่าเสียใจอะไร แต่ยังคงอยู่คนเดียวครุ่นนึกหาใจที่นั่น ไม่เห็นคุณนักเรียนสักที คงจะเป็นด้วยนักเรียนเขากดด้วย แต่ละคนขยันหมั่นเรียน บางวันทั้งหน้าไปเรียนตั้งแต่ ๖ โมงครึ่ง (เช้า) เพราะต้องเข้าเรียน ๗.๐๐ น. เขาก็ยังมาก่อนแล้ว แม่พวกนักเรียนชั้นเล็กๆ ก็ยังต้องหนังสือกันเสียงดังขรมตมเถกต่างตอนเข้าตองกลางคืน ทั้งทงขณะเพ่งจะต้นบดินเทอม ยังไม่ถึงเวลาสอบไล่จริงๆเลย เพราะฉะนั้นชีวิตนักเรียน ถ้าขยันเรียนแล้ว ลำบากทั้งนั้นไม่ว่าใคร ที่ไหน

พูดถึงเรื่องความประพฤติแล้ว เห็นเขาเรียบร้อยดี แต่ส่วนทำทางที่ถาเป็นนักเรียนบ้านเรา เราต้องว่าไม่เรียบร้อยนั้น เขาไม่ถือว่าไม่เรียบร้อย ฉะนั้นเราจะเอาเรื่องนั้นมาพิจารณาไม่ได้ สำหรับนักเรียนไทยนั้นประพฤติอย่างที่เราอยู่ที่บ้าน มีการไหว้ครูเวลาพบเวลาลา เวลาเลิกเรียน เวลาส่งของให้ สงสัยว่าครูจะเข้าใจหรือไม่ว่าเราทำการเคารพด้วยความเคารพนับถือว่าเป็นครูอาจารย์ ทั้งนี้เพราะคนที่ไม่ไหว้กัน เขาจะให้กันก็แต่พระเท่านั้น นอกจากถึงเวลาเข้าพรรษาผู้อ่อนอาวโสจึงจะนำเทียนไขมากราบไหว้ผู้สูงอายุ และมอบไว้ให้ ถ้าเป็นญาติผู้ใหญ่ พ่อแม่ ครู อาจารย์ บางทีเขาก็มักถวาย มะพร้าวและข้าวของเครื่องใช้อย่างอื่นมามอบให้เป็นการคารวะและระลึกถึงบุญคุณ ส่วนผู้ใหญ่เมื่อรับคารวะแล้วก็มักจะให้เงินทองและให้ศีลให้พร ต่อว่าข้อวัตรเจ้าของบ้านที่นั้พักอยู่ด้วย พาหน้าไปคารวะท่านผู้ใหญ่คนหนึ่งเมื่อตอนเข้าพรรษานี้ ท่านให้พรขี้ตาวงพ้งไม่เข้าใจสักคำว่าพูดว่าอะไร เพราะพูดพม่าปนบาลีและเป็นบาลีที่ออกเสียงอย่างพม่าด้วย

ถ้าจะว่าถึงเรื่องการเคารพผู้ใหญ่แล้ว พม่าและมอญยังถือกันเคร่งครัด ผู้สูงอายุในบ้านจะต้องได้รับการปรนนิบัติเป็นอย่างดี เช่น จะต้องได้รับประทานอาหารก่อน เสร็จแล้ว

จึงจะถึงผู้มาอายุรองลงไป แต่น่าแปลกที่เวลานั้นงาน มีการกินเลี้ยง หรือแม้แต่พวกนักเรียน
ไปเที่ยวกับคนกัน เขาจะต้องจัดให้ผู้ชายกินก่อน ซึ่งดูแล้วไม่ผิดกับธรรมเนียมอินเดีย ที่ยก
ผู้ชายเป็นศักดิ์ประเสริฐกว่าผู้หญิง จนกระทั่งเหล่าผู้ชายทั้งหลาย กินเสร็จสมบัติมือไปแล้ว
พวกผู้หญิงจึงจะมาเก็บถวญเก็บขาม และจัดหของตนกิน แต่ส่วนนั้น เขาถือเป็นแขก
พิเศษ จึงได้กินพร้อมพวกผู้ชาย เลยได้กลายเป็นศักดิ์ประเสริฐไปกับเขาด้วย ว่าที่จริง
ตั้งแต่มาถึงที่นี่ ก็นับว่าได้ความเป็นพิเศษอยู่ตลอดเวลา เช่น เรือนก็ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน
ขณะนั้นนักเรียนพม่าได้ Free Education เรียนไม่ต้องเสียเงิน (ซึ่งไม่ต้องเสียเลยจริงๆ)
นักเรียนในวิทยาลัยเสียค่าสมัครจัดเดียว (=๒.๐๐ บาท ตามอัตราตลาดมืด ส่วนอัตรา
ธนาคารเท่ากับ ๔ บาทกว่า) และเสียค่า Student Union อีก ๓ จัด รวมเป็น ๔ จัด แต่
สำหรับนั้น นอกจากจะได้ Free Education แล้ว ยังไม่ต้องเสียค่าดังกล่าวนี้อีกด้วย
ชายยังมี โอกาสได้เรียนมากกว่านักเรียนอื่นๆเสียอีก เขาเรียนภาษามอญกันวันละชั่วโมง น้ำ
ได้เรียนถึงวันละ ๓ ชั่วโมง ซึ่งน่าขอบคุณวิทยาลัยและอาจารย์ผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง ส่วน
นักเรียนอื่นๆก็น่าชมและขอบคุณที่เขาให้ความเอื้อเฟื้อตามแต่จะขอร้องด้วยความเต็มอก
เต็มใจ ทั้งยังให้ความเกรงใจในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่กว่าเขา ทั้งในภาษาพม่าและมอญ มีคำ
ที่ความหมายตรงกับคำ เกรงใจ ของเราด้วย คือ มอญใช้ หุญาจ๊อด พม่าใช้ อาหน้า แต่
เขาจะใช้ในความหมายหลายสถานอย่างที่เรารู้หรือไม่ ไม่ทราบ เรื่องนี้น่าอดขอบคุณพ่อแม่
ปู่ย่าตายายเราไม่ได้ ที่คิดคำนึงและสั่งสอนเราให้ใช้และเข้าใจความหมายนี้ ดูเหมือนว่า
ท่านจะเจตนาสอนเราไว้สำหรับจะให้อยู่กับคนอื่นได้ด้วยดีเท่านั้น และก็ได้ผลจริงๆด้วย
ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนไม่มีใครรังเกียจ

ทั้งนี้ที่นักเรียนของเขอย่างหนึ่งก็คือ ความรู้ทางพุทธศาสนาของเขาแน่นดีมาก
ไม่ว่าอาจารย์จะถามว่า กายกรรม ๓ มีอะไรบ้าง วิกรรม ๕ มีอะไร เขาเป็นต้องตอบได้ทั้งนั้น
ทั้งด้านวนต่างๆในอรรถกถาเขาก็จำกันได้ขึ้นใจ ซึ่งทำให้การเรียนวรรณคดีของเขาซาบซึ้ง
ยิ่งขึ้น ด้วยว่าบทประพันธ์ของเขาแต่ละบท มักจะอ้างอิงและแทรกข้อธรรมะเปรียบเทียบไว้
ทั้งนั้น แต่ว่าการซาบซึ้งในวรรณคดี ไม่ว่าภาษาไหน ไม่ใช่ของง่ายนะต้อ ยังเป็นภาษา

9

ด้านต่อที่จะเห็นเองเลยว่า ต้องใช้เวลาเรียนนานเพียงไรจึงจะเข้าใจแก่นภาษาของ
เขาได้ และถ้าอาจารย์อธิบายเป็นภาษาที่เราเข้าใจได้ตลอด ก็ยังพอค่อยยังชั่ว แต่ในบาง
ท่านก็อธิบายเป็นมอญ บางทีก็เป็นพม่า เพราะไม่ทราบจะหาคำอะไรมาอธิบายให้ได้ความ
ตรงกัน ฉะนั้นได้อธิบายเป็นพม่า ก็เป็นอันไม่ตรงฟัง เพราะดังฟังไม่รู้เรื่อง นอกจากเป็น
คำบาลี อันลึกๆก็ออกเสียงตรงกับของเรา จึงจะค่อยเข้าใจได้สักหน่อย แล้วในคำที่
ออกเสียงตรงกับเรา เช่น ฉันท์ ออกเป็น ฉันทอ คฺยงนก็ตองเสียงคล้ายคอก และบางคำก็อยู่
ดังหลายวัน เช่น คำ ป่าวเจิม ของเขา ก็ตรงกับคำ บูชา ของเราเป็นต้น นักเรียนมอญ
และนักเรียนพม่า จำกันดีมากไม่แพ้การเรียนไทยหรือกตัญญู วิชาภาษาพม่า จึงเป็นวิชาที่
นักเรียนชอบตลกกันบ้างในชั้นน้อยเช่นเดียวกับพวกเรา พวกนี้ เพราะในภาษาของ พวกคำบาลี

ถ้าถูกเป็นอันเป็นจำนวนมาก และนี่จึงสร้างท่าเทียบมกับเราก็คือ โขยากรณ์ของทั้งสอง
ภาษานี้กลายเป็นโยยากรณ์บาลีไปหมด ข้อนี้จะชอกช้ำเรกยาก จำไม่ไหว เช่น ในภาษา
มอญเรียก ลักษณะนาม ว่า เจตอยสังขา และสังขาคณะศัพท์ว่า อีปะเรเนะสังขา เพราะ
ฉะนั้นหน้ากัมมคำต้องคือไปเออะ ใครๆ เขาก็ต้องท่องคำยากๆ ที่ไม่ใช่ภาษาของเขาทั้งนั้น
หน้าต้องลำบากอยู่ทุกวันนี้ ก็เพราะต้องเรียนภาษาที่ไม่ใช่ของเรา และที่น่าไม่ไหวคือ บางที
เราถูกหัดเพราะเพราะเราไม่มีความหมายของศัพท์นั้น เช่น วันหนึ่งอาจารย์พูดถึงคำ ล้ายเม็ก
(เขียน ลางมุข แปลว่าล้างหน้า) ว่ามอญส่วนมากออกเสียงเป็น ลีเม็ก อาจารย์ท่านเห็นว่า
ไม่ควรใช้คำนี้ เพราะไปตรงกับคำคำของพม่าเจ้า ฟังแค่นี้ ค่อยเองก็คงอยากจะรู้ไม่ใช่หรือว่า
พม่าคำนั้นมีความหมายว่าอย่างไร แต่พอนำความหมายยังไม่ทันได้รับคำตอบ ก็ได้ยิน
เสียงนักเรียนฮากันครืน อาจารย์ท่านก็เลยบอกว่า รู้ไว้แต่เพียงว่าเป็นคำคำกแล้วกัน เห็น
ใหม่ละต๋อยว่าไม่รู้ภาษาของเขามันยังอย่างนี้ ค่อยก็อย่ารู้เลยนะว่ามันแปลว่าอะไร เพราะ
เรากับพม่าก็เลิกทะเลาะกันมานานแล้ว

ก่อนจบจดหมายนี้ มีเรื่องต๋อยยากเล่าให้พวกเราฟังก็คือ มีบรรดาชาวมอญผู้ลี้ภัยมา
พำนักในบ้านเมืองเรา เมื่อกลับเข้าบ้านเข้าเมืองได้ ก็ได้สรรเสริญว่าเมืองไทยสะอาดสวยงาม
ผู้คนน่ารักเรียบร้อย พุดจามีสัมมาคารวะไม่ส่งเสียงเอะอะเอ็ดตระไร ได้ยินแล้วก็อดภาคภูมิใจ
ไม่ได้ แต่ขณะเดียวกัน ก็อดคิดถึงสิ่งไม่ติดตรงข้ามกับที่เขาพูดไม่ได้ เพราะไม่ว่าที่ไหน
ต้องมีทั้งดีและไม่ดี สุดท้ายใครจะเลือกหยิบเอาอย่างใดมาพูด เพราะฉะนั้นจึงขอฝากเรื่องนี้
ไว้กับเด็ก ๆ ผู้จะเป็นผู้รับผิดชอบในบ้านเมืองของเราต่อไปข้างหน้าด้วย ว่าเราควรจะต้อง
สิ่งไม่ดี และรักษาสິงดีไว้ได้อย่างไร และขอให้เชื่อกันด้วยว่า ไม่มีเวลาใดที่เราจะรักและ
ภาคภูมิใจในบ้านเมืองของเรา เท่ากับเวลาที่เรามาอยู่ต่างประเทศพร้อมกับชนต่างชาติต่างภาษา
พูดแล้วก็ออกคิดถึงบ้านเดิมประดา ตัวสัลด้อย

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุมธนา

ฉบับที่ ๓

๖๒ ถนนดาวซ์ มะละแหม่ง

๓๑ ต.ค. ๒๕๖๑

แดงน้อย หลานรัก

เวลาสามเดือนนี่ก็ออกจะเร็วอยู่นะ ชนนั้นจนก็ใช้เวลาที่น่าจะต้องออกจากมะละแหม่งไปยังรัฐซานแล้ว ถึงขั้นนั้นแล้ว ไม่ทราบว่าจะมีโอกาสส่งจดหมายได้บ่อย ๆ หรือไม่
 ๒๕ เพราะการคมนาคมในรัฐซานไม่สู้จะสะดวกเท่าที่นี้ ที่ซึ่งนำดูจากแผนที่แล้วรู้สึกว่ามันไกลจากเมืองไทยเท่าไรนัก เห็นจะอยู่ในระดับเดียวกับพิษณุโลก เพราะจากมะละแหม่งไปไม่ไกลเท่าใดนักก็ถึงมยาคี ด้านพม่าตรงข้ามกับแม่น้ำสุดของเรา คงจะเป็นด้วยอ่อนวิชาภูมิศาสตร์
 นำสำคัญคืออยู่ตลอดเวลาว่ามะละแหม่งอยู่ในระดับเดียวกับจังหวัดทางภาคใต้ของเรา ฝั่งตรงข้ามกัน และผลหมากรากไม้ต่าง ๆ ก็คล้ายคลึงกับผลไม้ภาคใต้ เช่น จัมปาต (ขนุนชนิดหนึ่งลูกเล็ก ๆ คล้ายสาเก) ลูกเงาะ มังคุด ทุเรียน และลูกเนียง เพิ่งมาได้เห็นในแผนที่เมื่อไม่กี่วันนี่จึงได้ทราบความจริง ก็เลยอยากจะพูดถึงภูมิศาสตร์ของเมืองมะละแหม่งและบริเวณแถบนี้ให้ค่อยฟังบ้าง

มะละแหม่งเป็นเมืองใหญ่เป็นที ๓ ของพม่า รองจากย่างกุ้งและมันดะเล ตั้งอยู่ปากแม่น้ำแซลวิน (เรียกเป็นภาษามอญว่า ชังโลน ซึ่งแปลว่า ดินฝั่ง) แม่น้ำแซลวินเห็นจะมีต้นน้ำอยู่ในประเทศจีน ไหลผ่านรัฐซานมาออกปากอ่าวมะตะบันที่มะละแหม่งนี้ เช่นเดียวกับแม่น้ำอิรวดีมาลงสู่อ่าวมณฑลยูนนาน แต่เป็นด้วยปากแม่น้ำอิรวดีไม่มีต้นดอนทราย เรือเดินทะเลใหญ่ ๆ จึงเข้าถึงเมืองได้ แต่แม่น้ำแซลวินบางแห่งดิน ยังเลเห็นดอนทรายโผล่เป็นเกาะอยู่ตามทีต่าง ๆ กลางน้ำ โดยเฉพาะตรงหน้าเมืองมะละแหม่ง มีเกาะอยู่หลายเกาะ และเกาะที่ใหญ่ที่สุดที่เกือบจะเรียกได้ว่าเป็นเมือง เพราะมีหมู่บ้านถึง ๖๔ หมู่บ้าน คือ บะดูลูน ที่แปลว่า เกาะยักษ์ จากคำ บะดูลู ที่แปลว่ายักษ์ และยูน แปลว่า เกาะ ในภาษาพม่า ล้วนมอญเรียก เกาะพะमार จากคำตะโก๊ะ ที่แปลว่า เกาะ คำนี้ตรงกับเขมรที่เรียก เกาะ เช่นเดียวกัน แม่น้ำแซลวินตรงหน้าเมืองมะละแหม่งดูกว้างขวางแว้งแว้งไม่ผิดแม่น้ำพรหมบุตร

เพราะฉะนั้นจึงทำสะพานข้ามแม่น้ำไม่ได้ต้องอาศัยเรือกลไฟรับส่งคนโดยสาร การเดินทาง
ด้วยรถไฟระหว่างมะละแหม่งกับย่างกุ้ง จึงไม่สู้จะสะดวกตรงที่ต้องลงเรือกลไฟมาขึ้นที่เมือง
เมาระตะมะ (เรียกตามอังกฤษว่า Malaban) เรือแล่นราว ๒๐ กว้านที่จึงจะถึงฝั่ง และยัง
จะต้องข้ามแม่น้ำสะโดง (พม่าเรียก สีตเตง) อีกแห่งหนึ่ง ทั้งนี้เพราะสะพานข้ามแม่น้ำ
ถูกระเบิดทำลายแต่ครั้งสงคราม ยังไม่ได้ซ่อม น้ำเห็นว่าเป็นการในการที่จะต้องขนถ่าย
ข้าวของขนรถลงเรือ ต้องพังกูล ทั้งที่ตัวเองก็พูดภาษาพม่าไม่ได้ ไม่ทราบจะไปยุ่งยาก
แค่นี้ไปอีก จึงขึ้นเรือบินมา เสียเวลาข้ามอ่าวมะตะบัน ๔๕ นาทีเท่านั้น ถึงเมือง

ตัวเมืองมะละแหม่งนี้ออกจะคับแคบ เพราะมีแม่น้ำอยู่หน้าเมือง และมีภูเขาอยู่หลัง
เมือง การขยับขยายจึงออกจะลำบาก ต้องขยายออกทางด้านข้างๆ เวลายืนอยู่บนเขาจะ
แลเห็นได้ถนัดว่าบริเวณเมืองข้างจำกัด แต่ว่าพลเมืองคงมีไม่มากนัก บ้านเรือนจึงไม่อัดแอ
สักเท่าไร ยังมีสนามกว้างอีกหลายแห่ง ซึ่งเป็นที่สำราญของเด็กๆ ยิงนก และที่ในบริเวณ
ตัวเมืองยังสูงๆ ต่ำๆ บ้านบางแห่งก็ปลูกอยู่บนเนิน ไม่ติดกับเมืองบนภูเขา ถ้าหากภูเขา
สูงกว่านี้สักหน่อย มะละแหม่งคงจะเป็นเมืองตากอากาศในฤดูร้อนได้ดีแห่งหนึ่ง แต่จะ
อย่างไรก็ตาม มะละแหม่งก็ยังเป็นที่น่าอยู่ค่าครองชีพถูก ค่ารถสามล้อเขาคิดเป็นคนๆ
คนละ ๑๕ เปเยะก็ได้ไกลๆ นอกจากจะเป็นที่ขึ้นเขาจึงคิดเป็น ๒๐ เปเยะ เห็นแล้วก็ออก
สังสารคนถึบสามล้อที่ต้องถึบเหินดเหินน้อย ดากแดด ดากฝน แต่ได้เงินเพียงไม่เท่าไร น้ำ
เองก็ไม่ค่อยได้ช่วยเหลือเขาเท่าใดนัก เพราะไม่ค่อยได้ไปไหนไกลๆ และถ้าฝนตกแล้วละก็
เดินไปยังจะเปียกน้อยกว่า ทั้งนี้เพราะรถสามล้อที่เขาเรียก ซีกา หรือ ไทรซอร์ด นี้ ไม่มี
ประทุน เขาทำที่นั่งหันหลังชนกัน และคลุมผ้าพลาสติกไว้เวลาฝนตก คนโดยสารจะนั่งเขาจึง
จะเปียก และคนโดยสารต้องกางร่มเอาเอง และใช้ว่าร่มจะช่วยกันอะไรได้ ซ้ายยังจะทำเกาะกะ
เกี้ยวโน่นเกี้ยวนี้ โดยเฉพาะเวลารถสวนกัน และยั้งจะต้องเสียมือที่จะใช้ถือของและจับ
สายผ้าขึ้นไปอีกมือหนึ่งด้วย

ส่วนข้าวของอาหารการกินก็ถูก ไม่ว่าจะคิดอัตราตลาดมืดหรือตลาดสว่างก็ถูกกว่า
บ้านเราทั้งนั้น ยกตัวอย่างเช่น ขนมของเขาราคาชิ้นละ ๕ เปเยะเท่านั้น ถ้าเป็นของบ้านเรา
ต้องเป็น ๕๐ ถ้าอย่างดี หากเป็นอย่างเลวก็ ๒๕ ค่อยคงอยากรู้ว่าเขากินขนมอะไรกันบ้าง

เรื่องนี้น่าทึ่งบอกได้ เพราะต้องหาอยู่ทุกวัน จนเป็นที่รู้กันว่า คนไทยชอบกินขนม
เป็นที่สุด ทอดส้มโอเห็นจะเป็นกล้วยแขก เขาทอดสองชั้นคู่ คู่หนึ่งก็ ๕ เปียะ นอกจากกล้วย
ที่น่าจะเรียกกล้วยพม่า เพราะพม่าทอดแล้ว ถึงมีของต่างๆ ทอด คือ กุ้งทอด อย่างที่เรา
เรียก ทอดมันกุ้ง นำเอาซูบแป้งทอด หอมทอด มันทอด ตลอดไปจนถึงถั่วงอกทอด ของ
ทอดๆ เหล่านี้พม่าเรียก จ้อ นอกจากนั้นยังมีขนมชั้นสี่ชนิด พม่าเขาเรียก ทัตตยา ซึ่ง
หมายความว่าขนมร้อยชั้นแน่ และขนมเปียกปูนสี่มวง ขนมตาล ขนมถั่วพู ซึ่งมอญเรียก
กายูปะงาน (ปะงาน แปลว่าถั่ว) ขนมเหล่านี้ทั้งขนมถั่วงอก ขนมขहन และข้าวต้มจมน
มะพร้าวที่มอญเรียก จะโลม กินกับมะพร้าวทั้งนั้น แต่ว่าคนชายจะลิ้มเสนาตาลหรืออย่างไร
ไม่ว่ากินชนิดใดล้วนแต่ไม่สู้จะมีรสหวานเสียทั้งนั้น หากเป็นขนมที่ชาวบ้านเขาทำค้อยดขึ้น
แต่กระนั้นก็รู้สึกว่าเขาจะกินน้ำตาลไม่เป็นคนทีเดียวแหละ เมื่อตอนเช้าพรรษา ทุกบ้านเขา
ต่างก็ทำขนมไปถวายพระและแจกกันและกัน น้ำเลยได้มีโอกาสดูดดมฝีมือผู้ทำไปด้วย
เพราะมีคนเอาขนมมาให้เจ้าของบ้านมากมาย ที่เขานิยมทำแจกกันเห็นจะมีขนมประเภททวน
เป็นข้าวฟ่างทวนบ้าง ลำคูกวนบ้าง แล้วก็เป็นแป้งมันทวนใส่ถั่วและมะพร้าว รสชาติคล้าย
ขนมหัวผักกาด ด้อยคงจะไม่เคยลอง เพราะเขาไม่ค่อยทำขายตามตลาด ขนมเหล่านี้เรียก
ชื่อตามภาษาฮินดีว่า ฮะลวี่ (ขนมอะไรของเรานี้จะได้ชื่อจากนี้หรือไม่ทราบ) แต่ขนมที่ทำ
จำเพาะฤดูเข้าพรรษา และที่เก็บไว้ได้นานที่สุดก็คือขนมเทียนใส่มะพร้าว เขาห่อด้วยใบตอง
รูปร่างอย่างเดียวกับของเรา มอญเรียก กายูกุวี่ แปลว่า ขนมห่อๆ เท่าที่เล่ามานี้ด้อยคง
จะเห็นแล้วว่า ขนมเหล่านี้คล้ายคลึงกับของไทยเราทั้งนั้น จนพูดไม่ถูกว่าใครเป็นเจ้าของ
กันแน่ หรือจะต่างคนต่างคิด หรือเขาจะได้แบบอย่างจากเราไป แต่อย่างหนึ่งที่เราเห็นว่าพม่า
ต้องได้จากเราไปแน่นอน เพราะไม่มีคำแปลในภาษาพม่าก็คือ ลอดช่อง น้ำไปตลาดแลเห็น
เขาขาย ก็ถามว่าขายอะไร แม่ค้าเขาตอบว่า ลอดช่อง ตามเสียงพม่าที่ออกเสียงแม่กด
เป็นแม่ก ก แต่ไม่เต็มเสียงนัก ไม่ได้ลองฝีมือเขา แต่เชื่อว่าคงไม่สู้จะหวานนักเช่นเคย

เรื่องชื่อที่ถ่ายทอดกันไปมานั้น เป็นเรื่องน่ารู้ที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นชัด
ถึงวิธีการออกเสียงของแต่ละภาษา ที่ทำให้ชื่อของชนต่างชาติฟังผิดเพี้ยน แม้พม่ากับมอญ

ภาพคนสวมกะต๋อทำนา

ภาพคนตกปลาด้วยไม้ตามยาว ปลาเข็มเหล็กเบนคมคืบตนขาว

จะเกิดชีวิตกัน ตัวหนังสือเป็นแบบอย่างคล้ายคลึงกัน แต่กระนั้นก็ยังออกเสียงผิดกันไป
มีใช้น้อย เช่นชื่อภักษัตริย์พม่าในสมัยราชาธิราช ที่เราเรียกว่า พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง เพราะอ่าน
ตามมอญ จนบอกสัญชาติไม่ถูกว่าเป็นชาติอะไรกันแน่ นั่น มอญออกเสียงว่า พระวังมังกอง
แท้ที่จริงพม่าออกเสียงของเขาว่า บะยิ่นมินเกาญ เขาเขียนและสะกดอย่างเดียวกับมอญ แต่
ว่าชื่อออกเสียงของเขาผิดไป คือ แม่กงออกเสียงเป็นอิน และ ร. ออกเสียงเป็น ย. ทุกคำไป
เขียน วง จึงออกเสียงว่า วิน และ บ. เร่งนอง ก็เช่นเดียวกัน เขาเรียก บะยิ่นเนาง
(คำ บะยิ่น นี้ เขียน ภารง เขาออกเสียง พ. ภ. เป็น บ.) ส่วน มังรายกะยอนว่า นั้น พม่า
เรียกว่า มินเขอซัว ซึ่งมีความหมายว่า เจ้าชายผู้กล้าหาญเป็นทูลเลื่องลือ ก. คอบ ย. ใน
ภาษาพม่าออกเสียงเป็น จ. กระยอ จึงเป็น จอ และพยัญชนะวรรค จ. ทุกตัวออกเสียงเป็น ช.
เหมือนกันหมด แต่เพื่อจะให้รู้ว่าเป็น ชะ ตัวไหน เขาก็ตงข้อเสียว่า ชะ ไหล่ง (จ.) ชะเหล่ง
(ฉ) ชะเกว (ช.) และชะเหมือนส่วย (ฉ) ส่วนคำว่า มิน นั้น แปลว่าภักษัตริย์ ได้เช่นเดียวกับ
บะยิ่น ฉะนั้นถ้ามีโอกาส เห็นจะต้องเรียนรู้เรื่องชื่อคนสำคัญ ๆ ของเขาที่เรามาเรียก
เพี้ยนไปไว้มาก แต่บางที่เราก็เรียกเพี้ยนไปจนหมดทางจะสืบสาวหาที่มาอย่างชัด ตระแคงมอ
รหฺน่อง เป็นต้น ถ้าใครยังไม่ได้อ่าน

ชื่อเมืองก็เช่นเดียวกัน เช่นเมืองมะละแหม่ง ถ้าต่ออ่านในราชาธิราชจะพบชื่อ
เมืองเมะละเลิง มอญเรียก มตมะเลิม ที่แปลว่า เมืองดาเลียง ไม่ทราบทำไม ส่วนพม่าเรียก
มตเมียน ส่วนเมะละมออันเป็นเมืองกำเนิดของมะกะโทนั้น มอญเรียก มัตตะมะ ช่อ
มะกะโทเองเรียกเป็นภาษามอญว่า เมยะกะตุ เหตุด้วยว่า เมื่อเล็ก ๆ แม่เอากะตุครอบไว้
กะตุนี้มีลักษณะเป็นเครื่องกันฝนอย่างหนึ่ง ทำด้วยไม้ไผ่สานให้โค้งปกคลุมหัวได้ แล้วยาว
ลงมาจากขอบคางหลังเข้า เขาสานคางห่อ ๆ สอดใบไม้แห้งไว้ข้างใน แต่ขณะนั้นเขาใช้
กระดาษอาบนํานั้นแทน ซึ่งจะช่วยกันน้ำฝนไม่ให้ซึมมากักตัวได้เป็นอย่างดี ส่งรูปมาให้ดู
ด้วย แต่คงเห็นไม่ค่อยชัดนัก เพราะถ่ายกำลังฝนตก ถ้าฝนไม่ตกก็ไม่มีใครเขาใช้ เวลา
เขาดำนากำลังฝนตก จะแลเห็นกะตุคำตะกุ่ม ๆ อยู่กลางนา มองดูไม่ผิดกับตักแคนตัวใหญ่ ๆ
แต่ว่าชาวนาที่เห็นเขาไม่ต้องก้มมากทำชาวนาบ้านเรา เพราะเขาไม่ได้คำด้วยมือ เขาใช้เหล็ก

ยาว มีลักษณะตรงปลายคล้ายปากคืบ คืบต้นข้าว แล้วแหงดิน ฝังต้นข้าวลง ดุสะดวกและรวดเร็วดี แต่เชื่อว่าวิธีนี้ทำให้ต้นข้าวเป็นอันตรายได้ง่ายและได้ผลไม่ค่อยดี จริงหรือไม่ก็ไม่ทราบ แต่ทกกันอยู่ทุกวันนี้ นักว่าข้าวของเขาหวานอร่อยและมียาง และข้าวของเขาจะมีมากมายเหลือเกิน ราคาจึงถูกกว่าของเราถึง ๒-๓ เท่า เมืองมะละแหม่งจึงนับได้ว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ นอกจากจะมีข้าวในนา มีทุ่งมีปลาในน้ำ แล้วก็มีสวนยางพารา ส่วนผลไม้บางแห่งยังปลูกต้นโอลิฟด้วย ไม่ทราบนำมาใช้ทำอะไร ส่วนป่าไม้นั้นก็แน่นละ เขามีเหลือเพื่อใช้ในตัวของเมืองเองก็ยังเห็นต้นสักใหญ่ๆ เขามีอายุราว ๒๐ ปี อยู่มากมายหลายต้น แต่ละต้นกำลังออกดอกขาวสีประพรั่งน่าดู ต้นสักเหล่านี้ไม่ว่าจะอยู่ในที่ใด เขาถือเป็นของรัฐบาลทั้งนั้น และคงจะเป็นเพราะเขามีไม้เหลือใช้ ไม่ของเรานั่นเองที่เขาเดินมาจากแม่ฮ่องสอน จึงยังคงอยู่พะเนินเทินทึกเพราะขายไม่ออก ด้อยคงอยากรู้ว่า ทำไมจึงต้องลงมาตามลำน้ำแฉลวินที่อยู่ในเขตพม่าด้วย เรื่องก็เป็นเพราะเราไม่มีทางนำไม้ในป่าออกมาสู่บ้านสู่เมืองได้ ถ้าลงทุนทำหนทางในป่าออกมา ก็คงจะเสียเวลาเสียเงินมากมายเกินกว่าที่จะยอมเสียภาษีให้แก่รัฐบาลพม่าเสียกว่า ๕๐% ของราคาไม้ เจ้าของไม้จึงต้องพึ่งลำน้ำแฉลวินอยู่ตลอดเวลา

เมืองที่อยู่ในเขตมอญนั้นมีหลายเมืองด้วยกัน นอกจากมะละแหม่งแล้วยังมี ทวาย ซึ่งเขาเรียกว่า หะวาย แต่เขียนเป็น ถะวาย ซึ่งแปลว่า นิ่งขัดสมาธิ คงจะเป็นเพราะมีพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิมีชื่อเสียงหรืออย่างไร ถ้ามดยังไม่ได้ความ แต่พม่าเรียกว่า ตะวอย (Tavoy) หนึ่งมีชื่อเสียงเรื่องไข่มุก เขามีทั้งอย่างแท้และอย่างเลียง ส่วนคนาวศรีนั้น เป็นบริเวณชายฝั่งทะเล ตั้งแต่เมืองสะเทิม (ที่มอญเขาเชื่อว่า คือ สุวรรณภูมิ) ลงไปจดวิกตอเรียปอยท์ เขากำหนดเขตคล้ายภาค เรียกเป็นอังกฤษว่า Tenasserim ส่วนมอญเรียก ตะนังซอຍ ผู้ว่าราชการภาคนี้อยู่ที่มะละแหม่ง และตามเมืองต่างๆ ก็มีรองผู้ว่าราชการภาคประจำอยู่

ชาวทวายดังกล่าวแล้วนั้น มีภาษาประจำถิ่นของตนต่างหากไม่เหมือนใคร เขาว่าอีกนะแหละว่า พวกเหล่านี้ที่จริงก็คือมอญ หากแต่ก็ไม่กล้าพูดภาษามอญ เพราะเกรงพม่าจะรู้ แต่ก็ก็ไม่อยากพูดภาษาพม่า จึงคิดภาษาตนขึ้นใหม่คล้ายไปทางพม่า แต่ว่าพม่าเองก็

ฟังไม่เข้าใจ เรื่องนี้แสดงว่าพม่ากับมอญมีส่วนคล้ายคลึงกันมากจนไม่รู้ว่าเป็นใคร เป็นใคร จนมี
 เรื่องเล่าว่า มีมอญคนหนึ่งรับราชการอยู่กับพม่า ไม่มีพม่ารู้จักกันว่าท่านผู้นั้นเป็นมอญไม่ใช่
 พม่า จนกระทั่งวันหนึ่ง เกิดตกใจพลั้งปากออกมาว่า โอ ยาย พม่าก็เลยรู้กำหนดอันแท้จริง
 คำ โอ ยาย หรือบางทีก็เป็น เอา นั้นเป็นคำอุทานติดปากของมอญนั้น เช่นเดียวกับคำ
 จ้ายจ ไร ลัง ซึ่งมักใช้ในเวลาที่ตกใจหรือแปลกใจ จ้ายจ ไร ลัง ก็คือ พระพุทธ พระธรรม
 พระสงฆ์ ส่วน ยาย นั้นคืออย่าเข้าใจผิดว่า คือ แม่ของแม่ อย่างที่เราใช้กันนะ ยายของ
 เขา แปลว่า แม่ เวลาจะใช้ก็ไร้มกอดคิดถึงความหมายในภาษาของเราไม่ได้ เพราะฉะนั้น
 เรื่องพูดจึงยังเป็นเรื่องยากกว่าเขียน ที่จำเป็นต้องใช้เวลาเป็นปีๆ ไม่ใช่ ๓ เดือน

เรื่องการตั้งชื่อคน เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่พม่าถึง มอญส่วนมากชื่อเป็นพม่า และการ
 ตั้งชื่อของพม่า เขาต้องตั้งให้เหมาะกับวันเกิด คือ ถ้าเกิดวันจันทร์ ให้ใช้อักษรพญินชะ
 วรรค ก. และวันอังคาร ให้ใช้อักษรพญินชะวรรค จ. เช่น ชื่อเจ้าของบ้านที่พม่าพักอยู่เป็น
 ช่อวชิน นั้นหมายความว่าเขาเกิดวันอังคาร ตั้งขึ้นเป็นต้น แต่คำ คอว์ ที่ให้หน้าชื่อนั้นไม่ใช่
 ชื่อ เป็นคำพม่า แปลว่า บ้า เขาใช้เป็นคำยกย่องสำหรับผู้สูงอายุหรือทำงานการเป็นหลัก
 ฐาน เช่นเดียวกับคำ อุ ที่ให้หน้าชื่อผู้ชาย เขาแปลว่า ลุง ใช้ในลักษณะเดียวกัน เพราะ
 ฉะนั้นไม่ต้องได้คำ มิส มิสซิส หรือมิสเตอร์เข้าไปข้างหน้าอีก แต่ถ้าหากเป็นมอญ เขามัก
 ใช้คำ นาย โดยเฉพาะสำหรับผู้เคยบวชเรียนมาแล้ว ถ้ายังเป็นเด็กอยู่อย่างพวกนักเรียน
 ก็ใช้คำ แม่่ม นำหน้าชื่อ ส่วนผู้หญิงนั้นใช้ มี ที่แปลว่า แม่ นำหน้า ส่วนมากใช้กันสำหรับ
 ผู้หญิงสาวๆ ถ้าอายุมากแล้วก็มักใช้คำพม่าว่า คอว์ ดังกล่าวแล้ว สำหรับผู้หญิงพม่าเขาใช้
 คำ มะ นำหน้า หากเป็นเด็กผู้ชายก็ใช้คำ หม่อง และทั้งหม่องและมะ ใช้เรียกกันจนถือ
 เป็นส่วนหนึ่งของชื่อทีเดียว ถ้าหากผู้ชายโตขึ้นอีกหน่อยแต่ยังไม่เป็นทนายหรือนัก เขา
 ใช้คำ โก ที่แปลว่า พี่ชาย นำหน้าชื่อ ฉะนั้นการใช้คำนำหน้าเหล่านี้จึงต้องดูบุคคลเพื่อ
 ใช้ให้ถูกต้องด้วย แต่ว่าพม่าเขาไม่นิยมสกุล สามี ภรรยา และลูกๆ ต่างคนต่างมีชื่อ
 ของคนไป ในเวลาประกาศข่าวแต่งงานลงหนังสือพิมพ์ จึงต้องแจ้งลงไปละเอียดว่า เป็นลูก
 ใคร พี่ใคร น้องใคร จนบางทีแทบจะไม่รู้ว่า เจ้าบ่าวเจ้าสาวชื่ออะไร แต่ขณะนั้นดูเหมือน

จะเริ่มใช้ชื้อท้ายของพวกมันบ้างแล้ว เช่นพ่อชื่อ อุ บา หลาย ลูกสาวแทนจะเรียกตัวว่า มะ หลา หลา อย่างแต่ก่อน กลับใช้คำ หลาย ของชื่อพ่อเดิมลงไปเป็น มะหลาหลา หลาย แต่ว่าชื่อพ่ามักซำกนมากเหลือเกิน จนยากจะรู้ออกว่าใครเป็นใคร ส่วนชื่อที่เป็นชื่อคริสเตียน เช่นบางคนใช้ชื้อหน้าเป็น อลิซาเบธ และมีชื่อพ่ามาตามด้วยนั้นไม่ได้หมายความว่าเขาเป็น คริสเตียนเสมอไป แต่หมายความว่าเขาเรียนมาจากโรงเรียนฝรั่ง ซึ่งครูฝรั่งเห็นชื่อพ่มาเรียก ยากนัก จึงตั้งชื่อฝรั่งให้ บางคนเมื่อออกมาแล้วก็เลิกใช้ แต่บางคนเห็นว่าฟังเข้าทกยังใช้อยู่

ส่วนชื่อเล่นๆนั้น มอญบางบ้านนิยมตั้งเป็นชื่อสัตว์ เช่น กุนโจย้ง (กุน แปลว่า ลูก โจย้ง แปลว่า ช้าง) กุนเจีย (ลูกกบ) กุนกลอ (ลูกหมา) บางคนชอบแบบบางก็เรียก กุนกรอย (กรอย แปลว่า ขาง) แต่บางทีกรีกมาก ๆ ก็ได้คำ อี เข้าไปข้างหน้าชื่อ เช่น เดียวกับพม่าที่เขาจะ ใส่ มี ข้างหน้าชื่อสำหรับแสดงความรักก็ได้ หรือสำหรับใช้เป็นคำคำ เวลาโกรธเกลียดก็ได้ ตัวอย่างเช่นแล้วพม่ามีคำหนึ่งซึ่งออกเสียงว่า ทุย ทั้งความหมาย แล้ว รู้สึกว่าจะเป็นคำเดียวกับ ทุย ของเรา เขาใช้ในการถ่มน้ำลายใส่กัน อันเป็นการแสดง ความดูถูกดูหมิ่น ถึงลึกลงเราจะได้อ่านมาจากพม่าหรือพม่าจะได้จากเราตั้งแต่เวลาที่เรารู้ว่าท ชาติหมางทะเลาะกันหรืออย่างไร หรือว่าจะเป็นเสียงธรรมชาติ ที่ต่างคนต่างมาคิดตรงกันเข้า แต่ส่วนคำ ทุย ที่เขาใช้ตั้งชื้อกันนั้น แปลว่า เป็นลูกสัตว์ทอง เสียงมาตรงกับคำของเราอีก ที่จริงถ้าได้เรียนรูภาษาพม่าก็คงจะได้พบคำอีกไม่น้อยตรงกับคำไทย เพราะพม่าเองก็รับวามีคำไทยเข้ามาอยู่ในภาษาพม่าเป็นอันมาก แต่ว่าจะเรียนกันทีละหลายๆภาษา เห็นจะไม่ได้ เพียงภาษามอญภาษาเดียวก็ยังลำบากมากอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นถ้าผู้ใดสนใจลองมาเรียนกัน ดูบางทีจะดีทีเดียว ต้องขอจบจดหมายนี้เสียทีละค่อย มีเรื่องอะไรแปลกๆ นำมาเล่ามาให้ฟังอีก ฝากความระลึกถึงมายังคอยและน้อง ๆ ทุกคนด้วย ล้อลล

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุเมธา

ป.ล. ต่อยคงนึกอยากรู้ถึงคำ ทุย ของเรามากคำหนึ่ง มอญเราก็มี ออกเสียงว่า ทุย ใช้คู่ กับ เหม เป็น เหมทุย แปลว่า ไร่ ไร่

ตอนที่ ๒ จากระฐาน

ฉบับที่ ๑

เมืองนาย

๓๕ ตุลาคม ๒๕๐๓

แดงน้อย หลานรัก

นำลูกจากมะละแหม่ง มาแนวต่อกระฐาน และได้มาถึงเมืองนายแล้ว พังคำว่า แผว
ที่เขาแปลว่า ถึง นั้น ด้อยคงจะคิดว่า น้ำโคลนเหลวเดียวถึงทหมาย ซึ่งแท้จริงแล้วไม่ใช่
ต้องเดินทางจากไตซันสู่เหนือ หนทางไกลไม่น้อยทีเดียว น้ำต้องรีบรินจากมะละแหม่ง
มาอย่างถึงเสียก่อนหนึ่งแล้ว แล้วจึงขนต่อจากข้างกรุงมาตองยี่ อันเป็นเมืองสำคัญของรัฐฐาน
จะเรียกว่าเมืองหลวงก็ว่าได้ มาพักอยู่พักนอก ๓-๔ วัน เขาจึงเอารถยนต์มาส่งถึงทหมายคือ
เมืองนายนี้ ซึ่งด้อยคงจะนึกไม่ออกว่าอยู่ที่ไหน ทั้งนี้เพราะเราเรียนภูมิศาสตร์มาทั้งโรงเรียน
จำเพาะแต่ดินแดนอันเป็นของพม่าเท่านั้น ไม่ได้เรียนมาถึงรัฐฐานด้วย น้ำเองถ้าไม่ได้
มาเห็นด้วยตนเอง ก็คงวาดภาพไม่ถูกเลยว่าจะอยู่ที่ไหน เป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นก่อนจะ
เล่าเรื่องอื่น เห็นจะต้องพูดถึงภูมิศาสตร์ของรัฐฐานให้ด้อยฟังเสียสักหน่อยก่อน

ถ้าพูดถึงรัฐฐานแล้ว ขอให้ด้อยนึกถึงภูเขาไว้ก่อน ทั้งนี้เพราะในเขตรัฐฐานนี้ข้าง
เต็มไปด้วยภูเขา ถ้ามองลงมาจากเครื่องบินจะเห็นแต่ภูเขาเขียวเป็นพืดติดต่อกัน มียอด
สูงบ้างต่ำบ้าง จนดูเหมือนว่าจะไม่มีที่ราบอยู่เลย แต่ถ้าลงมาจากเครื่องบินแล้วจึงจะเห็นว่า
ในหว่างเขาหรือที่เราเรียกว่าหุบเขานั้น พอมีที่ราบอยู่บ้าง แต่ไม่ใช่ที่ราบลุ่มอย่างบ้านเรา
เป็นที่ราบลาดลงมาจากเชิงเขา อันมีระดับสูงพบน้ำทะเลเป็นพันๆ ฟุตขึ้นไป อย่างที่เมืองนาย
นี้สูงพบน้ำทะเล ๓๓๗๘ ฟุต ลักษณะพื่นที่ลาดจากเชิงเขาลงมาเป็นแอ่งเหมือนกันกะทะ
อย่างนี้ เขาเรียกว่า โห้ย ซึ่งมีก้นพื่นที่ลาดต่ำกว่า หลอยสูงโห้ยลึก (หลอย=ดอย) เพราะ
เมื่อข้ามพื่นเขา ก็จะได้มาพบห้วยอย่างที่เราเรียกว่า ขนเขาลงห้วย และตามห้วยเหล่านี้
แหละเป็นที่อยู่ของชาวไทใหญ่ ส่วนบนเขาเป็นที่อยู่ของชนชาวเขา ซึ่งมีมากมายหลายเผ่า
ด้วยกัน ทั้งตองซู่ ยางลาย ยางขาว ยางดำ ยางแดง (ยางคือกระเหรี่ยง) อีกอี ลีซอ

ปาห่อง และ ว่า พวกนี้แต่ละพวกก็ไม่มากเท่าคนไทย แต่ถ้าวรวมทุกพวกเข้าด้วยกันแล้ว คนไทยมีน้อยกว่า ตามสถิติเมื่อนานมาแล้วว่า พลเมืองในรัฐชานมี ๒ ล้าน เป็นคนไทยเพียง เก้าแสนเท่านั้น และคนไทยเหล่านั้นก็ได้เป็นเจ้าบ้านผ่านเมืองปกครองดินแดนนี้มา นับตั้งแต่ เมื่อ ๘๐๐ กว่าปีมาจนถึงเวลาที่ชนอยู่กับอังกฤษ ในขณะที่รัฐชานเป็นรัฐหนึ่งในสหภาพพม่า

ถ้าจะดูที่อยู่ของคนไทยแล้ว จะเห็นคนไทยก็เป็นนักบินเขาที่เก่งไม่ใช่เล่น ไม่แพ้ชาว เขาเหล่านั้น เพราะเขาไม่เก่งจริงแล้ว คงข้ามเขามาอยู่ในห้วยไม่ได้ และเมื่อก่อนทองกฤษ จะมาตัดถนนไว้ให้ ก็คงต้องบินเขาข้ามเขาเป็นจำนวนหลาย ๆ ลูกกว่าจะได้ไปมาหาสู่กัน และ นักได้เลเห็นแล้วว่า การข้ามเขานั้นทำไม่ได้ง่าย ๆ เพราะเพียงแค่นั่งรถยนต์มาตามทางที่ เขาตัดไว้เรียบแล้ว ก็ยังไม่ไหว มันอาจจะแย้ ไปคราวไหนก็คราวนั้น ด้วยว่าทางวกวนโค้งอ เป็นตัว แ บ้างตัว ๗ บ้าง และถึงทางพรรณอย่างละครี่ คนขับเขาเป็นต้องขับอย่างรวดเร็ว ถอดเกียร์เปลี่ยนเกียร์ แต่แรกก็ไม่ทราบจะทำไ่ม่ ในเมื่อเดี๋ยวนี้พวกไดคินในรัฐชานก็ส่งบง แล้ว แต่พออยู่ที่นั่นได้ ๖-๗ วัน จึงได้รู้ว่า ที่เขาขับเร็วก็เพราะอันตรายมันมีอยู่รอบข้าง คือ เกิดมีคนมาดักจฬอคำตรงทางชันที่จะชนเขา ซึ่งรถจะต้องค่อย ๆ แล่น ในเส้นทางที่ห่างจาก เมืองนี้ ๔๐ กว่าไมล์ ผู้โสน (=โจร) มันเชื่อคคพ้อคักกับคนขับรถยนต์ทั้งสองคน ผู้คนพากัน หวาดระแวงกันไปหมด น้ำละหนังโห้ (=ชนหัวลูก) ไปเลย แต่เขาวานี้เป็นรายแรกใน แถบนี้ ซึ่งก็ได้ทำให้บ้านเมืองเย็นเป็นน้ำไปเพราะเสียตายนผู้ตาย ที่เขาว่าเป็นคนดีน่านิยม

ที่เรียกว่า เมือง นี้ ค่อยน้อยกว่าเป็นเมืองใหญ่ ๆ อย่างย่างกุ้ง กรุงเทพฯ อย่าง เมืองนายนกเหมือนกัน มีขนาดควรจะเรียกว่าอำเภอจะเหมาะสมกว่า ทั้งที่ในย่านรัฐชานได้ แล้ว เมืองนายนเป็นที่สำคัญแห่งหนึ่ง ซึ่งถ้าจะกล่าวตามประวัติศาสตร์ เมืองนายนมีความสำคัญ อยู่ไม่น้อยในการรบ โดยเฉพาะกับพม่า ส่วนในทางภูมิศาสตร์ก็เป็นชุมทางที่จะไปยัง เมืองบัน เมืองตัน เมืองหาง เมืองหางนี้เป็นเมืองชายแดนต่อกับแม่ฮ่องสอนของเรา พระนเรศวร ประชวรพระยอดชนะเพยกทัพมาเมืองหาง หวังว่าต้อยคงจะเรียนถึงแล้ว น้ำคงไม่มี โอกาส ได้ไปถึง ทั้ง ๆ ที่หนทางห่างจากที่นี้ไปราว ๑๐๐ กว่าไมล์ แต่ก็อย่าลืมว่าเป็น ๑๐๐ กว่าไมล์ บนภูเขา การเดินทางจึงไม่สู้จะสะดวกนัก และยิ่งเกิดเหตุอย่างนี้แล้วยิ่งไม่มีใครคิดจะพาน้ำ ไปข้างไหน ซึ่งกันบว่าดี จะได้รักษาชีวิตไว้มาเล่าเรื่องสนุก ๆ ลุกันฟังภายหลัง

ถ้าจะถามถึงดินฟ้าอากาศของรัฐซาน ก็ตอบได้ว่าโดยทั่วไปอากาศหนาวเย็นแทบทั้งปี เพราะอยู่บนเขาเช่นตองยี ส่วนที่อยู่ในห้วยใกล้เขา อากาศก็พอเย็นสบาย จะมีแปลกพิเศษก็เพียง ๒-๓ แห่งที่อากาศร้อนจัดในฤดูร้อน คือที่สับอแห่งหนึ่งและที่เมืองนายอีกแห่งหนึ่ง ทั้งทงทงจะสิ้นสุดลงแล้ว และบางวันในตอนเช้ามี หมอกกุ่ม (=หมอกลงหนา) มองไม่เห็นอะไร ช้างบางที่ยังตกลงมาเป็นผละเอียดยๆ ซึ่งเขาเรียก น้ำน้าย (เราเรียกว่า น้ำค้าง) แต่กระนั้น ในตอนกลางวันก็ยังร้อนอบอ้าว และแดดกล้าพอที่จะทำให้เนื้อไหม้ได้ทีเดียว สัมกับที่เขาว่าแหล่ไหม้ (แต่แท้ที่จริงไหม้ของเขาหมายถึง ร้อน เท่านั้น) จะออกไปนอกบ้านเขาจึงต้องสวม ก๊อบ กับ ก๊อบของเขามองอย่างที่เขาถามไม่เข้าเียบเข้าด้วยกัน และอย่างที่เราว่าไหม้ไหม้ มีลักษณะคล้ายก๊อบเล็กใหญ่ กันได้ทั้งแดดและฝน แต่น้ำเปลี่ยนที่บนฝนแล้ว ตั้งแต่น้ำมา ฝนเพิ่งตก ๒ ครั้งเท่านั้น เวลาฝนมาจะได้ยินเสียงฝนดังลั่นลงมาแต่ไกล เมฆฝนลอยต่ำลงมาบังภูเขามืดมิด แต่เพียงครู่เดียวก็หยุด ทำให้ไปไหนมาไหนได้สะดวกติดกับฝนเมืองมะละแหม่ง ฝนตกครั้งหนึ่ง คนที่นั่นเขาเรียก ฝนตกห้าหนึ่ง ไม่ว่าจะตกมากน้อยเพียงใด และจนฝนตกซู่ลงมาแล้ว เขาก็ยังว่า ฝนมา (=ฝนมา) ครั้นเมื่อน้ำเห็นฝนมาทำท่าจะตก น้ำพูดว่า ฝนมา เขาก็พากันมอง เพราะเห็นว่าฝนยังไม่ทันตก เหตุใดน้ำจึงว่า ฝนมา นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงว่า แม้จะใช้คำเดียวกันแต่ก็หาหมายตรงกันเสียทุกความไม่

เมื่อพูดถึงดินฟ้าอากาศแล้ว ก็ต้องพูดถึงการทำมาหากินไปพร้อมกัน ซึ่งก็เห็นจะพอเดาได้ว่า ไม่มีอะไรสำคัญไปกว่า ทำนา ทำไร่ ทำสวน ชาวไทยมีลักษณะต่างจากชาวพม่าก็คือ เห็นยวกว่า ส่วนรสชาตินั้นก็แล้วแต่ชอบ คนที่ไม่ชอบกินข้าวเหนียวจับกันเป็นก้อนก็คงว่าชาวพม่าอร่อยกว่า แต่ใจนั้นว่าชาวไทยกินอร่อยพิเศษ ข้าวเหนียวเขาก็ปลุกกันทั้งข้าวเหนียวขาว ข้าวเหนียวแดง (คล้ายข้าวเหนียวดำ แต่ไม่ดำทีเดียว) เรียก ข้าวแสง และยังมีสีเทาๆอีก เรียก ข้าวเฝ้า ส่วนมากคนเมืองนั้นเขาไม่ได้กินข้าวเหนียวเป็นอาหารประจำเขากินกันเป็นครั้งคราวเหมือนอย่างกินของกินเล่นเท่านั้น สินค้าสำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทยใหญ่ เพราะชาวไทยใหญ่ทุกคนต้องกินคือ ถั่วเน่า ถั่วเน่านี้เป็นถั่วเหลืองชนิดหนึ่ง ซึ่งเขาต้มและหมักไว้ แล้วนำมาทำเป็นแผ่นตากแห้งเก็บไว้กินได้นานๆ พวกชาวบ้านเขากิน

ข่าวกับพริกกับถั่วเน่าเท่านั้น ก้อยู่ได้ ทั้งยังแข็งแรงทำงานได้หนักๆ โดยเฉพาะชาวไร่ ชาวนา ชาวสวนเหล่านั้น มาทนนแล้วจะเห็นแปลกกว่าที่บ้านเรา ก็คือคนขายของเป็นไทยทนน โดยเฉพาะขายของสด จะมีแขกมอญมาก จำเพาะขายเสื่อผ้า และของเบ็ดเตล็ดอยู่ ๒-๓ ร้าน เวลาติดตลาดนัดเขาเรียก วันกาต (วันตลาด) จะเห็นได้ชัด เขาปลูกกันเอง แล้วเอามาขายกันเอง ไม่ว่าจะเป็นถั่ว กระจับปี่ทั้งหวดทั้งดอก ผักกาด มันฝรั่ง มะเขือเทศ ก็เป็นคนไทยปลูกทนน เค้าหาข้าวเต้าหู้เหลือง อันเป็นสินค้าสำคัญของทนน คนไทยก็ผูกขาด เห็นว่าทนนเมืองมอญ ๓๕ เจ้า ล้วนแต่เป็นคนไทยทำทั้งสิ้น และเครื่องหนึ่งเขาก็ทำได้นะ เอาหนึ่งกวางมาทำรองเท้า กระเป๋า เข็มขัด นำซอรองเท้าไว้ว่าจะส่งมาให้ด้วยคุณมอญคนไหนทำ เขาทำได้น่าสนใจ แข็งแรงทีเดียว ราคาก็ไม่แพง ๕ จัดเท่านั้น แต่ถึงทนนแล้วมันดูจะทำกินพอเลี้ยงตัว ไม่ได้มีมากมายพอจะส่งออกขายต่างที่ได้ ทนนเพราะคนไทยไม่ค่อยถนัดเรื่องค้าขาย ไม่มีการโก่งราคา ไม่มีการปลอมแปลง คนซื้อจะเลือกเฟ้นเอาอย่างไรก็ตามใจ ไม่สนใจดูเสียด้วย ของที่เขาเอามาขายกันในวันกาต ก็มันดี ๆ หน่อย ๆ เหมือนเด็กเล่นขายของกัน ขายหมดแล้วไม่รู้ว่าจะได้เงินมาพอคุ้มค่าเหนื่อยหรือไม่ ดูเหมือนว่า เขาของมาขายพอไม่เสียเที่ยวมาเที่ยวตลาดเปล่า ๆ เท่านั้น ทนนเพราะถึงอย่างไรเขาก็ต้องมาตลาดกันอยู่แล้ว นอกจากจะมาเที่ยวแล้วก็ยังมีมาซื้อของจำเป็นไปใช้ มี น้ำมัน เกลือ และไม้ขีดไฟ เป็นต้น

พูดถึงตรงนั้นแล้ว ต้องเล่าให้ตอยฟังถึง วันกาต ของชาวไทยใหญ่ เขาว่าเป็นธรรมเนียมของชาวไทยใหญ่พวกเดียวเท่านั้นที่มีการติดตลาดนัด ๕ วันครั้งหนึ่ง และเรียกว่าวันกาต วันกาตนั้นบ่งว่ามีความสำคัญแก่คนแถบนั้นนัก ทนนเพราะเขาไม่มีตลาดประจำ และไม่มีร้านอาหารสด ร้านขายของชำ ถ้าไม่มาซื้อจากกาดที่ติดทุก ๕ วันนั้นแล้ว ก็เป็นอันว่าไม่มีอะไรจะกินจะใช้ เพราะฉะนั้นวันกาตหนึ่งจึงจะเห็นคนทนนทั้งบ้านทนนมาชุมนุมกัน ใครอยากจะพบกับใคร ก็เตรียมมาพบกันในวันกาต เพราะไม่ว่าใคร แม้จะไม่มาซื้อของ ก็ยังรู้สึกสนุกที่จะไปเที่ยวตลาด ได้เห็นคนมากหน้าหลายตา น้ำเองก็ไปกับเขาทุกกาดเหมือนกัน ได้ไปเห็นผักผลไม้ต่าง ๆ กันด้วยตาตนเอง มันสะดวกเข้าใจง่าย ไม่เช่นนั้นเขาอธิบายเท่าไรก็ยากไม่ออกว่า ตรงกับผักชนิดไหนของเรา และบางก็ได้รับรู้เห็นอะไรแปลก ๆ สัมกับที่เขาว่า ไค่ลักแหลมเข้ากาด (= อยากตลาดให้ไปตลาด) และด้วยเหตุที่วันกาตมีความ

คำขวัญแก่ชาวบ้านดังกล่าวแล้วนั้น การนับวันการของเขาซึ่งถึงแม้จะไม่ตรงวันชนแรม หรือ อาทิตย์ จันทร์ อังคาร เขาก็ยังนับกันได้ถูกต้อง และเป็นหลักฐาน มาได้พร้อมกันทุกนัด วิถีนับ ของเขาคือ ก่อนวันกาดวันหนึ่งเรียก วันต๋ม หลังวันกาดเป็น วันวายกาด (= ตลาดวาย) ต่อจากวันวายกาด เป็น วันกาดเจียง ครั้นถึงวันทสี่มกเป็น วันกาดหาด แล้วถึงวันต๋ม และวันกาดอีก ซึ่งเขาจะจำกันได้แม่นยำไม่ผิดพลาด

ต่อมายังจะยกตัวอย่างละมั้งว่าเขาขายอะไรกันในตลาด เพราะฉะนั้นจะต้องพาชมเสียสักหน่อย ได้เห็นสิ่งที่เขาขายนั้นแล้วเราจึงรู้ชัดความเป็นอยู่ของเขาได้เป็นอย่างดี ก่อนอื่นต้องดู พักเขว ก่อน พักเขวของเขาไม่ได้หมายถึงผักเขียวอย่างเดียว ของทุกอย่างที่จะมาทำกับข้าวกินได้ เรียกพักเขวทั้งนั้น ซึ่งรวมทั้งเนื้อหมู เนื้อวัว เนื้อควาย เนื้อแพะ ไก่ และปลา ปลาที่มีไม่มากนัก ใครมีปลามาขาย คนแย่งซื้อกันไม่นานก็หมด ปลาที่เห็น เห็นมี ปลาลูก (ปลาดุก) ปลาก่อ (ปลาช่อน) ปลาไน (เห็นจะเป็นปลาตะเพียน เก็ดมันข้าวปั้นมันเลื่อม และมันก้านอ่อนๆ เต็มตัว) แล้วก็มี ปลาหาง (ปลาบาง) เหมือนปลากทราย แต่ไม่มีจุดสีดำตามตัว เห็นว่าเขาคัดเลือกทำเป็น ปลาก่อน หรือ ปลาล้าง (คำพม่า) ซึ่งคือลูกชิ้นนั่นเอง นอกจากนั้นยังมี ปลาเหียน (ปลาไหล) แล้วก็นก และที่เขาว่ากินอร่อยนักหนา ไม่ว่าใครกินแล้วต้องติดใจคือ ตัวต่อ แลเห็นตัวมันแล้วนึกไม่ออกว่าจะอร่อยอย่างไร เพราะดูไม่ผิดกับหนอน แต่เรื่องอย่างนั้นถ้าไม่ลองเป็นไม่มีวันรู้ น่ายังไม่มีโอกาสได้ลอง ก็เลยไม่ทราบจะอธิบายรสชาติของมันอย่างไรก็ จะบอกได้อยู่อย่างเดียวก็คือ คนไทยกินสารพัดสัตว์ ไม่ว่าจะเป็น สัตว์อยู่บนดิน ไต่ดิน ในน้ำ บนฟ้า สัตว์สี่ขา ส่องขา ตลอดจนไม่มีขา กินได้ทั้งหมด สัมกับที่เขาว่าเป็นพันธุ์เสือ กินสัตว์ทุกชนิด แม้กระทั่งงูเห่าก็กินก็เขยิบ เขาก็เรียก แมงซึกโซ่น้ำ หรือ น้ำเต้า ได้ยินอย่างนั้นทำให้น่าอดคิดไม่ได้ว่า ทำไมเรื่องเล่าถึงลือกันว่า คนบ้านเราอดอยากนักหนานานถึงกับกินงูเห่ากันนั้น มันจะพูดกันไปคนละเรื่องเสียแล้ว เขาคงจะไม่ได้กินงูเห่าเพราะอดอยาก คนที่กินเขาไม่เอาอาหารการกินออกอดตมตมบรณ มีข้าวเต็มนา มีปลาเต็มหนอง แต่เขายังเสาะแสวงหาตัวแปลกๆ กิน ทั้งนี้เพราะเขาถูกใจในรสชาติของมัน ตัวแมงซึกก็อร่อยอย่างหนึ่งซึ่งเขาชอบกินกัน น่ายังไม่ทราบว่า เรา่หรือไม่ว่ายกชื่อว่าการอะไร

นอกจากพวกเนื้อสัตว์ ก็มีผักสารพัดชนิดอีก ส่วนมากก็เหมือนกับบ้านเราทางนั้น แต่เรียกชื่อต่างออกไป เช่น ผักบุ้ง เรียก ผักกาดช้อน กระหล่ำปลี เรียก ผักกาดปลี ดอกกระหล่ำก็เรียก ผักกาดหมอก ตำลึง เรียก ผักแคบ ที่เรียกเหมือนกันก็มีเช่น ผักตบ ผักขี (ผักจี้) บอน (ออกเสียงหวาน) หมากรุกหม่น (ผักเขียว) หมากรุกเหลือง (ผักทอง) หมากรุกน้ำเต้า หมากรุกโหมบ (บวบ) ส่วนบวบเหลี่ยมนี้เรียก หมากรุกน้อยสัน เพราะมีสันไม่เรียบถ้าเป็นอย่างเปลือกเรียบไม่มีสัน เรียก หมากรุกน้อย เขาต้มกินทั้งเปลือกไม่ต้องปอก มะเขือส้ม (มะเขือเทศ) เป็นอาหารสำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งขาดไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็น แกงจืด แกงเผ็ด แกงส้ม ต้ม ผัด เป็นได้มะเขือส้มทุกกระบวนหมด น้ำพริกมาแต่ทราบคราวนี้เองในเมื่อเห็นมะเขือเทศขายเต็มตลาด และคนก็ซอกันเป็นร้อยๆ เป็นตะกร้าๆ เขาว่าถ้าไม่ได้มะเขือเทศแล้วน้ำแกงไม่ขึ้น และที่สำคัญคือ กินไม่หวาน หวานของเขาแปลว่า อร่อย น่ะด้วย ไม่ได้แปลว่า หวานอย่างน้ำตาล ถ้าจะหมายความว่า หวาน เขาใช้ เข้ม (เสียง ชุ นั่ม จ ปณินทน้อย เวลาออกเสียงเขาว่าต้องใช้ปลายลิ้นดันฟันล่าง) และเข้ม คือคำเดียวกับเค็ม ของเรา ถ้าจะหมายถึง เค็ม เขาก็ใช้ เข้ม คำเดียวกันนี้ ซึ่งทำให้ต้องงงไม่ได้ เมื่อได้ยินคำ เข้ม ของเขาไม่ทราบว่าเขาจะหมายความว่าหวานหรือเค็มต้องคอยดูเอาเอง

หมดธุระเรื่องกับชาวเลวก็มาถนัดดอกไม้ คนที่นั่นถือเป็นรองจำเป็นขาดไม่ได้ทีเดียว จะต้องมียอดดอกไม้หน้าพระให้ส่วยงาม ดอกไม้ที่ออกในฤดูนี้ก็มี หมอกกันทะหมา เป็นดอกไม้ฝรั่งประเภทหนึ่งกลีบคล้ายบานชื่น แต่บางกว่าจนดูเหมือนจะเหี่ยวอยู่ตลอดเวลา มีสีขาว สีม่วงแกกกับสีม่วงแก่ ส่วนดอกช่อนก็กลีบคล้ายบางวัน เรียก หมอกน้ำป็น แต่เขาไม่นิยมกันนัก ดอกทานตะวันก็เรียก หมอกก่างวัน (ดอกพระอาทิตย์) นั้น เขาเอาแต่ดอกแห้งๆ มาขาย ถ้าไม่รู้อีก่อนก็คงจะแปลกใจว่า เขาซื้อเอาไปทำอะไรกัน น้ำได้เคยลองดูแล้วจึงรู้ว่า เมื่อดอกทานตะวันนั้นกินมันไม่ผิดเม็ดแดงโม่ ส่วนที่เขาเรียก หมอกสะบึ้น นั้น น้ำไม่เห็นมันเป็นดอกไม้ที่ตรงไหน เห็นมีแต่ใบอะไรก็ไม่ทราบ คล้ายใบทองหลางอ่อนๆ มีตัวเป็นก้านๆ เขาถือเป็นดอกไม้มงคล ซึ่งจำเป็นต้องประดับที่บูชาเสมอ อีกอย่างหนึ่งที่แปลกก็คือ น้ำเห็นมีสายบัวขายในตลาดก็ถามเขาว่า เขาเอาไปทำอะไรกิน อยากจะทราบว่าเขากินเหมือนเราไหม แต่เขากลับถามว่า ก้านโห้ว (สายบัว) นั้นกินได้ด้วยหรือ เขาไม่รู้กันเลย ที่เขาขาย

๒๕

ในเวลานั้นสำหรับคนซื้อไปบูชาพระ ไม่ใช่เอาไปกิน น้ำไม่ทราบค่า เขาได้ประโยชน์อะไรจากการเอาดอกบัวสายหุบ ๆ ไปบูชาพระ แต่ถ้าเวลานั้นบานก็คงจะสวยทีเดียว เพราะบัวของเราเป็นสีขาว อย่างที่เราเรียกว่า นิลอบถ ทั้งนี้ ส่วนดอกเบญจมาศที่เขาเรียกหมอกซ้อนกิ่ง ก็กำลังมีขายเต็มตลาด

นอกจากเรื่องเหล่านี้แล้ว ก็มาถึงเสื้อผ้าและเครื่องใช้ ไม่ว่าใครมีอะไรก็นำมาขายกันได้ไม่จำกัด ตั้งแต่โต๊ะ ม้านั่งกินข้าว มิดพรา หม้อไห ไปถึงขันนอน หมอนมุ้ง ยา และหนังสือ น้ำซอหนังสือขานไว้หลายเล่ม ถ้าเขาไม่เอามาขายตามกาดอย่างนี้ก็ไม่ทราบว่าจะไปซื้อที่ไหนได้ เครื่องเพชร พลอย เงินทอง ก็มีขายในกาดนี้ด้วย พวกพลอยส่วนมากเป็นพลอยเมืองกุด ที่พม่าเรียก โมกอก (Mokauk) พุดถึงพลอยทันแล้ว ตัวยรูไว้ด้วยว่ามาจากเมืองกุดเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งทับทิม นิล และหยก น้ำอดแปลกใจไม่ได้ว่า เหตุใดคนไทยจึงรักว่าทับทิมคิมทมะระแห่มง ซึ่งทมะระแห่มงไม่มีบ่อพลอยที่ไหนสักแห่ง ถ้าจะมีทับทิมขายในตลาดก็เหมือนกับมีทองขายในกรุงเทพฯ มากมาย ทั้งที่เราไม่ได้มีบ่อทองใหญ่ ๆ อย่างที่คนอื่นเขา เรื่องอย่างนี้ทำอย่างไรนะเราจึงจะมีโอกาสรู้อะไรจริง ๆ รู้ให้แน่ ๆ นอน ๆ ให้ทันกับเวลาและเหตุการณ์ ไม่เชื่อว่าใครเขารู้กันไม่หมดแล้ว เราไม่รู้ และบางทีสิ่งที่ไม่เห็นจะน่ารู้ก็กลับไปรู้ ส่วนที่น่ารู้กลับไม่รู้ ซ้ำยังไม่มีการคิดจะพูดถึงกันเสียอีกด้วย อย่างเช่นที่เขาว่าไว้ในประวัติศาสตร์พม่าว่า มะกะโหน่าจะเป็นชาวไทยใหญ่ ไม่ใช่মনู อย่างนี้เป็นต้น น้ำไม่เคยได้ยินใครพูดถึงมาก่อนเลย

พอจ่ายของเหน็ดเหนื่อยทั่วกันแล้ว ต่างก็หันเข้าหาร้านอาหารซึ่งไม่เห็นจะมีอะไรแปลก ๆ กัน มีแต่เต้าหู้ทอด ข้าวซอย (บะหมี่) และข้าวเส้น (ก๋วยเตี๋ยว) เนื้อส้ม หนึ่งพองหลายต่อหลายเจ้า ข้าวซอยไทยไม่เหมือนที่เจกขายคือ เขาใช้บะหมี่ลวกใส่กึ่งแห้งปั้น ถั่วปั่น น้ามน น้ามะขาม น้าปลา พริก ใส่ข้าวปลงไปหน่อยหนึ่ง เหมือนบะหมี่แห้ง แต่ต้องมีน้ำซอไปกินต่างหากอีกสามหนึ่ง ราคาสามละหมาดหนึ่ง เท่ากับบาทหนึ่งของเรานี้ ซึ่งนับว่าแพงไปอยู่ เพราะไม่มีหมี่ไม่มีเนื้ออย่างใดเลย เนื้อส้มนั้นก็เหมือนกับแฮมสด ยังเห็นข้าวเป็นเม็ด ๆ คนขายเอาน้ำมันรด แล้วปั้นเป็นก้อนและแผ่เป็นแผ่นบาง ๆ ราคาน้ำมัน กินกับหอมเจียวกระเทียมเจียว พริก และใบหอม บางคนก็ซื้อหนึ่งพอง ซึ่งคือหนึ่งวัดตากแห้งทอด มากินแก้ลมด้วย ส่วนขนมเขาเรียก ข้าวมัน (=ข้าวปั้น คือแป้ง) นั้นก็เห็นมีแต่ ข้าวมันปาด

(กินคล้ายขนมแข็ง) ข้าวเม็ดก่าย (ข้าวตังนึ่งแล้ว แต่ไม่หยอดน้ำตาล) ข้าวต้ม ข้าวแค้น (ข้าวต้มจุ่มมะพร้าว) ข้าวมันซอก (ขนมห่อ) ข้าวมันอด (ขนมกรวยทำคล้ายขนมถ้วยฟูเล็ก) แลวก หะละหว่า คล้ายขนมหม้อแกงคือแป้งแต่ทำด้วยแป้งกับน้ำมัน เขาเรียกชื่อตามภาษาสันตปาว่า ฮะลัว ข้าวมันลอกซ่อง (ลอดซ่อง) ก็ทำขาย น้ำไม่ได้ลองสักอย่าง เพราะไม่น่าสนใจ

ก่อนจะจบจดหมายนี้ อยากจะพูดถึงการช่างฝีมือหัตถกรรมอย่างหนึ่งของเมืองนาย ที่ไม่แต่จะมีชื่อเสียงไปทั่วพม่าแล้ว ยังแพร่หลายไปยังต่างประเทศด้วย นั่นก็คือการสลักไม้ เป็นตุ๊กตารูปชนเผ่าต่าง ๆ ในรัฐชานนี้ ที่สืบสืปรียากมขุดหนึ่ง สิ่งชื่อไปจากที่นี่ ด้อยอยากเห็นก็ไปได้ น้ำได้ไปรู้จักนายช่างผู้สามารถแล้ว ได้มีพระติดต่อกับหลายประการ จึงคิดว่า หม่องยูนผู้ถืออาชีพทางแฮดอย่างอื่น (ทำตุ๊กตา) เป็นอาชีพนั้น ไม่ได้สามารถแค่ในทางแกะไม้เป็นตุ๊กตาเผ่าต่าง ๆ แต่อย่างเดียว แต่หม่องยูนยังมีความสามารถในกิจการช่างต่าง ๆ สลักพัดอย่าง ฉายรูป ล้างรูป อัดรูปก็ได้ ซึ่งน่าจะได้อาศัยให้ช่างและอื่น ๆ ไม่เช่นนั้นก็จะต้องส่งไปทอดงัย เพราะทุนไม่มียานถ่ายรูปอัดรูป แกะนาฬิกา ปากกาได้ และอีกอย่างหนึ่งก็คือ ตัดเสื่อนอกผู้ชาย เห็นว่าหม่องยูนทำได้ดีไม่แพ้ช่างอาชีพอื่น ๆ แต่ที่ทึ่งใจมากก็คือ การแกะพระ หม่องยูนสามารถแกะหน้าเล็กขนาดเท่าหัวไม้ขีดไฟ ให้เห็นส่วนละเอียดใบหน้าได้อย่างประณีตชัดเจน ฝีมือหม่องยูนเป็นที่รันทวไป จึงนับได้ว่าเป็นเพชรนาหนึ่งของเมืองนาย และแม้ว่าจะมีรายได้เพราะสินค้าของหม่องยูนเป็นที่ต้องการ แต่ความเป็นอยู่ของหม่องยูนก็เช่นเดียวกับคนไทยทั่วไปนั่น คืออยู่อย่างง่าย ๆ ไม่โอ้อวด และลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของหม่องยูน ซึ่งเขารูกันก็คือ เป็นคนเลือดกิม ซึ่งเขาหมายคล้ายลมตมมราย ถ้าลมตมมใจจะเป็นทำให้เป็นอย่างดี จะต้องการรวดเร็วอย่างไรก็ได้ แต่ถ้าลมไม่ดี บอกว่าทำไม่เป็นเลยทีเดียว น้าว่าลักษณะนี้เห็นจะเป็นลักษณะของคนไทย คนไทยส่วนมากด้วย

สวัสดีละน่ะอัย นายงมเระจะเล่าให้ฟังอีกมาก ถ้าว่างจะเขียนมาอีก หวังว่าดอยและน้อง ๆ คงจะอยุ่ดกันหวาน ส่วนน้าสบายดี

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุเรชา

ฉบับที่ ๒

เมืองนาย

๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๓

แดงต้อย หลานรัก

ชาต่านักกับโรงเรียนเห็นจะไม่แคล้วกันไปได้เลยตลอดชีวิต มาถึงเมืองนายนี้ ก็ต้องไปโรงเรียนอีก ทั้งนี้เพราะที่โรงเรียนมัธยมประจำเมืองนายนี้มีสอนภาษาชานด้วย นักเลยมองเราให้ต้อยฟังอีก ส่วนจะแปลกแค่ไหนหรือไม่นั้น ต้อยพิจารณาเอาเอง เพราะชั้นชอวาโรงเรียนแล้ว ก็มึนคร มึนนักเรียน มีเสียงระฆังเหมือนกันทุกแห่งหน จะแปลกก็ตรงที่โรงเรียนเมืองนายเกิดมามีนักเรียนต่างประเทศตัวใหญ่เบือเรอมาโรงเรียนร่วมกับลูกอ่อนจน ๒-๓-๔ ซึ่งมีอายุเฉลี่ยไม่เกิน ๓๐ ขวบ วันแรกมาเข้าเรียนกับเขา ลูกอ่อนทั้งชายหญิง แก้วงามตามดก ด้วยเห็นเป็นของแปลกประหลาด จนน้ำแทบจะเลิกไม่ไปโรงเรียนเอาอีกเลย

ต้อยคงกำลังจะถามว่า เหตุใดจึงถูกลดชั้นมาเรียนกับนักเรียนชั้นเล็ก ๆ ถ้าเทียบกับของเราก็คงเท่ากับประถม ๒-๓-๔ ในเมื่อเรียนภาษามอญได้เรียนถึงชั้นมหาวิทยาลัย คือ Intermediate ดังที่เราให้ฟังเมื่อครั้งก่อน (ซึ่งบางคนยังบอกว่า ระดับเราสูงกว่าเตรียมอุดมของเรา ควรเทียบได้เท่ากับอนุปริญา แต่นายยังไม่ยอมเทียบให้ เพราะเนื้อหาวิชาที่เรียนมันยังไม่เท่ากัน) ทั้งนี้ก็เพราะว่าในรัฐชานยังไม่มึนวิทยาลัย (จะมีบ่หน้า) การสอนภาษาชานนั้นก็ไม่บังคับ โรงเรียนใครอยากสอนก็สอนได้ หรือจะสอนถึงชั้นใดก็ได้ หรือจะไม่สอนเลยก็ได้ อย่างที่เมืองไทยไม่มึนสอนเลย แต่ที่เมืองบ่มีสอนถึงชั้น ๗ ส่วนที่ลัทธิบ่อมีสอนถึงชั้น ๖ และที่เมืองนาย แด่ก่อนก็สอนถึงชั้น ๗ เดียวกันมึนสอนถึงชั้น ๔ เท่านั้น ทางโรงเรียนก็เลยจัดให้นาได้เรียนถึง ๓ ชั้น ทุกวันวันละ ๓ ชั่วโมง เวลาละ ๔๕ นาที ถ้าจะพูดถึงความรู้ที่จะได้จากการเรียนคราวละ ๔๐ นาทีแล้ว ก็ดูเหมือนว่าจะได้น้อยเต็มที แต่นายก็ยังยินดีที่จะมาเรียน เพราะได้รู้ได้เห็นอะไรแปลก ๆ ทั้งยังสนุกด้วย ตามความรู้สึกของตนเอง เพราะฉะนั้น พอถึงเวลาจวนบ้ายโมงจะถึงบ้านไม่รอที่จะไปโรงเรียนเลยทีเดียว ซึ่งที่จริงไม่ต้องรีบไปก็ได้ โรงเรียนเข้าดอนบ้ายถึงบ้ายโมงครึ่ง และถึงโรงเรียนจะอยู่บนไหล่เขาก็ไม่ไกล

หลายราย เขาทำอันยาวเกือบ ๒ คืบ กินอร่อยดีไม่แพ้บ้านเรา แต่เขาต้องกินจนน้ำตาลกัน ไม่ทราบทำไมโน่นอีกไม่เห็นใครชอบกินอะไรหวานๆแม้แต่ขนม พุดถึงเรื่องขนม ซึ่งเขาเรียกว่า ข้าวมัน [มัน แปลว่ามัน ความหมายอันแท้จริงของข้าวมันก็คือ แป้ง (ข้าวมัน) ใช้เรียกขนมทั่วไป ที่ทำด้วยแป้ง] ดูเป็นของแยกกันไม่ออกกับเด็ก เห็นที่ไหนที่ไหน เมือง พม่า เมืองมอญ เมืองชาน เด็กเดินกินขนมกันปากเประไปหมด ที่หน้าโรงเรียนก็มีขนม ขาย เป็นมันทอดบ้าง ข้าวมันซอก (ขนมห่อๆ) บ้าง เป็นกล้วยเป็นส้มก็มี หนาน้อย กำลังตกดิน เขาค่อนข้างไม่ไว้เป็นพวง เรียก อ้อยข้อม ใครมาถึงโรงเรียนแต่วันก็มักจะ มาอดหนุนแม่ค้าเหล่านั้น แม้ระหว่างหยุดพัก ๕ นาที ก็ยังวิ่งมาซื้อขนมกินกันแน่นๆ

ได้มาโรงเรียนแต่วัน ก็บ่ว่าดี ตรงที่เวลาได้นั่งพักเหนื่อย และได้เห็นเด็กๆ เขา เล่นกัน เด็กผู้หญิงเห็นจะชอบมากเก็บมากกว่าเพื่อน เขากินเล่นเหมือนกันกับพวกเราๆ เล่น เรียกชอกเหมือนกัน ออกเสียงว่า หมากเข็บ (พวกที่ออกเสียง ก. ที่มัสรีอ อี เอ แอ เป็น จ.) แต่ว่ามันแปลกก็คือ ถึงเขาจะเล่นร่วมวงกัน วงละ ๓-๔ คน แต่ไม่ได้ใช้หมาก ร่วมกัน หมากของใครใครเอามา เวลาจะเล่นก็เอาหมากของตัวเองเล่น บางคนใช้ก้อนหิน แต่บางคนเอาหมากอย่างหนึ่งมาเล่น (หมาก คือ ผลไม้) ไม่ทราบว่ามันหรือไม่ว่าเรียกอะไร เป็นผลไม้เปลือกแข็ง สีน้ำตาล ขนาดโตเท่าหัวแม่มือ เล่นแล้วไม่เจ็บมือ เพราะเปลือก มันเรียบและลื่น แต่ไม่หนักเท่าก้อนหิน เขาเล่นกันแต่เพียง หมากหนึ่ง หมากสอง หมากสาม หมากสี่ พอรอบแล้วจมน แล้วก็นำมาเป็นอันเลิกกัน ไม่มีพิสดารอย่างของเรา ที่ยังมี หมากซ้อต่างๆและเล่นแปลกๆออกไป นานยังเอียนเล่นไม่เป็น เลยไม่รู้จะอธิบายและแนะนำ เขาอย่างไร พวกที่ออกไปเล่นกลางแจ้ง ก็เห็นมีเหมือนหมาไล่หาง แต่เขาเรียก แมวไล่หนู (แมวไล่ตามหนู) แต่ต้องใช้ผาผูกตาผูกเป็นแมวด้วย แล้วก็วิ่งเล่นอะไรอีกหลายอย่าง อย่างหนึ่งเหมือนงูกินหาง มีตัวพ่อถาม ตัวลูกและแม่ตอบ แล้วพ่อก็ไล่จับ แต่เขาไม่เรียก ชานหรือได้ตอบกันเป็นคำไทยๆ เขาใช้คำพม่าทั้งนั้นก็เลยไม่รู้ว่าคุณอะไรกัน ซึ่งถ้าด้วย ได้มาเห็นแล้วก็จะแปลกใจ คำที่เขาร้องกันไม่ว่าจะเล่นอะไรล้วนเป็นคำพม่าทั้งสิ้น น่าฟัง ไม่เข้าใจเลยว่าเขาร้องอะไรกัน ยังมีอีกอย่างหนึ่งเหมือนรูๆ เข้าสาร ก็ร้องเป็นคำพม่าอีก ings ที่ไม่เห็นจะมีพม่าสักคน นักเรียนที่เป็นพม่าจริงๆ มีราวขนาด ๔-๕ คนเท่านั้น แต่

ว่าเขาเรียนทุกอย่างเป็นภาษาพม่า ครูก็พูดกับนักเรียนเป็นพม่า นักเรียนก็คุยกันเป็นภาษาพม่า เพราะฉะนั้นจึงห้ามไม่ได้ที่จะไม่ให้ภาษาพม่าเข้ามาปะปนอยู่ในเรื่องต่างๆ แม้เรื่องที่จะเล่นกันสนุกๆ มาเรียนวันแรกๆ น้ำออกจะลำบากใจที่ครูสอนภาษาชานเป็นพม่า เพราะฟังไม่รู้เรื่อง ถึงต้องขอร้องว่าให้ช่วยอธิบายเป็นไทยๆ ไม่อย่างนั้นแล้วมาเรียนจะได้อะไร แต่กระนั้นบางชั้นครูก็ยังออกคำสั่งเป็นภาษาพม่า ไม่ทราบทำไม จนน้ำเลยได้รู้ภาษาพม่ามาด้วย ๓ คำ คำหนึ่งก็คือ อะระท่า (ยืนพร้อมกัน) และปายอ (ทอดอก) และ ไท (นั่ง) ที่นี้รู้โดย Direct method คือพอครูพูดว่า อะระท่า นักเรียนยืนขึ้นพร้อมกัน พอว่า ไท ก็นั่งลงเป็นต้น คำพม่าเขาจะออกเสียงของเขายังไรก็ไม่ทราบ ยังไม่ได้สอบถามดู

มีแปลกออกอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อครูเข้าห้อง นักเรียนยืนขึ้นทักครูว่า Good morning และ Good afternoon ตามเวลาเช้าและบ่าย และถ้าครูหญิงก็ลงท้ายว่า teacher ถ้าเป็นครูชายก็ลงท้ายว่า sir ทั้งนี้ไม่ใช่ว่าจะกล่าวจำเพาะแต่เวลาเรียนภาษาอังกฤษ เวลาใดๆ ก็กล่าวอย่างนั้นทั้งนั้น ทำให้น่าอดใจไว้ไม่ได้ต้องถามเขาว่า อังกฤษก็ไปตั้งนานแล้ว และครูสอนทุกคนก็เป็นชาน เหตุใดจึงต้องทักกันเป็นอังกฤษ ถ้าไม่มีคำทัก ยืนทำความเคารพเฉยๆ ยังจะเข้ทักเสียกว่า เขาว่า เมื่อครั้งญี่ปุ่นมายึดครองระหว่างสงครามโลกที่แล้ว ก็ได้อัดคำขึ้นไว้ว่า ยามเหนือหล้า ยามค่ำหล้า (แปลว่า ยามเช้าดึกระ ยามค่ำดึกระ) ตรงกับ Good morning, Good afternoon. แต่พอญี่ปุ่นไปก็เลิกใช้กัน

เหนือ นั้นน่าจะมาจากคำ ก่างเหนือ เขาแปลว่า เข้า ส่วนคำนั้นใช้ได้ตั้งแต่บ่ายไป ซึ่งเรียกว่า ตามคำ ล้วน โหคำ นั้นก็นับแต่บ่าย ๔ โมง ๕ โมงไป เมื่อยังไม่เข้าใจเรื่องเขาฟังแล้วอดงไม่ได้ เมื่อได้ยินเขาพูดกันว่า มาถึงเมื่อโหคำ ทั้งที่เวลาตะวันยังไม่ สมหลอย (= จมตอย ตรงกับที่เราว่า ตะวันตกดิน) เลย และวันหนึ่งนักเรียนกลับจากโรงเรียนช้ากว่าทุกวัน เพราะเรียนจนถึงโรงเรียนเล็ก คือ ๑๕.๔๕ พอมาถึงบ้านคนโน้นบ้านนั้นก็ว่า เมื่อไถ่ถึงจ้องคำได้ยินเขาว่า คำ น้ำซึกอะไรใจ มองดูนาฬิกาเห็นยังไม่ทันจะ ๔ โมงก็เลย เหตุใดมาว่า คำ ถ้าว่ากลับเย็นอย่างของเรายังจะพอเข้าใจ จนล่วงมาอีกหลายวันจึงได้รู้ว่า คำ ในที่นี้หมายถึงถึงมาช้ากว่าเคย กว่าเวลาที่กำหนด ใช้จำเพาะในตอนบ่ายในตอนเย็น ถ้าเป็นตอนเช้า ใช้ว่า มาล่า ตรงกับที่เราว่า มาสาย แต่ถ้าสายขนาดมาไม่ทันเวลาเอาทีเดียว เขาเรียก มาตกลั่น

(คนสอบได้ทีไร ก็ว่า ลินหลังชุด) ถ้าเป็นเวลากลางคืนก็ใช้ว่า ลึก เขาไม่มีคำว่า เย็น ใช้ในความว่า เวลาเย็น หรืออากาศเย็น เวลาเย็น ก็ใช้ คำ จะเย็นแค่ไหน ก็บอกเวลา กำกับเอาเอง ส่วนอากาศเย็น จะแค่นี้ก็ตาม ใช้ว่า กัด ทั้งสิ้น เมื่ออาหารเย็น น้ำเย็น ก็ใช้ว่า กัด ได้ แต่ไม่ใช่ว่าเขาจะไม่มีคำ เย็น ใช้ เขามีใช้แต่คนใช้คนละความกับของเรา คือใช้ในความหมายว่า เย็น บางทีก็มั่วๆ แกมด้วย อย่างบ้านที่คนตาย และอีกความหนึ่ง ที่จะใช้กับอาหารได้นั้นต้องหมายถึงอาหารที่ทำความเย็นไว้เท่านั้น เช่น ข้าวเย็น พักเย็น เป็นต้น

คนที่หากจะว่ามาเดี๋ยวนี้ เขาต้องใช้ว่า มาเช้า (มาเช้า) ไม่ว่าเวลาไหนใช้ได้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นออกจะน่าประหลาดที่ไต้ยีนเขาพูดคำนี้ในเวลากลางคืน แต่ถึงหากเขาจะใช้ในเวลากลางวัน โดยเฉพาะในเวลาตื่นนอน เขาก็ยังพูดไม่เหมือนเราอีก น้ำอุกที่ทุกวันนี้ว่า ลูกเช้า แทนจะเป็นตื่นเช้า ทั้งนี้เพราะเขาถือเอาเวลาที่ลูกมาเห็นกันเป็นสำคัญ ซึ่งกันเมื่อก่อน เขาคิดของเขาอุกทีเดียว แต่อย่างไรก็ตาม การพูดเรื่องเวลากับคนไทยหรือคนตะวันตกอื่นใดก็ตาม จะกำหนดตายตัวเหมือนอย่างเวลานาฬิกาไม่ได้ ต้องแล้วแต่ความสะดวกหรือการตกลงกันเป็นเกณฑ์ เช่น มีผู้ถามว่าจะออกเดินทางจากตองยีมาเมืองนายเวลาเท่าไร น้ำเองก็ไม่ทราบจะกำหนดเวลาอย่างไรอุกในเมื่อได้ทราบแต่เพียงว่าจะออก เช้าเช้า ไต้ยีนจึงมีผู้ถามบอกไต้ยีนที่ว่า ไม่ต้องรีบร้อนแต่เช้าตรู เพราะ เช้าเช้า ในที่นี้หมายความว่า กินอาหารเช้าแล้ว อย่างเร็วไม่ก่อน ๘.๐๐ น. แต่ก็ต้องถามอีกว่าเป็นอาหารเช้าแบบฝรั่งหรือแบบไทย ถ้าเป็นแบบฝรั่งกินกันราว ๘.๐๐-๘.๐๐ น. แต่ถ้าเป็นแบบของชนกตองยีหมายถึง ๑๓.๐๐ น. และหากจะให้หมายถึงเช้าตรูจริงๆ แล้ว เขาต้องกำหนดเวลากันลงไปให้แน่ ผู้ที่ไม่คุ้นกับเวลานาฬิกา มักจะกำหนดตามธรรมชาติ คือ โหเม้งเสอ-อ หรือ โหเม้งแล้ง หรือจะให้แน่ พะปางเม้งแล้ง เลยทีเดียว โหเม้งเสอ-อ (หัวเมืองไล่) นั้นราว ๕.๐๐ น. ส่วนโหเม้งแล้งนั้น คือเมื่อแสงเงินแสงทองแรกขึ้น สำหรับที่นี้เป็นเวลา ๕.๐๐ น. แต่ถ้าพะปางเม้งแล้งแล้ว ก็หมายความว่าสว่างแจ้งแล้ว (ฟ้าสว่างเมืองแจ้ง) ราว ๕.๓๐ น.

เล่าเรื่องอันเสียจนเกือบจะลืมเล่าเรื่องเรียนกับลูกอ่อนจนเสียแล้ว แต่ว่าดูเหมือนจะยังไม่ได้อธิบายถึงความหมายของลูกอ่อนจน ลูกอ่อน เขาหมายถึงเด็ก ใช้ได้ตั้งแต่แรก

เกิด ถึงอายุ ๒๐-๒๕ ถ้าจะให้รู้ว่าเป็นเด็กโต ก็ให้ชัดเจนว่า ลูกอ่อนก้อใหญ่-อ (คนโต) ส่วน จ้อง นั้นใช้ได้ทั้งวัด และโรงเรียน ถ้าจะให้แน่ต้องฟังเขาว่าเป็น จ้องหมุนเจ้า หรือ จ้องสอนเล็ก คำว่า สอน ก็ฟังยากอีกนะแหละ ไม่รู้ว่าเมื่อไหร่จะหมายถึงสอน เมื่อไหร่จะ หมายถึงเรียน ทั้งนี้เพราะเขาใช้ได้ทั้งสองอย่าง ถ้าจะให้แน่นอนต้องว่า สอนเ้า หมายถึงเรียน และ สอนป็น หมายถึงสอน เพราะแปลตามตัว แปลว่า สอนให้ แต่พูดกันตามธรรมดาแล้ว ก็ใช้เพียง สอน คำเดียว ถ้าไม่รูมาก่อนว่าเขาเป็นครูหรือนักเรียน ก็คงจะอดฟังไม่ได้ เช่นเขาพูดกันว่า สอนตาน ๑ ถ้าเขาเป็นครูก็หมายความว่าเขาสอนชั้นนั้น แต่ถ้าเป็นนักเรียน ก็หมายความว่าเขาเรียนชั้นนั้น น้ำเองก็ถูกเด็กตานอ่อนถามเอาบ่อยๆว่า เสียมะ (คำพม่า หมายถึงถึงครูผู้หญิง) มาสอนตานเหลอ-อ เด็กๆ แกร่แล้วว่านำมาเรียนกับเขา เพราะฉะนั้นก็เป็นที่รู้กันว่า คำตานต้องหมายความว่ามาเรียนชั้นไหน (เหลอ-อ = โต) ซึ่งนับว่าลูกอ่อนที่นี้ออกจะกล้าพูด เห็นคนแปลกหน้าก็ยังไมต่น นกเลียดองมา เฮ็ดก้อ (เป็นเพื่อน) กับลูกอ่อนจ้องเหลานซึ่งออกจะเป็นที่ขบขันของคนที่เขาอยู่มากทีเดียว

วันนี้เห็นจะเล่าเรื่องเรียนไม่ทันเสียแล้ว เพราะจะต้องไปช่วยเขาห่อของ ล้องซ่อม (โล่มาตร) ไว้อีกสองสามวันจะเขียนมาใหม่ เพราะขณะนี้ยังอยู่ในระหว่าง ปักจ้อง พอมัเวลาว่าง ปัก นี้ตรงกับคำบิตของเรา เขาว่าเป็นคำพม่าซึ่งเขียน บิต แต่ออกเสียงเป็นปัก และไปตรงกับคำเขมรด้วย เลยพลันไม่รู้เป็นคำของใครมาก่อน เวลาโรงเรียนเปิด เขาก็ใช้ ผุย ซึ่งน่าจะอยู่หลายวันจึงได้นักออกว่า ผุย นี้ตรงกับ ผุย ของเรา แต่ถ้าโรงเรียนเข้าโรงเรียนเล็ก เขาใช้ ขนจ้อง ลงจ้อง ไม่ทราบว่าจะใช้จำเพาะโรงเรียนนี้ เพราะโรงเรียนนี้อยู่บนเขา จะไปโรงเรียนมันต้องขึ้นเขา เลิกโรงเรียนก็ลงจากเขา หรือจะใช้กันทั่วไปสำหรับโรงเรียนอื่นด้วยก็ไม่ทราบ

ต้องสวดสักวันเดียวแล้ว ถ้าการไปรษณีย์ ค่อยคงได้รับจดหมายในไม่ช้า

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุมธรา

ฉบับที่ ๓

เมืองนาย

๓๑ ตุลาคม ๒๕๐๒

แดงน้อย หลานรัก

คงจะบ่นละชั้นว่า พุทธโรงเรียนเมืองนายตั้งนาน ยังไม่ถึงโรงเรียนสักที เอาละ วันนี้จะเล่าให้ละเอียดแจ่มแจ้งทีเดียว เรื่องสำคัญที่เห็นจะอยู่ทั่วโรงเรียนและวิชาที่เขารเรียน นอกนั้นก็ไม่มีอะไรแปลกกว่าที่บ้านเรา เขาจัดให้น้ำเรียนชั้น ๒ ตอนช่วงเวลาแรกต่อไปเป็นชั้น ๓ และชั่วโมงสุดท้ายเป็นชั้น ๔ เวลาเข้าห้องเรียน เขาจัดที่นั่งพิเศษให้พอได้รู้ว่าไม่ใช่นักเรียนธรรมดา และก็ได้ทำให้อะไรเป็นธรรมดาไปไม่ได้ ทำให้น้ำออกเห็นใจครูสอนอยู่มากเหมือนกัน ที่จะต้องพยายามสอนให้แปลกไปกว่าเดิม เพื่อให้เข้าใจความรู้ภาษาไทยให้ใหญ่เพิ่มขึ้น นักเรียนเองก็เหมือนกัน เมื่อเขาว่ากันว่าคนแปลกหน้ามาเรียนกับเขา เขาก็ประพฤติดูดีเป็นพิเศษทั้งหญิงและชาย ซึ่งก็ออกจะเป็นการจำกัดเสรีภาพของเขาอย่างเหลือเกิน จนกระทั่งเรียนไปตงหลาย ๆ วัน เขาค้นขึ้น จึงได้เห็นอริยาบถระหว่างเวลาเรียนของเขา โดยเฉพาะเขาผู้ชาย (ที่นักเรียนรวมกันทั้งหญิงและชายนะด้วย) การยืนเรียน ยืนเขียน ตลอดจนยืนบนม้านั่ง และย้ายที่นั่งกันนั้น มีเป็นของธรรมดาทีเดียว พุดอย่างนี้คงพอจะนึกภาพออก เพราะเด็กไม่ว่าที่ไหน ก็มักจะอยู่นิ่งไม่ได้ อย่างเดียวกันทั้งนั้น ครูก็ต้องสอนไป ดูไป ครูสอนภาษาชานเป็นครูประจำชั้นด้วย ก็เลยต้องปากเบ่ยกปากแฉะมากจน แต่กระนั้นนักเรียนก็รู้สึกว่าครูชายไม่ค่อยเหมาะที่จะเป็นครูประจำชั้นนักเรียนสักชั้นเล็กๆ นานเท่าครูหญิง ทั้งนี้เพราะการเอาใจใส่ดูแลมันกัน ยิ่งเอาครูชายไปสอนชั้นอนุบาล ที่เรียก ตานแห่ง (ชั้นเล็ก—ภาษาพม่า) หรือที่ชาวบ้านเรียกกันเล่นๆ ว่า ตานขมุกย่อย ยิ่งแล้วใหญ่ แต่ก็คงจะจำเป็นที่หาครูหญิงได้ไม่พอละกรรมมัง ในรัฐชาน ครูหญิงเรียนหนังสือถึงชั้นสูงๆ (สูงอย่างมากเพียงแค่ชั้น ๘ หรือ ๑๐ ซึ่งเท่ากับชั้น ม. ๖ ของเรา) หาได้ยาก ฉะนั้นครูหญิงจึงหายากไปด้วย เพราะถึงอย่างไร เขาก็ต้องกำหนดความรู้เบื้องต้นไว้ว่าจะต้องมีความรู้วิชาสามัญอย่างน้อยชั้น ๘ จึงจะเป็นครูได้ แต่บางคนก็

เรียนสูงกว่ำนไม่ยอมทำงานกับ อย่างที่เมืองนายนบเป็นดกว่าทอนแฉว ก็ยังผู้หญิง
ทำงานนอกบ้านไม่คนนีก

๑. ๓. เรียนในตอนต้น ๆ ครูเพิ่งถึงถึงการผันเสียงลงต่ำ และการใช้หมายเหตุเสียง คือ
เครื่องหมายวรรณยุกต์เป็นสำคัญ ซึ่งกพอดเป็นเรือนทนาจาเป็นจะต้องรู้และอยากรู้อยาก
เพราะต้องการจะเทียบเสียงกับของเรา เสียงของเขาม & เสียงเท่ากัน แต่ความบางเสียง
ไม่ตรงกัน และคำที่ใช้ตรงกันก็ออกเสียงผิดกันไป เช่นของเราเป็นเสียงสามัญ อย่างอกา
เขาออกเสียงว่า ก่า เป็นเสียงจัตวา หรือว่าเสียงสามัญอักษรต่ำ อย่างพอก ค ข ท พ หรือ
ง น ม เขาออกเสียงเป็นตรี เช่น คา (ในคำหลังคา) เป็น ค้า มา เป็น ม้า งา เป็น ง้า
อย่างนั้น เป็นต้น เวลาผันเสียงเขาก็กำหนดเสียงไว้ผิดกับของเรา คือ แทนจะเป็น ก่า ก้า ก๊า
ก๊า ก๊า ของเขากลับเป็น ก้า ก้า ก้า ก้า ก๊า เมื่อก่อนเขามเครื่องหมายวรรณยุกต์เพียง
๒ รูปอย่างเดียวกับพม่า คือ เสียง กะ เขาใช้จุดเดียวอย่างพลัดตอบ และเสียง ก้า ใช้จุด
สองจุด : ถ้าไม่เครื่องหมาย ให้ออกเป็นเสียงจัตวา แต่คนทนมักออกเสียงจัตวาเป็นเสียง
เอก เช่น สอง เป็น ส่อง หวาน เป็น หว๋าน คำที่ไม่เครื่องหมายวรรณยุกต์ หรือ
ที่เขาเรียก หมายเหตุเสียง จึงออกเป็นเสียงเอกได้อีกเสียงหนึ่ง แต่กระนั้นก็ยังขาดเครื่องหมาย
สำหรับเสียงที่ ๓ เมื่อไม่ช้าไม่นานนี้ สภาคณวรรณคดีชานจึงคิดขึ้นใหม่ ให้ใช้ สำหรับ
เสียงที่สองและ : สำหรับเสียงที่สาม ทั้งยังเปลี่ยนวิธีเขียนอีกหลายอย่างที่จะทำให้อ่านง่าย
ขึ้น ไม่เช่นนั้น เขาเขียน ล ธรัง อัง อาจจะอ่านเป็น ลิง กัด เลง กัด แลง กัด ดัดแต่ว่า
เสียงเอิบ เขาไม่ ไม้เช่นนั้นคงให้ออกเป็น เสียง เลียง เลียง เลียง ได้ออกด้วย หรือสระอุ
ก็เช่นเดียวกัน เขียน ลุง แต่อ่านเป็น ลุง กัด โหลง กัด ยังไม่เครื่องหมายวรรณยุกต์
ก็เลยเป็น ลึง (= ลิง) กัดออกด้วย ถ้าไม่คล้องเพราะเห็นมากอ่านมากแล้ว รับรองได้ว่า
อ่านไม่ผิด แบบเดียวกับ เป็นไซมาไม่ว หรือน้ำตาล น้ำทิงกระได ของเรานั้นแหละ
เพราะฉะนั้นเขาจึงถือเรื่องสำคัญ ให้นักเรียนเรียนให้คล่องก่อนจึงจะอ่านหนังสือแตก และ
เมื่อสภาคณวรรณคดีชานเผยแพร่การใช้หมายเหตุเสียง อันเป็นสิ่งที่ดีคุณประโยชน์ จนวงการ
ศึกษาของรัฐชานเองก็ต้องยอมรับไว้ใช้ บรรดาครูผู้สอนภาษาชาน จึงต้องเรียนวิธีเขียน
หนังสือแบบใหม่ ที่เขาเรียกกันว่า ลักเหม่อ-อ (หนังสือใหม่) แล้วนำมาสอนนักเรียน
ให้รู้กันทั่วทุกหน

วิธีของเขาไม่ยากเย็นเหมือนของเรา เพราะตัวอักษรเขามีเพียง ๑๗ ตัวเท่านั้น ทำไม้มเท่านั้น ก็เพราะเขาไม่มีการกำหนดพยัญชนะให้มัลเสียงสูงต่ำในตัวให้เป็น ข ค จ ช อ ท ผ พ ส ช ห ฮ อย่างของเรา เขามีอย่างละตัว ลัดแต่จะอ่านให้เป็น ข หรือ ค ตามเสียงที่กำหนดไว้ในศัพท์ เช่นเขาเขียน ไช ก็คือ ไชนั้น ถ้าให้หมายเสียงต่อไป เป็น ไช (เขียนตัวไทยแทนก็ได้เหมือนกันนะ จะได้ดูง่าย ๆ หน่อย) ตรงกับ ไช ถ้าเขียน ไช ; คือ ไช้ หรือ ไกร (ออกเสียงไม่ตรงกับเราทีเดียวนัก) ส่วน ไช : ออกเสียงเป็น ไค้ คือ ไค (ชไค) และ ไช. ออกเสียงเป็น ไค้ ไม่มีความหมายตรงกับคำที่เราใช้ เพราะฉะนั้นคงเห็นแล้วว่า เขาเขียนของเขาอย่างไร พยัญชนะ ๑๗ ตัวของเขาจึงพอใช้

เวลานั้นเสียง เขาก็สับสนกว่าของเรามาก สะกดคงที่ไม่ต้องไปของเรื่อง คำเป็น คำตาย หรือพยางค์อักษรเป็นเสียงอะไร แล้วจะผันไปเป็นเสียงอะไร จะเป็นแม่ก กด กบ หรือ กง กน กาม เขามันด้วยหมายเสียงตามแบบเขาให้ได้เสียง ๕ เสียงได้ทั้งสี่ เพราะฉะนั้นเขาจึงผันของเขาได้เป็น กอด กอด กอด กอด กอด (เสียงที่ ๓ ที่เป็นคำตาย อย่างนั้น ออกเสียงเหมือนเสียงสามัญของเรา คือคล้าย กอ แล้ว ไปสะกดลงท้ายตรงท้ายคำ ให้เป็นเสียงแม่ก) ไม่ทราบจะทำอย่างไรให้ค่อยได้ยินเสียงที่เขาออก น่าฟังดีเหมือนกัน เวลาเด็ก ๆ อ่านครูสอนให้สะกดไปด้วย เขาก็ต้องเรียกชื่อเครื่องหมายวรรคตอน รูปสระ และตัวสะกดไปพร้อมกันทีเดียวกับของเรา แต่ว่าชื่อสระของเขาเรียกตามรูปลักษณะบ้าง ตามที่อยู่บ้าง ฟังก็ออกจะแปลกดี อย่างเดียวกับ ลากข้าง ดินเหี้ยยด ดินคู้ ของเรา สระอุ ของเขาเวลาสะกด เรียกว่า ตติ แปลว่า ดึง ถ้าเป็นสระโอ ก็เขียนอย่าง อุ แต่ขีดสอง เส้น เขาก็เรียก ตติสองเส้น แปลว่า ดึงสองเส้น ส่วนรูปอื่นนั้นเรียกอย่างไทยก็อย่าง ฬาก็มี เช่นรูป อี เรียก ต่าง (แปลว่า บรรทุก อย่างม้าต่าง วัวต่าง แปลว่าม้าและวัวสำหรับ บรรทุกของ หรือจะแปลว่า หุ่นไว้บนหัวก็ได้) สระอิของเขาเขียนเป็นรูปกลม ๆ อยู่บนตัว อักษรเขาก็เลยใช้คำ ต่าง เรียก เออ เรียก ก้างกึ่ง สระอา เรียก ชะ และ เอ เรียก ตะเวให้ ตามอย่างภาษาพม่า ส่วน สระโอ เรียก ไก้ สระออ เรียก ห้อย เพราะเขาเขียนวงกลมไว้ใต้ตัวอักษร

เวลาเขาจะกต:เขาด้องว่าไปตามแบบ เช่นจะนั้น กัด กอด กอด กอด กอด
อย่างข้างต้นนั้น นักเรียนต้องว่า

กะฮอยตะสาต ว่า—กัด

กะฮอยตะสาต ยัก ว่า—กอด

กะฮอยตะสาต ยัก ขำ ว่า—กัด

กะฮอยตะสาต ไหม่น้ำ ว่า—กัด

กะฮอยตะสาต ขำเตอ—อ ว่า—กัด

เมื่อครบทั้ง ๕ เสียงแล้ว นักเรียนก็ไล่เสียงไปตามลำดับเสียงหนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า
อีกครั้งหนึ่ง กว่าจะฟังว่าเขาพูดอะไรก็ดังหลายวันทีเดียว ไม่ใช่ฟังทีเดียวก็นึกเรื่องอย่าง
เล่าให้ฟังหรือ กะฮอย ถ้าพูดภาษาเราก็คือ ก. สระอ อ. ตะสาต ก. คอ ต. สะกด
ส่วนคำ ยัก ยักขำ ไหม่น้ำ และ ขำเตอ—อ เป็นชื่อไม่วรรณยุกต์ของเขา อย่าง
กับไม้เอกไม้โทของเรา

เล่าเรื่องนี้จะยากไปไหมก็ไม่รู้ แต่เห็นต๋อยสนใจไวยากรณ์ไทยมาก สอบได้ทีหนึ่ง
เสมอ ก็เลยคิดว่าคงจะพอเข้าใจได้ เอาเถอะไว้คราวหลังจะเล่าเรื่องอื่นที่ง่าย ๆ และน่าสนใจ
กว่านี้ให้ฟังอีก สิ้นสุดนะต๋อย

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุมเมธา

ฉบับที่ ๔

เมื่อนาย

๓ พ.ย. ๒๕๐๓

แดงต๋อย หลานรัก

จดหมายฉบับที่แล้วคงยังไม่ถึง บังเอิญวันนครทมาสอนพิเศษให้ที่บ้านเอานิทานไทย
ใหญ่ ๓๘ เรื่องมาสอน และเรื่องทีอ่านชื่อเรื่องว่า อ้ายต้องต๋วยอ้ายต้องมอง สนั่นเข้าหาด

ทีเดียว อ่านจบแล้วอดคิดถึงด้อยไม่ได้ว่า ถ้าได้ฟังคงจะชอบ เลยเขียนเล่ามาให้ฟังเสียหน่อย
ก่อน แต่ว่าเล่าเป็นภาษาของเราจะสนุกเท่ากับภาษาของเขาหรือไม่ก็ไม่ทราบ ถ้าด้อยเข้าใจ
ภาษาไทยใหญ่ก็จะดีละ จะได้ลอกภาษาไทยใหญ่มาได้อ่านกำกับไว้ด้วย แต่อย่าเสียเวลาคิด
เรื่องที่ยังเป็นไปไม่ได้เลยนะ เริ่มเล่าเลยก็แล้วกัน ตอนไหนที่จำเป็นต้องแทรกภาษาไทยใหญ่
จะเขียนคำแปลกำกับไว้ให้ และถ้ายังมีอะไรสงสัยอีก แล้วค่อยถามมาทีหลังก็แล้วกัน

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุมธรา

นิทานไทยใหญ่ เรื่องยายต้องดวยยายต้องมอง

นิทานเรื่องนี้ขนต้นเป็นภาษาไทยใหญ่ว่า ยายต้องดวยยายต้องมองอันว่าข้าเป็นผู้
ลัก*๑ โหลง*๒ สองก้อ*๓ คือยายต้องดวยยายต้องมองที่กล่าวนี้เป็นขโมยล้ำคณีสองคน แล้ว
เรื่องก็เล่าต่อไปว่า ยายทั้งสองเป็นขโมยล้ำคณีสองคน ที่ไม่ว่าใครที่ได้ยินชื่อแล้วจะต้องตระหนกตกใจ
กลัวยิ่งกว่ากลัวเสือกลัวหมันเสียอีก แท้จริงอย่างไร เขาจะได้เล่าภายหลัง เรื่องที่เขากล่าว
เน้นในตอนนั้นก็คือ คนทั้งสองเป็นเพื่อนรักร่วมใจกันอย่างเหลือเกิน ไม่ว่าจะทำอะไรก็ต้อง
ทำด้วยกัน ไปไหนก็ไปด้วยกัน ไม่เคยแยกจากกันเลยสักครั้งเดียว จะว่าอะไรก็ต้องว่าตามกัน
อย่างที่ว่าตามสำนวนของเขาวา เอากันว่าป้า (พา) กันเป็น แล้วก็ พ่อมเสงเป้งปาก
(พร้อมเสียงเป้งปาก) คือพร้อมใจกันว่า ถึงเวลากลางคืนก็พร้อมใจกันออกไปเที่ยวลักเที่ยว
ขโมยเขา แต่ว่ายายต้องดวยยายต้องมองทั้งสองคนนั้น ก็หาใช่ขโมยที่ร้ายกาจนักไม่ ไม่เช่น
นั้นคงไม่เก็บเรื่องมาบันทึกไว้ให้เล่าต่อๆ กันมาอย่างนี้หรอก ที่ว่าไม่ร้ายกาจนักนั้นคือ
อย่างไร ก็ว่าเมื่อขโมยเงินทองจากคนมั่งมีมาแล้วก็มักจะเอามาแบ่งปันช่วยเหลือบรรดา
คนยากคนจนทั้งหลายอยู่เสมอมา จึงน่าจะเชื่อว่า นิทานเรื่องยายต้องดวยยายต้องมอง คงจะ
บันทึกจากปากคำพวกคนยากคนจนเหล่านั้นมากกว่าอัน

*๑ ผู้ลัก *๒ โหลง *๓ ก้อ เป็นลักษณนามใช้กับคน

เหตุการณ์สำคัญในชีวิตประวัติของผู้ลักโหลงต้องก่อนก็คือ คืนวันหนึ่ง เมื่อคนทั้งสองไปเที่ยวเตร่เตรามาจนดึกดื่นแล้ว แทนที่จะกลับบ้านไปหลับนอน อ้ายต้องคอยอ้ายต้องมองกลับเกิดความคิดที่จะหยิบฉวยอะไรของชาวบ้านที่ตนผ่านมาติดไม้ติดมือไปสักอย่างหนึ่งด้วย

ขณะนั้นผ่านบ้านเศรษฐีคนหนึ่ง และในขณะที่ใจคิดว่าจะเข้าไปลักฉวยของเศรษฐีผู้นั้นเผลอลับบ้านสักตึกหนึ่ง ก็ให้เผลอเผลอเกินที่ลูกชายท่านเศรษฐีร้องไห้จ๊วน ทั้งเศรษฐีและภรรยาจะปลอบโยนอย่างไรก็ไม่ฟัง ยิ่งกลักร้องหนักขึ้น เมื่อเห็นปลอบดี ๆ ไม่ฟังกันแล้ว ไน้สะเท่ (แปลว่า ภรรยาเศรษฐี) ก็ต้องใช้วิธีตรงกันข้าม คือพยายามชู้ให้กลัว แต่จะชู้อย่างไรล่ะ ลูกอ่อนนั้นถึงจะกลัว ไน้สะเท่ก็ต้องนึกถึงสัตว์ต่างๆ ในป่า และไม่ว่าสัตว์ร้ายชนิดใดบรรดาที่ผู้หญิงจะรู้จัก ไน้สะเท่ก็ได้หยิบยกขึ้นมาชู้จนหมดสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเสือเอ๋ย หมีเอ๋ย ช้างเอ๋ย เจ้าหนูน้อยนั้นก็ไม่ยอมฟัง แม้กระทั่งเอาเผด (เปรด) ผู้ชนิดต่างๆ ล้วนแต่ทราๆ มี ผูลู ผูปาย ผูกราย (ผูนรก) ตลอดถึงคนบ้าคนหย่อง (เซียวๆ) ไน้สะเท่ก็นึกเอามาชู้มาหลอกลูกจนหมดสิ้น ไม่มีเหลือ ลูกก็ยังตะเบ็งเสียงร้องดังขึ้นๆ จนในที่สุดแก่นักชู้มาได้อย่างหนึ่ง จึงรีบพดชู้ขึ้นในทันใดนั้นว่า

‘เมื่อ—อ* อ้าโก๋ห่อ ต้องตวยต๋องมอมมอยูกาตั้นนแน’

คำชู้ขณะนั้น เจ้าหนูน้อยนั่งงีบ เสียงร้องหายไปเป็นปลิดทิ้งทีเดียว ไน้สะเท่ว่า ไม่ว่าใครกลัวอ้ายต๋องตวยอ้ายต๋องมอมมอยูกาตั้นนแนดีกว่าเสือกว่าหมี แม้แต่ลูกอ่อนชนิดๆ ก็ยังรู้จักกลัว

และก็เผลอที่มึงเจ้าเสือใหญ่ตัวหนึ่งลอบเข้ามาที่ได่ถุนเรือน ด้วยเจตนาอย่างเดียวกับเจ้าบ่โมยทั้งสองคนนั้น คือจะมาลักเอาตัวไปกินสักตึกหนึ่ง เสือใหญ่ตัวนั้นเข้ามาขณะเด็กน้อยนั้นกำลังร้องไห้อยู่พอดี และเวลานั้นก็ได้ยินโดยตลอดว่า ภรรยาเศรษฐีได้สรวลหาซออู้ต่างๆ มาชู้มาหลอกลูกของตน ทั้งนรุมทั้งซอ “เสือ” ด้วย แต่ลูกน้อยก็ไม่หยุดร้องไห้ จนกระทั่งเอ๋ยช้อต๋องตวยต๋องมอมมอยูกาตั้นนแนเด็กจึงยอมฟัง ฟังแล้วเสือกก็อดคิดไม่ได้ว่า ต๋องตวย

* เมื่อ—อ (ออกเสียง เออ อย่างอา+อ) แปลว่า เธอ แด เจ้า ในที่แถบนี้เขาใช้เป็นคำไม่ค่อยดี โดยมากใช้แก่ผู้ต่ำกว่า แต่งานแถบอื่นเขาใช้เป็นคำธรรมดาสามัญทั่วไป กับกับ เก้า (กุ) แปลว่า ฉัน ความนี้แปลว่า เจ้าไม่กลัวหรือ ต๋องตวยต๋องมอมมอยูกาตั้นนแน

ต้องมองมันเป็นอะไรหนึ่ง ‘เป็นอันจ๊ะ (เก่งกาจ) เสม็น ฮ่าย (ดูร้าย) เสม็น’ คือเก่งกาจ ร้ายยิ่งกว่าคนเสียอีก ยังไม่ทันจะรู้ว่า ข้อทั้งสองนี้เป็นอะไรแน่ เลื่อนนั้นก็เกิดความกลัวขึ้นมาจับหัวใจ ยังคิดก็ยังไม่ลงใจที่จะลงมือ และ ‘เป็นอันหนึ่งใจที่ทุ่มชนเนื้อฟัด’ ไม่อาจจะซบเข้าไปใกล้ได้ แต่หมอบนั่งอยู่ ตูลาดเลาอยู่ ณ ที่นั่นเอง

ในขณะนั้นเอง ต้องคอยต้องมองเข้ามาถึงใต้ถุนเรือนท่านเศรษฐี และก่อนที่จะเข้าไปให้ถึงตัวคนทั้งสองหยุดปรึกษากันดูว่า จะเลือกเอาตัวไหนจึงจะได้ อย่างอันหนึ่งจึ่งถามว่า

‘ไว้ได้ป่ะอย่างนั้นเป็นเชื่อนั่งห่อไว้’ (ตัวตัวอันงามดั่งนั้นเป็นชนิดอย่างไร)

‘เชื่อนั่งอันเป็นว่า’ (ชนิดอย่างที่คนอื่นเขาว่า) อีกคนหนึ่งตอบ ‘ไต่ย้อมหางฮั้วไต่ป่นน้ำมัน’ (ตัวผอมหางยาว ตัวอ่อนหน้ากลม) แล้วก็อธิบายต่อไปว่า ถ้าตัวแข็งแรงไม่มีโรคแล้วละก็หน้ามันจะมนอุมลุ่ม (กลมตะล่อมบ้อม) ที่เดียวแหละ

พอได้ความรู้อย่างนั้นแล้ว เจ้าคนหนึ่งซึ่งคือยายต้องคอยๆ คลานเข้าไปอย่างเงียบเชียบและเมื่อถึงระยะพอมือเอื้อม ยายต้องคอยเอามือคลำดูรู้สึกว่าจะต้องลักษณะหน้ามน ซึ่งแสดงว่าเป็นตัวอ่อนแน่ จึงรีบจัดแจงเอาเชือกที่เตรียมมา มัดไว้แล้วก็จึงเดินออกมาจากบ้านเศรษฐีนั้นไป

คืนวันนั้น ก็ช่างมืดเสียเหลือเกิน มืดจนกระทั่งคนทั้งสองที่คนหนึ่งเดินเข้าไปข้างหน้า และอีกคนหนึ่งถือไม้คอยๆ หวดไล่ไปข้างหลัง หากไม่ว่าเจ้าหน้ามนที่ตนได้มัดจึ่งเดินมานั้นหาใช่ตัวไม่ แต่ที่แท้คือเสือตัวใหญ่เบือเรื้อทีเดียว ข้างเสือโหลงพอจะเดาออกมา คนที่บังอาจมามัดตนไว้ได้เห็นจะไม่ใช่ใครอื่น นอกจากผู้ลักโหลงที่ตนได้ยิงลิดศพที่มาเมื่อครั้นเอง ความกลัวทมิฬเป็นทุนอยู่แล้ว ทำให้เลื่อนนไม่กล้าตลกกล้าขยับตัวเลย ได้แต่เดินตามไปตัวๆ เท่านั้นเอง

ครั้นฟ้าสว่างขึ้น พอจะแลเห็นอะไรๆ ได้สัฟๆ ยายต้องมองที่ถือไม้ไล่มาข้างหลังก็เห็นใต้ถุนตัว ตัวมันล็กมานั้นไม่ยกใช้หัว แต่กลับเป็นเสือตัวใหญ่น่ากลัวไม่ใช่เล่น เห็นแล้วยายต้องมองก็อดจะขนหัวลุกไม่ได้ ความรักสมัครสมานที่เคยมีต่อกันถึงขนาด เอ้ากันว่า

* ฟัด แปลว่า ขน บวม ในถิ่นหมายถึง ขนลุก

ปากันเป็น ก็กลายเป็นเอากันว่าปากันเอาตัวรอด และเมื่อจะคิดเอาตัวรอดแล้ว อ้ายต้องมอง
ก็พยายามเงยบเลี้ยง แล้วก็แอบย่องหนีไปโดยไม่กระโดดกระดากให้เพื่อนรู้เลย

ฝ่ายอ้ายต้องดวยที่จูงเสือเดินไปนั้น เมื่อไม่ได้ยินเสียงเพื่อนพูดอะไรเลยก็ซุกกรลัด
สังเกต พอหันหลังกลับไปดูเพื่อนเท่านั้นเอง อ้ายต้องดวยก็อาการสั่นสะท้านขึ้นมาไม่ผิด
กับอ้ายต้องมองเมื่อครู่ก่อนนั้น เพราะนอกจากจะเห็นเจ้าตัวทงมามีไข่วว กลายเป็นเสือหลวง
แล้ว ก็ยังรู้อีกว่าเพื่อนรักของตนทั้งตนเสียแล้ว จึงได้แอบหนีไปแต่ลำพัง แต่อ้ายต้องดวย
ก็ยังพอมีสติอยู่บ้าง จึงแข็งใจจูงเสือที่เดินตามมาดี ๆ นั้น ไปผูกไว้กับต้นหมากนอด (มะเดื่อ
ชนิดหนึ่ง) แล้วตัวเองก็เผ่นพรอดขึ้นไปบนต้นหมากนอดนั้น เพื่อให้พ้นภัยจากเสือ

แต่ก็เป็นเวรกรรม ใครๆ เขาหนีเสือไปประจระเข้ แต่อ้ายต้องดวยหนีเสือกลับไปประ
เอาหีบขึ้นต้นหมากนอด คือให้บังเอิญที่บนต้นหมากนอดนั้นก็มีใหญ่ตัวหนึ่งอาศัยอยู่ หมี
โหล่นั้นเมื่อเห็นอ้ายต้องดวยจูงเสือมาติดไว้ที่ต้นหมากนอด ก็ให้มันรู้สึกอึดใจร้ายใจเป็น
หนักหนาแล้ว พร้อมกันนั้นก็ตอกสั่นขวัญแขวนไม่ได้ เพราะเห็นเสือที่น่ากลัวเสียยิ่งกว่า
อะไรแล้ว แต่กระนั้นก็ยังมีคนเก่งกว่าเสือ จูงเสือมาผูกไว้ได้ หมีตัวนั้นกลัวเสียจนไม่กล้า
จะกระดุกกระดิก หนึ่งนั่งตัวแข็งอยู่ทนเอง

ฝ่ายอ้ายต้องดวย ที่เผ่นหนีขึ้นมาบนต้นหมากนอดนั้น เมื่อเห็นหน้าซนดูก็เห็น
หมีตัวใหญ่อยู่บนกิ่งไม้เหนือหัวตน เข้าใจอย่างนั้น อ้ายต้องดวยก็เลยถอดตาบออก
จากผูกทำท่าจะฟันหมีนั้น ข้างหมีก็ทำใจดีเข้าสู่วิบทักทายและถามลงมาก่อนว่า

‘สออยู่กาดเหลอ—อ มาลองกาสิ้ง เฮ็ดก้านงานเมียวเหลอ—อ’ (ท่านอยู่ที่ไหน
มาเรื่องอะไร ทำการงานชนิดไหน)

อ้ายต้องดวยก็ตอบไปว่า ‘เก้าเข้าไ่เป็นอ้ายหางชะหางเข้า อะเมียวแหล่ หากัน
ก้างค้ำก้างคิน’ (ขานเป็นอ้ายหางน้ำเกลียด หางหยาบชนิดเดียวกับหากินกลางค้ำกลางคิน)

หมีได้ฟังแล้วก็บังเกิดอยากรู้ว่า ที่เรียกหางหยาบน้ำเกลียดหางหยาบนั้นเป็น
อย่างไร จึงขอจับดู อ้ายต้องดวยเห็นได้ที จึงเอาตาบพุ่งขึ้นไป หมีแสนง่องำ (โง่) นั้น
ก็กำตาบไว้แน่น แต่อ้ายต้องดวยรีบกระดุกตาบกลับคืน ตาบจึงบาดมือหมีจนเลือดไหลทรม
ลงมาแดงฉาน หมีทั้งเจ็บทั้งกลัวอุทานออกมาว่า

‘บ๊ายบ๊ายเหลอหางชะช้าหางช้า หางมันหมาดมอแฮบ้อเล็ด’ (เพียงแต่หาง
น้ำเกลี้ยงหางหยาบของมันยังบาดมือเราจนได้เลือด)

ว่าดังนั้นแล้วก็กระโจนจากต้นหมากนอตหายไป ฝ่ายเลื้อเห็นเหตุการณ์อันเกิดแก่
หมี่โดยตลอดแล้ว ก็เห่กลวเลื้อจนคุมสติไม่ได้ พยายามกระโดดไปดิ่งไป จนต้นหมากนอต
นั้นคอมลงมาตามแรงดันของเลื้อ และไม่เข้าเชือกทมัดเลื้อไว้ก็ทนแรงเลื้อดันไม่ได้ จึงขาด
ออกเป็นท่อนๆ เลื้อได้โอกาสดังนั้นเข้าป่าตามหลังหมี่ใหญ่ขึ้นไป

ชาวไทยใหญ่จึงถือกันว่า มีอหัมทุกตัวต้องมีรอยเหมือนรอยมีดบาด และต้นหมาก
นอตก็ไม่มีที่จะเป็นต้นตรงๆ ไม่ว่าต้นไหนต้นนั้นจะต้องคอมลงมาเช่นเดียวกันทุกต้นไป

สุดท้ายของเรื่องก็คือ อ้ายต้องคอยกลับมาถึงบ้านและเลิกคบหากับอ้ายต้องมองโดย
เด็ดขาด เพราะเหตุว่าอ้ายต้องมองเป็นเพื่อนที่ไม่มี ซิดสะ (ลัจจะ) และผลของการเลิกคบหา
กันก็ทำให้ใจน้อยยากลักของคนอื่นหายไปด้วยทั้งสองคน จึงเป็นอันว่าเรื่องจบลงตรงขโมย
กลับใจนั่นเอง.

ฉบับที่ ๕

เมื่อนาย

๘ พ.ย. ๒๕๐๓

แดงต้อย หลานรัก

ทั้งจริงคิดจะเขียนถึงต้อยตงนานแล้ว เพราะมีเรื่องสนุกๆ ในโรงเรียนอยากเล่าให้ฟัง
แต่คิดกับทำมันไม่ค่อยไปพร้อมกัน ก็เลยล่ามาจนบัดนี้ นึกๆ ไปนึกๆ อยากให้อายุลดลงไป
อีกสัก ๓๐ ปี จะได้เข้ากับบรรยากาศของห้องเรียนชั้น ป.๒ ป.๓ ได้ดีกว่านี้ แดกกระนั้นก็
พยายามอย่างยิ่งที่จะจะเซ็คก้อ (เป็นเพื่อน) กับเด็กๆ เหล่านั้น มีเด็กผู้หญิง ๒-๓ คน
มารับไปโรงเรียนทุกวัน พอถึงโรงเรียนเขาก็มีดอกไม้บ้าง ขนมบ้างมาให้ บางทีก็เป็น
อ้อยขอม (คือ อ้อยพวง ต้อยคงจะไม่ค่อยได้เห็น) ไม่ก็เป็น หมาขอม (พุดรา) ถ้ายัง
ไม่ถึงเวลาเข้าห้องเรียน เขาก็มาชวนพูดชวนคุย ฟังเด็กๆ พูดแล้วก็สนุกสนานเหมือนกัน เด็ก
คนหนึ่งแถมเป็นลูกครูใหญ่ชอบมาพ้องรอยเท้าว่า เพื่อนพูดคำหยาบ (คำว่า พ้อง นี่เขาใช้

สือ พังคล้ายสือเสียดของเรา แต่เขาว่าเป็นคำพม่า) หว่าเพื่อนเป็น กันเถินกันเถิง คือ คนบ้านไม้สัภาพ พูดคำว่า เกา—เมือ—อ แทนที่จะใช้ ข้า—สือ อย่างคนอื่น แท้จริง เด็กคนที่ลอกจากหาเกยยามาจากน้ำคำ คำบลเป็นท้อยของพวกไตเม้า ตัวแก่ก็เป็นไตเม้า เมื่อคนไหนเขาพูดแทนตัว เกา (=กู) และแทนผู้ฟังว่า เมือ—อ (คิดกันว่าตรงกับคำ มึง ของเรา) แก่ก็ต้องพูดตามเขา และแก่ง่ายมาได้ไม่กี่เดือน ยังเปลี่ยนตามเพื่อนเขาไม่ทัน ก็เสียดเหมือนว่า แก่พูดคำไม้สัภาพอยู่ตลอดเวลา เชื่อว่าถ้าย้ายไต่ยีนย้ายเด็กคนพองพูด คำว่า ข้า แทนตัวแก่ ต้อยก็คงว่าแก่พูดคำไม้สัภาพเช่นเดียวกัน เรื่องอย่างนี้ต้องเข้าใจ เสียว่า เป็นคำพูดของคนที่อยู่ต่างถิ่นกัน แต่ไม่ว่าจะมาจากถิ่นไหน น่าอยากจะได้คนไทย เป็นคนสัภาพทางนั้น สัภาพตรงไหน ต้อยคงอยากจะทราบ สัภาพตรงที่เขากำหนดภาษา สัภาพไว้ใช้กันทุกถิ่น คำใช้กับเจ้า ใช้กับพระภิกษุสงฆ์ และคำที่ใช้กับผู้ที่เคารพนับถือ เขาต้องกำหนดไว้ให้เขต่างกันทางนั้นแหละ น่าเองเพ็งจะเรียน ยังไม่รู้อะไรมาก ยังใช้ ราชศัพท์ของเขาไม่ค่อยถุก ไต่ยีนแต่เขาพูดกันว่า น้อ ต่างไหน่อ สำหรับคำลงท้าย ประโยคและคำรับ ส่วนคำอื่น ๆ ก็ยังมีอีกมากที่ใช้ไม่ตรงกับคำสัภาพของคนสามัญ

พ่อแม่และผู้ใหญ่ ตลอดจนครูบาอาจารย์นั้นจะต้องสอนเด็กให้รู้จักพูด ข้า พุด ออ ให้เป็น กันเถียน (คนสัภาพ) ต้อยคงจะไม่เคยไต่ยีนคำ ออ มาก่อน คำ ออ นั้น เขาใช้เวลาตอบรับ เหมือนเราพูดว่า ค๊ะ บางคนพูดสั้น ๆ ว่า เอ๊ะ ๆ น่ายังไม่คุ้นปาก พูดไม่ได้ และใช้ ข้า อยู่คนเดียว ทั้งลงท้ายประโยคและรับคำ ที่จริงถ้าออกเสียงให้สั้น ข้า คำนี้ฟังเหมือนกับ ค๊ะ ของเราทีเดียว ฉะนั้นเห็นจะไม่ต้องหาหลักฐานอันมายืนยันละมังว่า ข้า เป็นคำเดียวกับ ค๊ะ เขาใช้ได้ทั้งหญิงและชาย เวลาเด็กผู้ชายพูดนำฟังดีเหมือนกัน แต่ ถ้าจะเขียนหนังสือแล้วต้องไม่ลืมเลยว่าจะต้องใส่ ออ ท้ายประโยค หรือท้ายความ ให้ฟัง เหมาะจะด้วย อย่างที่ว่าไว้ในเรื่องอย่าต้องคอยต้องมอง ตอนไปพบหม้อยูบนคันไม้ว่า “กาเหวนอดันไม่หมากนอดันนม ซึ่งหม้อออ หมี่เหลงเด็นม้อยู่กาเหวนซึ่งมนออ” แปลเป็น ภาษาเราก็คือ บนคันหมากนอดันนมรงหม้อยู่ และหมี่ใหญ่ตัวหนึ่งอยู่ในวังของมนันนี้ แต่ ถ้าเขียนจดหมายแล้วต้องลงว่า ข้าออ แทนจะเป็น ออ คำเดียว เห็นไหมต้อย ว่าเรื่องที่จะ ต้อยเรียนนี้มีมากจริง ฉะนั้นนายพยายามจะฟังเด็ก ๆ เขาตอนลาครูไปข้างนอกว่า เขาเล่าว่า

อย่างไร ก็ได้ยินแต่ลาไปกินน้ำ เขาก็บอกครูสั้นๆว่า เลีย ข้าย่อนกว่ากินน้ำออ แปลว่า
ครู (เขาไม่ได้กำหนดคำสุภาพว่าคำนี้ เลีย จึงหมายถึงทั้งครู คุณครู อาจารย์) ฉนั้นขอไป
กินน้ำ

ข้า ใช้ได้ทั้งหญิงชาย เพราะฉะนั้นต้องได้เอาเองว่า ผมหรือดิฉัน ส่วนที่เขา
จะลาไปทำอย่างอื่น ยังไม่ได้ยินเลย เชื่อว่า ถ้าด้อยมาได้ยิน ก็คงจะไม่เข้าใจว่าเขาจะลา
ไปไหน ถึงจะพูดตรงๆว่า ชี้โย ก็ฟังไม่หาย เพราะไม่รู้ว่ เขาพูดอะไร ด้วยว่าเสียง
ผิดกับของเราไป คำนั้นแปลกเหมือนกันที่เขาออกเสียงตามแบบของเมืองนาย คือ ข ที่มา
กับเสียง อี เอ แอ ออกเสียงเป็น ฉ.ช. หมด คำว่า ชี้ นีเลยไปตรงกับคำในภาษาพม่า
ตกลงไม่รู้ว่ใครยืมใคร หรือบังเอิญไปตรงกันเอง ถ้าหากจะยืมกันก็น่าแปลกออกที่แต่
ดั้งเดิมต่างไม่มีคำที่ใช้ในความนี้หรืออย่างไร คำสำหรับเด็ก ๆ เวลาบัสสวาระ เขาใช้ สี่ ๆ
ตรงกันกับของเรา เขาไม่มีเสียง ฉ. คำที่เราใช้ ฉ. จึงเป็น ส. ของเขา แต่เขาก็มีคำสุภาพ
สำหรับเรื่องนี้เหมือนกัน คือ บัสสวาระ เขาเรียก ผายอ่อน อูจจระ เขาเรียก ผายโหลง
อ่อนแปลว่า เล็ก และโหลง แปลว่า ใหญ่ เราใช้แต่ผายลม อยู่คำเดียว คำนี้เขาไม่มี
เห็นในพจนานุกรมว่า ใช้คำเดียวกับคำไม่สุภาพของเรา

ไม่ได้ด้อยคำนะ กิริยามารยาทเขาก็สุภาพเช่นเดียวกัน เวลาเรายื่นอะไรส่งให้เด็ก
ผู้ใหญ่จะต้องสอนเด็กว่า สองขน แปลว่า สองข้าง คือ ให้ยื่นมือออกรับทั้งสองข้าง
จึงจะถือเป็นการสุภาพ แต่เวลาจะส่งของ เขาต้องเอามือซ้ายแตะข้อมือขวายื่นส่งให้ ไม่มี
ใครรับของจากใครด้วยมือข้างเดียวเลย การนี้ลูก ถ้าในที่ประชุมหรือต่อหน้าผู้ใหญ่ ผู้หญิง
ทุกคนต้องนั่งพับเพียบ เพราะฉะนั้นด้อยจะเห็นได้ว่า เรื่องเหล่านี้เป็นมารยาทของคนไทยแต่
ดั้งเดิม จึงส่งสอนกันเรื่อยมา แม้จะแยกย้ายไปอยู่ห่างกันสักเท่าใดก็ยังไม่ทิ้งของเดิม เห็น
แล้วก็ชื่นใจสบายใจดี แต่เรื่องการไหว้ตอนพบและตอนจากกันนั้นเขาคงไม่ถือตามแบบพม่า
หรือเราจะมาสร้างขนใหม่ก็ไม่ได้ว่ ของเขาไม่มี พอเขาเห็นหน้าทำ เขาก็เลยว่า คน
บางกอก เขียน มีธรรมเนียมไหว้อย่างนี้ด้วย

แต่อันว่าเด็ก ต่อให้มาฝึกมาอย่างเขียนเง (สุภาพเรียบร้อย) อย่างไร เรื่องพูด
เรื่องชนเห็นจะลืมไม่ได้ แรกๆนำมาใหม่ๆเด็กยังไม่คุ้น ดูด่างก็พยายามทำตัวให้เรียบร้อยดี

แต่พอมา ๒-๓ ครั้งคุ้นชินกันใหญ่ ตามเรื่องของเรา พอหนวกหู ครูก็ต้องหาอะไรให้อ่านพร้อมๆ กัน แต่ว่าครั้งหนึ่ง ๔๕ นาที เรียน ๕ ประโยคเท่านั้น อ่านประเดี๋ยวเดียวก็หมด ทนครูได้เดียวให้อ่านไปหมดตัวไป บางทีน่าต้องทวงออกมา เมื่อเห็นครูไม่ทนฟังว่า เด็กบอกว่า สอน เอาจ. สรกด ที่จริงไม่ใช่แจะเดลิบิตเบ็งไปเองหรอกระ แกลงไปติตภาษาพม่าเข้านะ พม่าเขาเขียนอย่างหนึ่ง แต่อ่านไปเสียอีกอย่างหนึ่ง น่าเวียนหัว เด็กๆ ต้องเรียนทีเดียวยสองภาษา เลยเข้าไปดักกันใหญ่

เรื่องภาษาพม่านั้นเป็นเรื่องใหญ่ สำหรับเด็กไทยใหญ่แล้ว ก็เท่ากับเรียนภาษาต่างประเทศอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งรูปลักษณะภาษาก็ไม่เหมือนกัน แม้อักษรจะคล้ายกัน แต่วิธีเขียนและอ่าน ต่างกันออกไปมาก ดูๆ จึงออกจะน่าสงสาร ที่เด็กต้องเรียนภาษาต่างประเทศตั้งแต่ ดานขุมก้อย (ชั้นอนุบาล) ได้ยินเสียงครูสอนไปแปลไปอยู่ตลอดเวลา เด็กจะเรียนรู้อะไรก็ไม่รู้ เห็นจะเป็นอย่างนั้นเอง นักเรียนจึงไม่ค่อยเท่าไร ยิ่งชั้นสูงชั้นนักเรียนยิ่งน้อยลง พอถึงชั้นประโยค คือเมตริก เป็นสุดท้ายสำหรับโรงเรียนมัธยม จึงมีนักเรียนเพียง ๑๐ คน และบิที่แล้วสอบได้เพียงคนเดียว ทั้งๆ ที่อาคารเรียนหลังใหม่กำลังจะสร้างด้วยงบประมาณเรือนแสน

เห็นจะยุติเพียงเท่านั้นก่อนนะค่อย ภายหลังจะไม่ขเกยงฟัง วันหลังจะเล่ามาอีก

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุเมธา

ฉบับที่ ๖

เมืองนาย

๕ พ.ย. ๒๕๐๓

แดงต๋อง หลานรัก

ที่จริงน่าจะเล่าเรื่องที่เราเห็นจากห้องเรียนเมืองนายต่อไป แต่บังเอิญวันนี้เรียนพิเศษกับครูที่บ้าน และครูให้อ่านนิทานเรื่องมหัศจรรย์จากกันทอน ก็เลยคิดว่าดอยก็คงจะยากลำบาก จะได้เล่าให้เพื่อนๆ น้องๆ ฟังต่อไปอีก จึงจะเล่าให้ฟังเสียก่อน

ไม่รู้เป็นอย่างไรระตอยหมดๆ ขนาดล่อซื้อแล้ว ต้องเป็นผู้หญิงเสียโดยมาก ดู
นางนากพระโขนงของเราเป็นต้น ผู้ไทยใหญ่ก็เป็นผู้หญิงเหมือนกัน มีชื่อเป็นพม่า ชื่อนาง
เอเมียด และก็แปลกด้วยว่า พ่อเอ้ยชื่อ นางเอเมียด กันละก็ ไม่ว่าเด็กว่าผู้ใหญ่เป็นต้อง
ทำท่ากลัวขนาดคุมชนเนอจ (ชนลูก) กันทีเดียวแหละ แต่ว่าทำไมเห็นรู้สึกน่าหวาดสะดุ้ง
เหมือนอย่างนางนากของเราเลย และก็เช่นเดียวกัน น้ำเล่าเรื่องนางนากให้เขาฟัง เขาก็
หัวเราะกันเฉยๆ เหมือนฟังนิทานโกหกธรรมดาๆ เรื่องหนึ่งเท่านั้น น้ำเลยคิดว่า คงจะเป็น
เพราะสถานที่ดินฟ้าอากาศผิดแผกแตกต่างกันละกรรมมัง หรือจะเป็นเพราะผู้เล่าเล่าได้ไม่ถึง
ขนาดก็รู้ไม่ได้นะ ค่อยฟังดูเอาเองก็แล้วกันว่าเป็นอย่างไร แล้วก็นอกมาบ้าง

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุมธรา

ป.ล. ชื่อเรื่องที่เขาไม่ยกใช้ชื่อว่า เรื่องนางเอเมียด แต่กลับเรียกว่า อ้ายขุนไล่*
เหลือความบื้อแม่ คือ อ้ายขุนไล่ไม่อยู่ในถ้อยในคำพ่อแม่ น้ำจะเรียกสั้นๆ ว่าเรื่องอ้าย
ขุนไล่ก็แล้วกัน

นิทานไทยใหญ่ เรื่อง อ้ายขุนไล่

ข้ามหนันกานอ้อะหรับตหนึ่ง ปู่แก่ตั้งลูกชายมนัสโก นคือตอนชนตอนเรื่องน
แปลได้ว่า ครั้นนั้น ณ ที่แห่งหนึ่ง ยังมีปู่ (เทียบเท่าผู้ใหญ่บ้าน) กับลูกชายสี่คน ชื่อ
หม่องคาย อ้ายขุนสาม และอ้ายขุนไล่ ปู่เป็นคนมีอำนาจอยู่ในหมู่บ้านนั้น จะใช้ใครให้
ทำกิจราชการงานให้ตนก็ใช้ได้รอยดีพันอย่าง ขนาดที่เรียกในภาษาไทยใหญ่ว่า สิบสาม-
แสนแปด* ที่เดียว แต่กระนั้นบรรดาลูกชายของปู่ก็นกยงช่วยกันทำมาหากินด้วยตนเอง

* ไล่ เป็นชื่อลูกชายคนที่สี่ บอวกเขาใช้คำอย่างนั้นน่าเกลียด แต่บางทีก็ใช้เป็นชื่อเลขทีเดียว

* แปด = อย่าง

พลเลียงดูครอบครัวของตนไป ลูกชายทั้งสามต่างแต่งงานกันไปหมดแล้ว เหลือแต่ยายชุนได้
คนเดียวที่ยังไม่คิดเนือต้องใจสาวผู้ใด จึงยังไม่ได้แต่งงาน

ยายชุนได้ทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการค้าขาย นำสินค้าชนเหนือลงใต้ไปขายยังเมือง
ต่าง ๆ และไม่ว่าจะไปถึงเมืองไหน เป็นต้องมีผู้หญิงติดอกติดใจเมืองนั้น แต่ยายชุนได้ก็ยัง
ไม่พอใจชอบใคร จนกระทั่งได้มาพบสาวรุ่นเข้าคนหนึ่ง ชื่อนางเอเมียด ได้พบปะสนทนา
ปราศรัยกันเป็นที่ชอบพอ จึงต่างตกลงว่าจะแต่งงานกัน แต่บังเอิญสินค้าของยายชุนได้ ยัง
จำหน่ายไม่หมด จำเป็นต้องให้เสร็จธุระเรื่องนั้นเสียก่อนจึงจะจัดการแต่งงานได้ ยายชุนได้จึง
ขอให้นางเอเมียดคอยจนกว่าตนจะกลับ และสัญญาว่าถ้ากลับมาเมื่อใดแล้วจะรับมาแต่งงาน
ด้วยทันที พุดจาเป็นตกลงกันดังนั้นแล้ว ก็รับนำสินค้าไปจำหน่ายยังต่างเมือง มีลูกจ้างและ
คนงานติดตามไปด้วยอย่างเคย

ส่วนนางเอเมียด คอยอยู่ทางบ้าน ก็ให้แม่บ้าน สัมเฒ่าเป็นใช้อย่างร้ายแรง จะ
รักษาเยียวอย่างไร อากาห์หาทะเลาชนไม่ จนในที่สุดก็สิ้นชีวิตลงในวันทมิฬจันทร์คราส
พอดี อันวันจันทร์คราสนั้นถือกันว่าเป็นวันทมิฬร้ายมักจะออกเทยวิรกวาน และก็ได้มีผู้หญิง
เป็นนิยายคนหนึ่งเข้ามาสิงอยู่ในร่างของนางเอเมียด จึงทำให้ร่างทั้งหมดชีวิตแล้วกลับฟื้นคืน
ชีวิตขึ้นมาได้ คนทั้งหลายในละแวกนั้นได้เห็น ต่างตกใจยิ่งนัก จะนำร่างนั้นไปฝังก็
ไม่ได้ เพราะยังกระดูกกระดูกได้ ซ้ำยังลุกขึ้นนั่งได้เสียอีก ครั้นจะปล่อยทิ้งไว้เช่นนั้นก็ทำ
ไม่ได้ จะทำอย่างไรก็ไม่รู้ที่จะทำให้เรียบร้อยไปได้ ทั้งต่างคนต่างก็หวาดหวั่นกลัวผีนาง
เอเมียดกันทั้งนั้น ในที่สุดเห็นไม่มีทางใดดีไปกว่าหนีไปเสียให้พ้น แต่ละคนจึงต่างไปจัดการ
อพยพข้าวของย้ายโยกไปอยู่ถนัดถใจ ให้หมู่บ้านนั้นร้างไว้เช่นนั้น

ผีนางเอเมียด ก็กลายเป็นผีเผด* ประจำหมู่บ้านร้างนั้นตลอดมา บางทีถ้าชอบใจ
นางเอเมียดก็จะเฝ้าให้เห็นเป็นบ้านคนมีแสงไฟวอมแวมออกมาจากบ้านและจากครัวไฟ
ทุกแห่งหมด คนต่างถิ่นที่ผ่านไปมาไม่รู้เรื่องมาก่อน ก็มักจะเข้าไปขอพักนอนที่หมู่บ้านนั้น
ครั้นถึงเวลากลางคืน นางเอเมียดก็จะออกมาวิ่งควานเอาบ้าง หลอกเอาบ้าง จนคนเหล่านั้น
ตกใจกลัว ขวัญหาย กลับมาถึงบ้านก็เจ็บไข้ถึงแก่ความตาย ชาวเมืองนั้นไม่ช้าก็แพร่สะพัด

* เผด คือ เปรต หมายถึงผีร้ายประเภทหนึ่ง

ไปทั่ว ไม่ว่าใครต่างก็โง่กันถึงเรื่องหมู่บ้านร้าง และผีนางเอ๋เมียด จนกระทั่งจะหาใครกล้าเดินทางผ่านหมู่บ้านนั้นสักคนก็ไม่มี หมู่บ้านนั้นจึงเงียบสงัด ไม่มีทั้งคนอยู่และคนจะกรายเข้าไปใกล้

จนเวลาล่วงมาถึงคราวที่อายุนได้จำหน่ายสินค้าหมดสิ้นลงแล้ว ก็ชวนลูกจ้างคนงานเดินทางกลับ ขณะที่อายุนได้กับพวกเดินทางมาใกล้จะถึงที่อยู่นั้น ก็พอดีเป็นเวลาตะวันตกดิน อายุนได้เฟื่องตามองไปยังหมู่บ้านที่อยู่ของนางเอ๋เมียด ที่อยู่ไม่ไกลกันนักนั้น ก็ได้เห็นแสงไฟจุดแดงมาจากหมู่บ้านร้างนั้น ด้วยความที่มึนใจจดจ่อถึงนางเอ๋เมียดผู้มันหมายกันไว้ อายุนได้รับเดินทางมาถึงบ้าน พอวางข้าวของกับเข่าที่เรียบร้อยแล้ว ก็จัดแจงกินอาหารเสร็จแล้วก็ตรงเข้าไปหาพ่อแม่ขออนุญาตไปเยี่ยมนางเอ๋เมียด

พ่อแม่อายุนได้ ได้ยินดังนั้น จึงกล่าวว่า “อายุนได้เว้ย แม่หมายเมื่อ นางเอ๋เมียดนั้นตายเฝ้า มันตายเป็นเผดเป็นส่าหฺลอกฮ่ายหน้า มันอันมันอยู่นั้น ไส้ข้ามกว่าเฝ้า” ความว่า นางเอ๋เมียดที่เป็นเมียหมายคือคัมหมายของอายุนได้นั้นตายเสียแล้ว แล้วจึงกลายเป็นปีศาจร้ายมาเที่ยวหลอกคนเดียวยก จนหมู่บ้านนั้นคนอยู่ไม่ได้ ร้างไปแล้ว และพ่อแม่อายุนได้ ย้ำต่อไปอีกว่า เจ้าอย่านอกถ้อยนอกคำพ่อไปเที่ยวเล่นหานางเอ๋เมียดเลยเที่ยวเฝ้า ถ้าเจ้าไปเจ้าจะต้องประสบอันตรายได้รับทุกข้ออย่างไม่มีทางจะแคล้วคลาดไปได้ ไม่ว่าจะไปหานางเอ๋เมียดเมื่อใด มันจะต้องไล่ติดตามมาถึงเรือนจนได้เหมือนกันทีเดียว

ได้ยินบิดาพูดดังนั้น อายุนได้ก็คิดอยู่ในใจว่า พ่อเราคงจะไม่อยากให้เราลงจากเรือน ก็เลยพูดปดหลอกเรา ก็เมื่อคืนเรายังเห็นแสงไฟในเรือนนางเอ๋เมียดสว่างอยู่นาน แต่ว่าจะพูดอะไรต่อไปอีกก็ไม่กล้า จึงผลจากพ่อไปถามแม่ ถามพี่ชาย ตลอดจนน้องสาวดูคนเหล่านั้นก็พากันพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า นางเอ๋เมียดตายไปแล้วแน่ ๆ เลยทีเดียว อายุนได้ก็ยังลังเลไม่อยากจะเชื่อ น้องสาวบังเกิดความรำคาญระคนกับความกลัวพี่ชาย จึงว่าไปเถอะพี่ อายุนได้ก็เลยถือเอาถ้อยคำน้องสาว รับลงจากเรือนไป

ครั้นอายุนได้ลงเรือนไปแล้ว ทั้งพ่อแม่และพี่ชายน้องๆอายุนได้ต่างพากันโกรธมันว่าอยู่ไม่ขาดสาย แล้วก็ปิดประตูหน้าต่างไว้อย่างแน่นหนา แต่ทุกคนได้แต่พูดว่า ลูกอะไรไม่อยู่ในถ้อยคำพ่อแม่ ถ้าไม่ไปเจออันตรายเข้าละก็ไม่มีวันรู้ตัวอะไร แต่ว่าจะเป็นอย่างไร

ก็ข้างมันเถอะ คัดหางปล่อยวด ไม่ดูดำดูดีมันเสียดีกว่า ไม่นับเป็นลูกเป็นเต้าหรือ

ส่วนอายุนไล่ก็หายจะได้เห็นหน้าคู่มือของตนอยู่อย่างเดียวกันนั้น กับหน้า
กมตาไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงเรือนนางเอมียด เมื่อนางเอมียดออกมาต้อนรับ
ขับด้วยความสะดวกสนิสนิ ไม่ผิดกับเมื่อครั้งก่อน ๆ สิ่งเดียวร้องเชิญอายุนไล่ให้ขึ้นเรือน
อยู่แจ่ว ๆ

ขณะที่กำลังเพลิดเพลินกันนั้น อายุนไล่ไม่เห็นสิ่งใดในตัวนางเอมียดเปลี่ยน
แปลกไป ที่เคยเห็นว่างามอย่างไรก็คงงามอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งดวงตึกเข้ามา หน้าตานาง
เอมียดจึงกลับกลายเป็น ดูน่าเกลียดขึ้น คือ บางครั้งหน้าตึกเป็นเหลี่ยมเป็นมุม บางครั้งก็
หย่อนลง บางทีก็ดูหน้าใหญ่ออก แต่บางทีก็แฟบลง เปลี่ยนแปลงไปไม่รู้จากที่อย่าง แล้ว
นางเอมียดก็ยังเอาข้าวของเครื่องของคนตาย มีโลงไม้เป็นต้น มาให้อายุนไล่ดู ไม่ได้
เท่านั้น นางเอมียดก็ยังแสดงฤทธิ์เดช ควักเอาหนอนทมิฬในตัวออกมา แล้วก็ใช้ให้อายุน
ไล่กิน ส่วนตัวนางเองนั้นก็กินไปเรื่อยไป พลางก็ดุดปากอยู่จับ อายุนไล่เห็นเช่นนั้น
ก็ตกใจกลัวยิ่งนัก รู้แน่วนางเอมียดกลายเป็นผีเผดไปแล้วจริง ๆ จึงคิดหาทางที่จะหนี
กลับบ้าน แต่จะหาทางอย่างไร ในเมื่อนางเอมียดได้ล่วงรู้ความคิดของอายุนไล่โดยตลอด
แล้ว ดังที่ไดกล่าวห้ามชนว่า

“อายุนไล่เว้ย ล้อโลมอกวญ เข้ามอสูมาจู้เข้าหังหน้าเย้า น้อนกาน้ำล่า”

ได้ยินเพียงนี้ อายุนไล่ก็รู้ได้แน่ว่า นางเอมียดคงไม่ยอมให้ตนหนีรอดพ้นไปได้
เพราะนางได้กล่าวแล้วว่า นางคอยให้ตนมาหาอยู่ช้านานแล้ว ทั้งนางยังชวนให้คนอื่นเสียทีนั้น
อีก ฉะนั้นจะอย่างไรดีละ ถึงจะหนีเล็ดลอดเจอมือนางเอมียดไปได้ ทันใดนั้นอายุนไล่
ก็คิดอุบายได้อย่างหนึ่ง จึงแกล้งทำกลองยาสูบให้ลอร่องตกลงไปได้ถุน แล้วก็ทำท่าจะลง
จากเรือนไปเก็บกลองยานั้น แต่ยังไม่ทันที่จะขยับตัว นางเอมียดก็ได้เลบลิ้นอันยาวเปื่อย
ลอร่องลงไปเก็บมาใส่มือให้อายุนไล่เสียแล้ว อายุนไล่ก็เลยหมดปัญญาจะแก้ ต้องหา
อุบายขอไปทีว่า ปวดท้องเหลือประมาณ แล้วก็ตามอาการ ต้องอ้วต้องแก่น (ปวดท้อง)
จึงหนีลงจากเรือนนางเอมียดไป

แต่ว่านางเอ๋เมียดหรือจะยอมปล่อยให้ยายซุนไถ่รอดพ้นไปได้ เมื่อเห็นยายซุนไถ่
วิ่งหนีลงจากเรือนไปต่อหน้าต่อตาอย่างนั้น นางป้าจเอ๋เมียดก็ไล่ตามไปอย่างไม่ลดละ จน
ใกล้จะทันกันอยู่แล้ว ยายซุนไถ่ก็ตะเบ็งเสียงร้องให้ช่วยจนเสียงหลง เสียงนั้นดังได้ยินไปทั่ว
ทุกทิศทุกทาง ยายซุนไถ่วิ่งไปพลางร้องไปพลางจนกระทั่งมาถึงประตูบ้าน แต่ด้วยเหตุ
ที่พ่อยายซุนไถ่ทั้งแค้นเคืองลูกชายที่ไม่เชื่อถ้อยคำ กับทั้งกลัวนางเอ๋เมียดจะตามมาถึงเรือน
จึงเอาขวากมาสะไว่ตรงประตูนั้น ยายซุนไถ่จะเข้าไปบริเวณบ้านก็เข้าไม่ได้ ได้แต่
ร้องเรียกพ่อแม่พี่น้องให้ลงมาช่วย แต่ใคร ๆ ก็ไม่กล้าลงมาช่วย มีแต่หนึ่งสาวคนเดียว
ที่ใจกล้าลงมาถึงขวากหนามที่สะไว่เพื่อรับพี่ชายเข้ามาในบ้าน แต่ว่าแรงผู้หญิงคนเดียวจะ
ดึงลากอย่างไรก็หาไหวไม่ จนในที่สุดนางเอ๋เมียดก็ตามมาทัน พอไล่กวตมาถึงตัวยายซุนไถ่
นางก็ตรงเข้ากอดรัดและฉุดลากจะเอาตัวกลับไปให้จนได้ ดุนางนั้นช่างมีเรี่ยวแรงหนักหนา
ส่วนยายซุนไถ่วิ่งมาก่อนแรงแล้ว มาถถูกนางเอ๋เมียดยุดยุดอย่างนั้น แม่จะต่อสู้ดิ้นรนทงทุบ
ถองกับเธออย่างไรก็ไม่วันจะสู้ได้ ไม่ช้ายายซุนไถ่ก็สิ้นแรง ถึงแก่ความตาย ณ ที่นั้นเอง
ที่จริงเรื่องยายซุนไถ่ควรจะจบลงตรงนั้นแล้ว แต่ผู้แต่งคงจะเวทนายายซุนไถ่หรือ
อย่างไร ที่ไม่พอที่จะมาตายเพราะผู้หญิง จึงหาทางแก้ไขให้ยายซุนไถ่พ้นคืนชีวิตขึ้นมา
เพราะผู้หญิงอีกครึ่งหนึ่ง เรื่องจึงดำเนินต่อไปว่า

ถึงซึ่งทางเหนือเมืองจางจะหาแลงมานั้น คือ ถึงเวลาเช้า ฟ้าสว่างกระจ่างแจ้งมาแล้ว
นั้น ก็ได้มีหญิงสาวชวาวาง (กะเหรี่ยงในรัฐชาน) สองคน ออกจากบ้านมาหาผลไม้
เปลือกไม้จะเอามาต้มย้อมเสื้อผ้า ก็ได้มาพบยายซุนไถ่นอนตายอยู่

ยายซุนไถ่คงจะเป็นคนกว้างขวางในหมู่ผู้หญิงอยู่สักหน่อย จึงให้บังเอิญสาวชวาวางทั้งสอง
คนรู้จัก จนถึงกับอุทานออกมาว่า

“ซุนไถ่ เป็นอะไรมาตายเสียแล้วละ เห็นจะเป็นเพราะนางป้าจเอ๋เมียดผู้เป็น
คู่หมายนั่นเอง อย่าช้าอยู่เลย เรามาช่วยกันแก้ไขเยียวยาให้พ้นขึ้นมาเถอะ”

ว่าแล้วก็แกเอาสายรัดเอวออกมว่าค่าดา ๑๗ ครั้ง ตามธรรมเนียมของพวกตน แล้ว
ก็เอาฟาดลงไปที่หัวใจยายซุนไถ่ และก็ยังกับปาฏิหาริย์ที่ยายซุนไถ่กลับฟื้นคืนชีวิตได้ใน
ทันใดนั้นเอง และเมื่อเห็นว่านางสาวชวาวางทั้งสองคนเป็นผู้ช่วยชุบชีวิตให้แก่ตนดังนี้ ยาย
ซุนไถ่ก็ออกปากขอตามไปอยู่กับนางทั้งสองนั้นด้วย สาวชวาวางทั้งสองก็ยินยอมด้วยความยินดี

แต่ว่าคนทั้งสองไม่ได้อยู่หมู่บ้านเดียวกัน เมื่อตอนจะแยกจากกันกลับบ้านนั้น ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า อ้ายซุนไ้จะเลือกไปอยู่กับสาวคนไหน และก็ให้บังเอิญที่สาวทั้งสองคนนั้น คนหนึ่งหน้าตาดี อีกคนหนึ่งค่อนข้างจะขี้เหร่ อ้ายซุนไ้ก็เป็นชายหนุ่มปลุขณคนธรรมดา เรื่องจะเลือกผู้หญิงขี้เหร่เห็นจะเป็นไปไม่ได้ ในที่สุดจึงปรากฏว่าอ้ายซุนไ้ได้ตามไปอยู่กับนางสาวงามนางงามผู้นั้น อันเป็นเหตุให้นางผู้ว่างขี้เหร่นั้นเคียดเคืองสุดจะพรรณนา ถึงกับกล่าวดัดพ้อต่อว่าออกมาว่า

“ซุนไ้ช่างทำได้หนา เราอุตส่าห์รักษาเขยวยาจนพ้นคนชั่วดมาได้อย่างนี้แล้ว ยังไม่เห็นความดีของเราสักนิด กลับไปหลงรักคนอื่นเสียได้”

และไม่ได้เท่านั้น นางงามผู้นั้นยังกล่าวสาปแช่งอ้ายซุนไ้ไว้อีกว่า “ถ้าหากกินเนื้อวัว ก็ขอให้กลายเป็นวัว กินเนื้อไก่ ก็ขอให้เป็นไก่ และถ้ากินนกยูง ก็ขอให้เป็นนกยูง” ว่าแล้วก็แยกทางกลับบ้านของตน

ส่วนอ้ายซุนไ้ นั้น ก็ได้ไปอยู่กับนางสาวงามคนงามนั้นเรื่อยมา จนกระทั่งวันหนึ่งเคราะห์ร้าย อ้ายซุนไ้ไปกินเนื้อนกยูงเข้า เลยกลายร่างไปเป็นนกยูงตามคำสาปแช่งนั้น นางผู้เป็นเมียเสียใจร้องไห้ฟูมฟาย แล้วกอดตหางนกยูงนั้นมาเช็ดน้ำตา ก็เลยเล่าว่า หางนกยูงจึงเกิดมีแหวะเหมือนดวงตานับแต่นั้นมา และด้วยความที่เป็นหัวงนกยูงผู้เป็นสามี นางจึงสั่งว่า ถ้าเมื่อใดอยากกินพริกขี้หนูมาละก็ ให้มากินที่สวนของเรา อย่าได้เที่ยวเหยียบเหยียวย่าหากินตามสวนคนอื่นเขา เขายังเฝ้า นางกล่าวจบแล้ว นกยูงก็บินเข้าไป คนแก่คนเฒ่าชาวไทยใหญ่จึงสอนลูกสอนหลานว่า อย่ากินเนื้อนกยูง เพราะจะทำให้พลัดพรากจากกัน ดังอ้ายซุนไ้กับนางผู้เป็นเมียนั้น

ฉบับที่ ๗

เมืองนาย

๙ พ.ย. ๒๕๐๑

แดงน้อย หลานรัก

เวลาที่ดอยอ่านบทกวีพันธเป็นทำนองนั้น ดอยเคยรู้สึกใหม่ว่า บทกวีเพราะ เพราะอะไร ถ้าดอยได้เรียนหลักเกณฑ์การประพันธ์เหล่านั้นแล้วจะรู้ได้ว่า เพราะเสียงสูงต่ำที่

กำหนดไว้น้อยอย่างหนึ่งละ ทำให้เสียงชนลงไม่ผิดเสียงดนตรี ถ้าหากค่อยได้มาฟังเสียงอ่าน
 ของชาวไทยใหญ่ทีนี้แล้ว จะเข้าใจได้ชัดยิ่งขึ้นทีเดียวว่าเสียงเหล่านี้ช่วยให้ฟังไพเราะได้
 อย่างไร แม้แต่เพียงเขาอ่านธรรมดาเท่านั้นก็ฟังไพเราะอย่างยิ่งเสียแล้ว เพราะเหตุใดหรือ
 ก็เพราะว่าเสียงสามัญอย่างในภาษาของเรานั้น เขาไม่มีเลย เสียงของเขามันแต่เสียง เอก โท
 ดรี จิตวา เสียงดรีมันมากกว่าเพื่อน คำที่เราออกเสียงสามัญ เช่น มา พา ชัง เรือ ถึง เหล่า
 เขาออกเสียงเป็นเสียงดรี แม้ว่าจะไม่เต็มเสียงอย่างของเราก็ตาม คำตายเสียงเอกของเรา
 เขาก็ก่อออกเป็นเสียงดรี เช่น กอด หก เจ็ด บัก ปอก เป็นต้น ส่วนเสียงสามัญอักษรกลาง
 เช่น ตา กา ปลา เป็น เอา ต่าย อย่างนี้ เขาออกเสียงเป็นจิตวาหมด แต่ถ้าเข้าประโยค
 บางทีก็ออกเป็นเสียงเอก ดังนี้โดยคิดดูเอาเองเถอะว่า เสียงของเขาจะชนลงผิดกับของเรา
 เพียงไร ประโยคที่เราจะพูดเสียงเสมอกันหมด อย่างเช่น เอายามาหาตัวเรา เขาจะต้อง
 ออกเสียงว่า เอาย่าหย่า (=ยา) มาตัวได้เข้า ต้อยสองออกเสียงแล้วฟังดู

ด้วยเหตุผลนี้เอง จึงทำให้บทประพันธ์ของเขาฟังไพเราะ แม้จะไม่เข้าใจความหมาย
 ถัดวัน ก็ยังรู้สึกได้ว่าเสียงของเขาน่าฟัง ยิ่งเป็นคนเสียงดี ๆ ยิ่งชวนฟังเสียเหลือเกินทีเดียว
 ขณะนั้นเสียงดังคำ ครุส่อนชน ป. ๓ เอาบทกล่อมเด็กมาสอน แม่ เสียงครุทชนลงเนิบ ๆ นั้น
 มันชวนนอนจริงต้อย น้าอยากจะทำเสียงให้ได้เหมือนครุจริง กลับมาบ้านก็เลยมาลองอ่าน
 ดูตามเสียงชนลงที่กำหนดไว้ในคำนั้น ๆ เอ๊ะ แปลกเหลืออะไร ไม่ต้องลำบากไปทำเสียงอะไร
 เลย เสียงก็พอไปอย่างครุส่อนนั่นทีเดียว เรืองนต้อยยกย่องผู้ประพันธ์ว่า สามารถยิ่งในการ
 สรรหาคำใหม่เสียงอย่างที่ต้องการ แล้วก็ได้ความเหมาะสมจะกะทัดรัดด้วย และความสามารถ
 อีกอย่างหนึ่งก็คือ สามารถเลือกหาคำที่เสียงเดียวกันมารวมสัมผัส และส่งสัมผัสด้วย เช่น
 ม่อ ย กับ อ้อย อย่างโน้นที่ว่า

น่อนลับดำ ไค่ม้อย แปลว่า นอนหลับตา ง่วงนอนเถอะ

น้าอ้อยอ่อนเนิบคำ แปลว่า น้าตาลน้าอ้อยชนเด็กเห็นบอยูทศา (มุงเรือน)

ป้อลูกมาจิงได้ แปลว่า พอดนชนมากจะได้

อย่าเป้ให้กินหลี่ แปลว่า อย่าร้องไห้เลยคนดี

น่อน น่อน น่อน แปลว่า นอนเถอะ นอน นอน

บทกล่อมเด็กที่เขาเรียก กว่านอนลูกอ่อน นอนมามากมายหลายบท ทั้งของเก่าของ

ใหม่ เพราะเขายังใช้อยู่จนถึงปัจจุบันนี้ เวลาเรียนนักเรียนของเขาจึงไม่รู้ลึกแปลกอะไร เพราะไต่ยินจนชินหู บางทีตัวเองอาจจะต้องใช้กล่อมมันด้วยซ้ำไป ข้อความในกวีอันอื่น ลูกอ่อนนั้น ส่วนมากแสดงความรักระหว่างแม่กับลูก อย่างบทที่ว่า

เมกว่า * น้ำตันท กว๋หาป้าค้ออน มาหมาย ก้าขาว ก้าหนึ่งแม่เตเตาคันมา อน อน อน
แปลว่า แม่ไปทำน่าน้ำตันท ไปหาป้าค้ออนเล็ก ๆ มาใส่ก่อนข้าว (ให้ลูกกิน) ประเดี๋ยว
หนึ่งแม่จะกลับมา

เมกว่าน้ำตันทล่อ เมกว่าหาผากอบอ่อน มาส้อหลองคณอนซ้าย นอน นอน นอน
แปลว่า แม่ไปทำน่าน้ำตันทล่อ แม่ไปหาที่นอนเล็ก ๆ มาปูรองที่ลูกชายจะนอน

คำว่า ซ้าย ในที่นี้ เขาใช้เรียก ลูกชาย ตรงกับ ซาย ของเรา บางถิ่นก็ออกเสียงคล้าย
ซ้าย คำเรียกลูกชายของเขามีสี่คำ แต่ละคำแสดงความรักของแม่อยู่ในความหมายด้วย
น้ำพั้งพั้งนั้น อย่างเขาเรียกว่า แสงเกา* แปลว่า แก้ว (มีค่า) ของข้าบ้าง ลูกข้าบ้าง เห็น
จะตรงกับคำ เจ้าทองคำ ในบทกล่อมของเรา บางทีในกลอน เรียก แสงฮักเจ้าค้อ (แก้วรัก
ปานใจ ปานคอ) ก็มีลูกซ้ายอ่อน (ลูกชายเล็ก) ก็มี ถ้าเป็นเด็กเล็กมาก ๆ ก็เรียก เอื้ออ่อน
เอื้อแหลง หรือ หนูไ้ ต่างกันไปแล้วแต่ถิ่น

เท่าที่ไต่ยินกันมา ไม่ว่าจะเป้นไทยถิ่นไหน มีแต่เป็นข้อความที่แม่กล่อมลูกทั้งนั้น
ด้วยคงจะไม่เคยไต่ยินบทกล่อมที่แม่บอกกล่อมลูกเลยจริงไหม เพราะน้ำเองก็ไม่
เคยไต่ยิน เพิ่งไต่ยินเมื่อสองสามวันเอง ครูเอามาสอนให้ เป็นบทแต่งใหม่ ชนิดเหมือนกัน
เขาชวนกันว่า

นอนก่อนนอนคำ ลูกคำบ่อแสง โทน นอนกานอ-อต่อหลาย่า อู่พอดซ้องว่าคำโมน
จ้งเหอ-อลับหล

แปลว่า นอนก่อนนอนเสียเถิด ลูกคำลูกแก้วของพ่อ นอนโนเปส้านเป็นดากลมๆให้
หลับสบายเถอะ

* กว๋ = ไป อ่อน = เล็ก หมาย = วางบนข้าว หมายถ้ง กับข้าวใดเฉพาะ ก้าหนึ่ง = ครุ่นั่ง ประเดี๋ยวหนึ่ง
เต้ = มา (เขาไม่ใช่ในความว่า ไป อย่างที่เราเข้าใจและใช้ในคำประพันธ์ของเราเลย) เต้ = จะ

* ส้อ = ปู่ ส้อสาค = ปู่ส้อ หลอง = ร่อง

* แสงเกา - ใช้ในพจนานุกรมที่ ใช้คำแทนชื่อผู้พูดว่า เกา แทน ข้า

และตอนหนึ่งกล่าวว่า

โหยวอันแม่เข้าอ้าเบ้งลัดแหนเปี้ยว ก้าฟักตันหยาน

โหยวอันแม่เข้าไ่ว่บ้อยแบ็ดเฮ็ดหนัน ตั้งบ้อลลือกหลาป่า

ความว่า เดียวแม่เขาไม่บอกไม่เล่า พลัดพรากจากไปไกลเสีย

เดี๋ยวแม่เขาทั้งเราไปเสียอย่างนั้น ทั้งพ่อและลูก (เราจะทำอย่างไรกัน)

ที่จริงคนที่เขาได้ฟังแล้ว เขาไม่รู้สึกละลึกผิดปรกติเท่าเรา เพราะความเป็นอยู่จริงๆ ของเขาอย่างนั้น พ่อกับลูกของเขาสนิทกัน เล่นหัวพูดคุยกัน แต่ส่วนเรื่องรักกันอย่าง สุดสุดวาทชาติใจนั้น ไม่ว่าพ่อว่าแม่ เหมือนกันหมด ตั้งแต่มาอยู่ที่นั่นได้เห็นเด็กหลายต่อหลาย บ้านแล้ว รวมทั้งของเจ้าของบ้านที่อยู่ด้วย ยังไม่เคยเห็นเด็กถูกตีเลย จะเป็นเพราะไม่ สบโอกาสได้เห็นเองหรืออย่างไร ก็ไม่รู้ได้นะ แต่เรื่องถูกตีด้วยไม้เรียวนั้นคงจะมีแน่ๆ ไม่ ถูกที่บ้าน ก็คงที่โรงเรียน เพราะไม่อย่างนั้น ศัพท์ว่า ไม่ค่อนข้าง (= ไม่ค่อนข้าง เรียว) คงจะ มีชนไม่ได้ แต่ก็ไม่เคยได้เห็นที่โรงเรียนอีกนะแหละ ทั้งๆที่เด็กประเภทแก่น ทั้งดอและชน ก็มักอยู่พอทีเดียว

สวัสดีก่อนละนะค่อย ที่จริงยังมีเรื่องอยากจะเล่าอีกหลายเรื่องทีเดียว วันหลังว่าง ค่อยเขียนมาใหม่

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุมธา

ฉบับที่ ๘

เมืองนาย

๑๒ พ.ย. ๒๕๐๓

แดงน้อย หลานรัก

เพิ่งจะเล่าเรื่องเรียนสนุกๆ ให้ค่อยฟังเมื่อไม่กี่วันเอง มาวันนี้เกิดไม่สนุกเสียแล้ว ทำไมนะหรือ ก็เกิดครูจับตัวสอบกับนักเรียนอื่นๆ เขาด้วยนะซี ไม่ได้ดูหนังสือสักตัวเดียว

* ไม่ค่อนข้าง ก็ไม่ตะทิด หรือไม่ตะบอง ถ้าขนาดเรียวเล็กจึงเรียก ไม่ค่อนข้าง

มัวแต่ไปเที่ยวเสียเกือบตลอดวันวันอาทิตย์ แล้วก็นึกในใจว่า ครองเห็นน้ำโตมากแล้ว คงไม่ต้องสอบกับเด็ก ๆ เขาหรอก ที่ไหนได้ พอครูเข้าห้องเขียนคำสั่งลงบนกระดานเสร็จ เรียบร้อยเท่านั้นละ รีบเอากระดาษมาขึ้นหน้าเลยทีเดียว แหม ชักจะโกรธครูเสียแล้ว พอตีเหลือบไปเห็นคำถามของครูบนกระดาน เอ๊ะ ไม่ค่อยยากนัก ก็เลยค่อย ๆ คิดทำไป นึก ๆ ก็เวทนาตัวเอง ต้องเรียนต้องสอบอยู่ตลอดเวลา เชื่อว่าใคร ๆ ที่ถูกนำสอบมาได้ยืนเข้าห้องหัวเราะชอบใจเป็นแน่

ข้อสอบของครูเป็นแบบปรนัยเสียด้วยนะด้วย นับว่าก้าวหน้ารวดเร็วไม่น้อยทีเดียว ทั้ง ๆ ที่การศึกษาแผนใหม่ยังมาไม่ถึงเมืองนายเลย เพิ่งจะได้เห็นฤทธิ์ข้อสอบปรนัยด้วยตนเอง คิดถึงดอยเอาทีเดียว ถ้าได้มาเห็นข้อสอบคงจะเขียนเอา ๆ อย่างพวกเด็ก ๆ ที่สอบอยู่ด้วยก็นั่น จะถูกหรือผิดไม่เข้าใจ แก่ทำสัก ๑๕ นาทีเท่านั้นก็เสร็จ น้ำเองต้องใช้เวลามากกว่าเขา เพราะมัวแต่นึกถึงสะกดการันต์และเครื่องหมายเสียง เสียง จ. ที่เขาออกเสียงคล้าย ช. นั้นละยุ่งนักทีเดียว ถ้าไม่ท่องจำแล้ว เป็นไม่วันเขียนถูกเลย คราวนั้นก็เขียนผิดไปคำหนึ่ง เพราะหัดที่จำบทกล่อมเด็กบทแรกได้ จึงพอจะเขียนได้ตามคำสั่ง สรุปล่าวดอนใต้กระดาดคำตอบคืนมาก็แล้วกันนะ ปรากฏผลว่า ผู้ใดคะแนนสูงสุดในห้อง ได้ถึง ๘๐% นั้นเป็นเด็กผู้หญิงมาจากน้ำคำ อายุ ๑๑ ขวบ รองลงมาเป็นนักเรียนบางกอก ได้ ๗๕% เห็นที่ผิดของตัวเองแล้วก็นั่งคิดเหมือนกัน ทำให้เห็นใจพวกนักเรียนชนมามากเป็นกอง

สอบเสร็จแล้วครูยังไม่อยากสอนเรื่องอื่น เลยเล่านิทานให้นักเรียนฟัง ขึ้นชื่อว่านิทานแล้ว ไม่ว่าเด็กเล็กเด็กโตชอบทั้งนั้น ยิ่งฟังรู้เรื่อง ยิ่งอยากฟังมากขึ้น นิทานของครูสั้นนิดเดียว ชื่อเรื่อง อ้ายขมุกย่อย อ้ายตาเฒ่า กับ อ้ายยายค้ม คือคนทั้งสามมีลักษณะประจำตัวต่างกัน คนหนึ่งมักจะขมุกไหลอยู่เรื่อย เพื่อนจึงตั้งชื่อให้ว่า อ้ายขมุกย่อย อีกคนหนึ่งตาเฒ่า แมงหวดคมตาอยู่เสมอ จึงได้ชื่อว่า อ้ายตาเฒ่า ส่วนคนที่สามเป็นโรคหิด ไปไหนมักจะเกาตลอดเวลา จึงเรียกกันว่า อ้ายยายค้ม วันหนึ่ง คนทั้งสามมาพบกันเข้า ต่างก็พยายามจะไม่เกาหิด ไม่ปัดแมงหวด และไม่เซ็ดขมุก แต่ก็อดอยู่ไม่ได้ จึงผลัดกันเล่านิทาน อ้ายขมุกย่อยเล่าว่า พ่อของตนมีขง (ที่ที่เขาเรียก มอ) อยู่ใบหนึ่ง พอห่าย (ต) เข้าที่หนึ่งก็มีเสียงดังพรืด เสียงพรืดนั้นเอง ช่วยให้ อ้ายขมุกย่อยเอามือป้ายจมูกเซ็ดขมุกไปได้ ถึงคราว

เจ้ายัยยิมเล่าบ้าง ก็เล่าว่า พ่อของตนมีหมากบักหม่น (พัก) อยู่ลูกหนึ่ง ลูกใหญ่มาก เพื่อนถามกันว่าใหญ่แค่ไหน ก็จัดการถลกกางเกงให้ดูว่า ใหญ่เท่าขานะ ซึ่งก็นับว่าเป็นโอกาสให้ได้เกาสมกับทคัน ส่วนอ้ายดำเพ่ หาโอกาสอยู่นานแล้ว จึงบอกไม่บอกมือ ร้องบอกว่า เก้าอำหุ่ม (กูไม่เชื่อ) มือที่บอกแสดงความไม่เชื่อนั้น ก็เลยช่วยบดเมงหวีไปได้ เล่าแก่นพวกเด็กๆ ฟังกันจนงอกลงไปแล้ว ทำให้บรรยากาศห้องเรียนค่อยคลายความเคร่งเครียดจากการสอบไปได้มาก

จวนใกล้จะหมดชั่วโมง ครูให้นักเรียนจด กว๊ามตักัน ซึ่งคือคำทาย (แปลตรงๆว่า คำทำนาย) ให้นักเรียนหัดเขียนให้ได้ด้วย ให้จำไว้ไปทายกันด้วย นับว่าได้ประโยชน์ดีเหมือนกัน น้ำเลยจดเอาไว้ แล้วลองบอกครูให้เขียนคำทายของเราให้นักเรียนดูบ้าง แต่ต้องเลือกเอาที่จะแปลให้เขาเข้าใจได้ น้ำเลยเลือกเอา สัตินเดินมา หลังคามงกระเบื้อง เด็กๆทายออกทั้งนั้นเลย ถ้าจะง่ายไป เดากันได้ ^{๕๕} ทนลองเอาของเขามาให้ด้อยทายเล่นดูบ้าง ดูซิว่า จะทายออกไหม ถ้าไม่ออก คราวหน้าจะไขให้ฟัง

กว๊ามตักัน มัตงัน

๑. กว๊าเถ็นเป็นเถงน้ำ ป้าเฮ็นเป็นหมกไม้

แปลว่า ไปป้าเป็นโรงนา พากลับบ้านเป็นกระบอไม้

๒. นกเป็ดอ่อนขาเหลว ลงมาเต็กกันน้ำตงเขว ปือแห่ง

แปลว่า นกเป็ดตัวเล็กขาเดียว ลงมาตักินน้ำหนองลึกจนแห้ง

๓. หมากอ่ำส้ม ต่าเล็ก

แปลว่า ผลไม้ไม่เปรี้ยว ตาหลิด (พูดภาษาของเราเป็นหลิดตา)

๔. ยักกาไน ให้กำโบ้น

แปลว่า หยิกตรงนั้น ร้องให้ตรงโน้น

๕. หน้งมันเป็นหน้งเพ่อ เน่อมันเป็นเนอไก่ ไช้มันเป็นไช้แล้น

แปลว่า หน้งมันเหมือนหน้งผกระลือ เน่อมันเป็นเนอไก่ ไช้มันเป็นไช้เหย

* น้ำตัง หมายถึง น้ำในบึงในหนองที่นิ่งไม่ไหลไปมา ส่วน เขว (เขี้ยว) น้ำ หมายถึงลักษณะของน้ำที่ลึก จะเห็นเป็นสีเขียวจัด บางทีเขาใช้ว่า เขวเจ็นน้ำ

๖. โหดันมัด ปัดกินเยื่อ ส้ามห้วยส้ามหลอยอ้าอ้อม
 แปลว่า หิวเท่าหมัด ตัดหญ้ากิน ส้ามห้วยส้ามดอยก็ไม่อ้อม
 ไว้เท่านี้ก่อนนะ วันหลังจะรวบรวมมาให้ทายเป็นอีก

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุมธรา

ฉบับที่ ๙

เมื่อนาย

๑๕ พ.ย. ๒๕๐๑

แดงน้อย หลานรัก

เชื่อว่าคงจะยังทายไม่ออกละครมั้ง แต่อย่าไปเสียเวลาคิดเลย คำตอบที่ไขไว้ให้
 ดึกว่า เรื่องทาย ๆ อย่างนี้ น่าจะไม่ค่อยสันทัดเหมือนกัน แม้แต่อย่างง่าย ๆ อย่างที่
 เด็กของเขารู้กันทุกคนว่าคำตอบว่าอย่างไร น่าจะต้องคิดอยู่นาน บางข้อก็ตอบไม่ได้เลย
 อย่างเช่นที่ว่า

๑. สักอหาม ส้ามกอด เล็กซ่มผ่ายหน้า
 แปลว่า สักคนหาม ส้ามคนงัว (พัต) เหล็กจ (เหล็กเจาะ) มีผ่าย (ข้าง) หน้า
๑. งูโหลงแอ่นเหนอพะ ลึงตะแอ่นเหนอหลิน
 แปลว่า งูใหญ่งูบนฟ้า นกสิงตะ (แร้ง) งูบนดิน
๑. หมากมก่าเง่า หมอกมก่าปาย
 แปลว่า ลูกไม้ที่โคน ดอกไม้ที่ปลาย
๑. เจ้าซ่างอ่อนเซตป้า ฮ้อตะราชนเม็งผ
 แปลว่า เณรเล็ก ๆ เจ็ดองค์ เทศาณาโปรดถึงสวรรค์
๑. กนส้ามก้อ เค้นเคนโห เส้นนัง
 แปลว่า คนสามคน เค้นคนเฝ้าโพกหัว ผืนหนึ่ง

๑. เย็บเย็บเข้าตัก เย็บออกมอเย็บบาย

แปลว่า ยิ่งตักยิ่งเข้าตัก ยิ่งกวักมอยิ่งหน

ข้อหนึ่งนะ พอดีเราออกมาเป็น ช่าง แต่ข้อต่อไปนี่ นี่ก็ไม่ได้เลยว่าจะหมายถึง ตาขี้ สับประรด ดอกไม้ไฟ เหล็กสามขา และข้อสุดท้าย หมายถึง ลูกของตัวกับลูกคนอื่น เรื่องอย่างนี้ ถ้าหากเคยรู้เคยเห็นสิ่งของเครื่องใช้ และชีวิตความเป็นอยู่ของเขามาบ้าง ก็ พอนึกออกได้ง่ายขึ้น อย่างที่ว่าคนสามคนเคยมาพักหัวนอนหนึ่งนอน แม่จะบอกว่าคือเหล็ก สามขา แต่ถ้าเหล็กสามขาที่เรียกว่า เก้ง นี่ไม่เคยเห็น ไม่รู้จักมาก่อนแล้ว ถึงอย่างไร ก็คงร้องอ้อไม่ออกอยู่คนเดียว ด้อยเองก็คงจะไม่เคยเห็น ใช้ไหม นี่ถึงเหล็กสามขาที่ครอบ ตะเกียงถ่านก็แล้วกัน เก้ง ลักษณะคล้ายกัน (เสียงคำนี้ ทำให้นึกถึงคำตะเกียงอยู่เสมอ ไม่ทราบว่าจะเป็นคนเดียวกันหรืออย่างไร) เขาใช้วางบนไฟไฟ สำหรับตั้งหม้อกะทะ แทนตั้ง ก้อนเต้า (อิฐสามก้อน) อย่างแต่ก่อน

พูดคำว่า ไฟไฟ ด้อยก็คงไม่รู้อีกอะไรเมื่อไหร่เมื่อไหร่ ไม่เคยเห็น เขาอธิบาย อย่างไม่รู้ก็ยังไม่ออกว่า รูปร่างมันเป็นอย่างไร จนกระทั่งได้ไปเห็นตามบ้านไทยถิ่นต่างๆ ทั้งในรัฐซานและอัลบั้ม จึงร้องอ้อออกมาได้ว่า รูปร่างเป็นอย่างนั้นเอง ที่จริงน่าจะเรียกว่า กระบะไฟ หรือกระบะเตาไฟ เพราะเขาเอาไม้ทำเป็นกระบะ แล้วเอาดินเหนียวใส่ในกระบะอัดให้ แน่น ได้จนเรียบใช้เป็นทิวากษ์ไฟไฟ หากจะหุงข้าวทำกับข้าว ก็วางก้อนเต้าหรือเก้งลง ตั้งหม้อหรือกระบะบนเก้งนั้น บ้านหนึ่งๆมีไฟไฟอย่างน้อย ๒-๓ อัน ไว้ในครัวอันหนึ่ง ใน ห้องอื่นๆอีกอันหนึ่ง เวลาหนาวก็ใช้สำหรับผิงไฟไปบ้าง ต้มข้าวร้อนกินบ้าง โดยเฉพาะ เวลาแขกมาในยามค่ำคืน ไฟไฟจะให้ความรู้สึกที่อุ่น ไหนจะได้มีเพื่อนมากุญแก่เหงา ไหนจะได้ ผิงไฟอุ่นๆ และไหนจะได้มีข้าวร้อนๆกิน ชุ่มชื้นใจ ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยใหญ่ก็มี อยู่อย่างนั้นแหละ เขาจึงว่ากันว่า คนไทยใหญ่ไม่ค่อยสนใจอะไรมาก ได้แต่เอาโอโหม่ต้น มกเตาอบกัน คือ เอาหัวแม่เท้าหมกขี้เถาคุ้ยกัน ด้อยคงว่าถ่านถ่านนี้ฟังยากอีกนะ เพราะ เรื่องอะไรคนจึงจะต้องเอาหัวแม่เท้าไปหมกขี้เถา ที่จริงเขาจะพูดให้เห็นจริงนะว่าเวลาคุ้ยกัน สกุนๆ แม้ว่าเท้าจะจมเข้าไปในไฟไฟจนถึงหมกขี้เถาได้ ก็ยังไม่รู้สึก เรื่องที่เขาพูดแล้ว

เราก็ไม่เข้าใจนั้น มีมากจริง ๆ ค้อย เรียนอยู่นานแล้วยังรู้ไม่ได้แค่นั้นเลย ฉะนั้นโอกาสที่จะไม่เข้าใจกันจึงมีอยู่ทั่วไป อย่างคำว่า หลาย นั้น น้ำอดลุ่มไม่ได้ว่า เขาไม่ได้หมายอย่างเดียวกับของเรา วันหนึ่งไปทักนางม้าย เพื่อนร่วมชั้นอายุ ๑๐ ขวบ คนที่มารับน้ำไปโรงเรียนด้วยทุกวันนี้ เป็นอะไรไป จึงไม่ไปโรงเรียน ไม่ได้พบกันตั้งหลายวัน น้ำใช้คำหลาย ในความหมายอย่างของเรา แต่นางม้ายเข้าใจตามความหมายที่เขาใช้กันอยู่ที่นี่ จึงนึกว่านางถามว่า ไม่ได้พบกันกี่วัน และคำตอบก็คือว่า แปดวัน

แม้คำง่าย ๆ ที่ครูยกตัวอย่างให้ดูว่า บักม่อน้องอยู่หอ น้ำก็อดคิดไม่ได้ว่า หมายถึงพ่อก่อนน้องอยู่ แท้จริง ก่อม ของเขาหมายถึง กกให้นอน เวลาพูดเวลาฟังจึงต้องทำความเข้าใจและนึกแปลตามความหมายของเขาไปด้วยพร้อมกันด้วยเสมอ ครูเองจะเข้าใจความลำบากในเรื่องนี้ของน้ำบ้างหรือเปล่าก็ไม่ทราบ เห็นทำหน้าที่แปลกใจบ่อยๆ เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ว่าน้ำคงรู้แล้ว แต่กลับไม่รู้ เช่น ครูให้เติมคำในประโยคว่า กาก-กอก เบียง (กาแพ-ถวยจัดหนึ่ง) เด็กๆ ตอบกันอึ้งคั้งว่า หากกอก แต่น้ำเติมไม่ได้ เหตุผลก็คือ ไม่เคยช้อกาแพกินเองเลย จะรู้ได้อย่างไรว่า จัดหนึ่ง (ที่นี้เรียกว่า เบียง ไม่ทราบทำไม) ช้อกาแพได้ & ถวย เรื่องจะต้องเรียนเกี่ยวกับภาษาจึงมีมากจริงต้อย เล่าเท่าไร ๆ ไม่มีวันหมด

อีกไม่ช้าคงจะต้องจากเมืองนายนไปแล้ว เสียตายอยู่มากเหมือนกัน เพราะกำลังอยู่สบายๆ อากาศก็ดี วิวก็ดี คนก็ดี ยิ่งเด็ก ๆ ยิ่งน่ารัก เห็นแล้วทำให้คิดถึงต้อยและน้องๆ ถ้าเด็กๆ ได้มาสังสรรค์กันเอง คงจะได้รับความรู้อะไรแปลกๆ กว่าผู้เป็นผู้ใหญ่กว่าเขาเป็นแน่ สวัสดิ์ดีละนะ

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุมธา

ป.ล. ช้อไข กวามค้ำกัน ครึ่งที่แล้ว คือ รม ชอน พระอาทิตย์ คนบันน้าย ขนุนและไม่ขีดไฟ ส่งนิทานมาให้อ่านอีกเรื่องหนึ่งด้วย

บ.พ.

นิทานไทยใหญ่ เรื่อง นกกอไว

เมื่อก่อนนานมาแล้ว ยังมีหมู่บ้านพวกยางดำ*^๑ อยู่หมู่บ้านหนึ่ง ตั้งอยู่ห่างไกลชุมชน ไปถึงแถบห้วยลึกตอยสูงทีเดียว บริเวณรอบ ๆ ก็ล้วนแต่เป็นป่ารกชัฏ ในปีใหญ่ นั้น มีสิ่งสาธิตณ์นานาชนิด นับตั้งแต่ หมี เสือ วัวป่า กวาง ฟาน ไปจนถึงกระต่าย ไก่ป่า ไก่ฟ้า และนกยูง ตอนเช้า ๆ คำๆ เสียงร้องเสียงขันของสัตว์ป่าเหล่านั้น ดังก้องไปทั่วทุกห้วย ทุกตอย*^๒ ทำให้คนผู้อยู่แถบนั้นรู้สึกเพลิดเพลินและเป็นสุขสนุกสนานตั้งใจปรารภรณนาของตนนั้นเที่ยว

ณ หนังกัยมยางดำผัวเมียตั้งบ้านเรือนอยู่ออกจะห่างไกลบ้านคนอื่น ๆ ไปมาก คนทั้งสองทำอะไรเอนากินกันไป ส่วนที่จะได้อยู่สุขสบาย มีเงินมีทองเหลือเฟือนั้นไม่มีเลย พอว่าท้องฟ้าเริ่มสว่างขึ้นมาไม่ว่าวันใด ผัวเมียต่างก็คว้าพร้าควาเสียมออกไปทำไร่ทำนาพอได้เสียงปากเสียงทองไปวันหนึ่งๆ แต่ด้วยเหตุที่ไร่ของผัวเมียออกจะให้ผลดีกว่าไร่ของคนอื่น ๆ ที่อยู่ต่างที่ออกไป เจ้าของจึงกลัวสัตว์ป่าเหล่านั้นมาฆ่าทำลาย ตกกลางคืนยามผัวเมียจะต้องออกมานอนเฝ้าไร่ของตนที่กระตอมริมไร่เสมอไป ส่วนเมียนั้นกลับมานอนที่บ้าน

อยู่มาคืนวันหนึ่ง ขณะที่ปูย่างดำ*^๓ กำลังนอนเฝ้าไร่อยู่ในกระตอมเล็ก ๆ ริมไร่หลังนั้น ฝนก็ได้ตกกระหน่ำลงมาอย่างไม่ลืมหูลืมตา มีหน้าฟ้าลมพายุก็ยิ่งพัดจัด บรรดาสัตว์ป่าทั้งหลายตระหนกตกใจ ต่างก็วิ่งหนีกันกระเจิดกระเจิง และอารามตกใจไม่รู้ทิศทาง สัตว์บางตัวก็เอาหัวกระแทกรวดล้อมไร่พังทลาย แล้วก็เข้ามาฆ่าไร่ของปูออกยำออกส่ง ผัวเมียนั้นเสียส้น ปูย่างดำจึงไม่อาจนอนต่อไปได้ ต้องลุกขึ้นมาทำเสียงเอะอะขู่ไล่สัตว์เหล่านั้นไปอยู่ทุกคน มีหน้าซำยังเอาหน้าไม้ที่ผูกอาบยาพิษไว้ไล่ตามยิงเสียอีกด้วย จนสัตว์ป่าทั้งหลายแตกตื่นหนีกันไปคนละทิศละทาง

*๑ ยาง คือ ละแวกหนึ่งในรัฐชาน มีพวกหนึ่งเรียกว่า ยางดำ

*๒ ห้วย คือ หุบเขา ที่อยู่หว่างเขาล้อม มักจะใช้คู่กันเสมอกับ หลอย จึงมีตำนานพูดว่า หลอยสูงให้ลึก

*๓ ปู่ แปลว่า ตา และย่า ก็คือ ยาย ใช้เรียกคนสูงอายุได้เช่นของเรา และถ้าหากสามีภรรยาจะเรียกกันและกัน หรือกล่าวถึงกันและกัน มักใช้ ปู่ ออก ย่า ออก

ในขณะที่ฝนตกใหญ่ พายุพัดจัดอยู่นั่นเอง นายยางดำ*^๑ ผู้เป็นเมียทนนอนเฝ้าบ้าน ก็นอนหาหลับได้ไม่ว่าง ด้วยมีใจจดจ่อเป็นห่วงทุกข์ร้อนถึงผัวทนนอนเฝ้าไว้อยู่ นายยางดำ คิดรำพึงว่า กระหม่อมของเรานี้มันก็เล็กนัก โดนลมพายุพัดแรงๆ อย่างนี้เห็นทีจะล้มทลาย แน่ ถ้าหากกระหม่อมมันพังไปแล้ว คงเฒ่า*^๒ เราจะไปอยู่ที่ไหน สัตว์ป่าก็กลัวคนแต่ๆ ทั้งนั้น ดูออกจะลำบากยากแค้นแท้ทีเดียว นายยางดำคิดเห็นเช่นนั้น ก็คิดว่าจะต้องออกไปดู ปู่ยางดำให้รู้ว่าลำบากเดือดร้อนอย่างไรหรือไม่ คิดแล้วนายยางดำก็รีบสวมก๊อบกาว*^๓ ออก จากเรือนไปยังกระหม่อมมิมไว้ ฝนก็ยังไม่หยุดไม่ซาลงบ้างเลย ตกมาห้าแล้วห้า*^๔ เล่า จน เสื้อผ้าสีดำที่นายยางดำสวมอยู่เปียกโชกไปหมดทั้งตัว แต่เขาก็ไม่ยอมหยุดพักทีใด ดังหน้า ตั้งตาเดินไปให้ถึงไร่จนได้

ครั้นมาถึงทริมรวไรของตน ก็ได้เห็นแสงไฟในกระหม่อมมันเดี่ยวสว่าง เดี่ยวดับวูบลง นายยางดำจึงจัดแจงตั้งไม้ไผ่ที่ขวางทำประตูไว้ ออก และขณะที่กำลังจะก้าวเข้าไปภายใน บริเวณนั้นเอง ก็พอดิ่ปู่ยางดำได้ยินเสียงถอดเก็น*^๕ ไม้ขัดประตูไว้ จึงออกมาเพ่งมองดู แล้วก็ได้เห็นตัวอะไรดำๆ เคลื่อนไหวอยู่ไปมา ครั้นเพ่งต่อไปอีกก็เห็นตัวดำๆ นั้นเคลื่อน ไกลเข้ามาๆ มุ่งมายังกระหม่อมของตน จึงคิดในใจว่า สัตว์ป่าพรรณอย่างนั้น เราคิดว่า มันหนีเตลิดเปิดเบี่ยงไปหมดแล้วเชียว เรายิงมันจนอย่างนั้นแล้ว มันยังจะดื้อเข้ามาอยู่อีก เห็นทีจะร้ายเหลือเกิน ถึงได้เข้ามาฆ่าทำลายไร่ของเราอีก คิดดังนั้นแล้วก็เอาหน้าไม้ ลูกอาบยาพิษออกมา ยังไปยังตัวดำๆ ที่เคลื่อนเข้ามาใกล้ขึ้น

พอเสียงหน้าไม้ลั่นเท่านั้น เสียงร้องก็ดังออกมาจากตัวดำๆ นั้น และก็หาใช่เสียง สัตว์ไม่ กลายเป็นเสียงนายยางดำร้องออกมาว่า โอ๊ย ตายแล้ว ตูมายิงฆ่าทำไม ปู่ยางดำ

*^๑ น้าย แปลว่า ชาย จำเพาะบางถิ่น

*^๒ คงเฒ่า เป็นคำที่ภรรยาเรียกสามี

*^๓ ก๊อบ = เหมวกแบบไทยใหญ่ ลักษณะคล้ายก๊วยเล็ช ก๊อบกาว คือชนิดที่ทำด้วยกาวไม้ไผ่ชนิดหนึ่งเชื่อมเข้าด้วยกัน ไม่ใช่ชนิดสาน

*^๔ ห้า = ฝนตกหนักๆ ครึ่งหนึ่งๆ

*^๕ เก็น คือ ไม้กระบอกสามอันลัดไว้ที่เสาประตูไว้ เวลาจะเข้าไปภายในบริเวณ ต้องถอดไม้กระบอกออกจาก ช่องที่ทำไว้ที่เสาที่ละอัน ตามธรรมเนียมไทยใหญ่ ผู้ชายและผู้ที่อยู่คงกะพัน จะไม่ถอดไม้เก็นขัดประตูนี้

ไฉนเสียงั้นก็ตกใจ รีบกระโดดลงจากกระท่อมหลังเล็กนั้น วิ่งตรงไปยังเตียงที่ไฉน และ
ก็เห็นว่าตัวอะไรดำๆ ที่ตนคิดว่าจะเป็นสัตว์บ้านนั้น แท้จริงคือเมียของตนนั่นเอง แกร่ง
ตรงเข้ากอดร่างเมียไว้ น้ำตาไหลย้อยอยู่ตลอดเวลา แกร่งถามเมียว่า สู้เอ๋ย
สัตว์ป่ามารบกวนฆ่าทำลายไรของเราทั้งคืน ข้าเห็นสุนัขไล่ต้อนดำๆ เข้ามา จังนี่กว่าเป็นวัวป่า
จึงเอาหน้าไม้ยิงไปถูกสุนัข สู้เอ๋ยได้เอาโทษถือโทษข้าเลย ข้าขอรับผิดชอบแล้ว

ฝ่ายนายยางดำเห็นผัวมาสารภาพผิดเช่นนั้น แทนที่จะยกโทษให้ กลับกล่าวว่า
ข้าไม่เชื่อคำสุหรอก สู้ทำเราได้ว่าแต่ว่าสุนัขไม่มีเมียน้อยไว้ หรือหมายมั่นใครไว้ละมัง
เราไร้เป็นห่วง กลัวสัตว์ป่าจะมาทำร้ายสุนัขนอนหลับไม่ลง ทั้งฝนก็ตกหนัก ลมก็พัดจัด
มืดจางแบบมืดไม่เห็นฝ่ามือ เราอดล่าห่มงหน้ามา มาถึงแล้วก็ยังกลับยิงเราได้ สู้นะ ใจคิด
ใจร้ายแท้ๆ เทียว พูดได้เท่านั้นนายยางดำก็ขาดใจตาย

ปูยางดำเห็นเมียตายแล้วเช่นนั้นก็ให้ส่งสารสลดใจยังนัก รับผิดชอบหาพื้นมาก่อไฟ
จะเผาศพนายยางดำ แล้วก็ร้องไห้คร่ำครวญตั้งว่าหัวใจจะแตกทำลายไป ปู่เฒ่าใคร่ครวญ
ถึงเมื่อครั้งยังหนุ่มยังสาวมาด้วยกัน ได้อยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาจนกระทั่งถึงแก่เฒ่าป่านะนี้
แต่คิดอย่างไรก็ไม่อาจให้เมียของตนพ้นคืนชีพขึ้นมาได้ ในที่สุดปูยางดำก็เลยหาทางที่จะคิด
ตามนายยางดำผู้เป็นเมียไปจนได้ในขณะนั้นเอง คือเมื่อคิดๆ อยู่ตลอดเวลาว่า เมียของเรา
เราก็อีก แต่เมียกลับไม่รู้ ไม่ยอมเชื่อ หว่านผัวใจคิด ข้างเราก็คิดว่าเมียเป็นวัวป่าเข้ามา
จึงยิงเอา เมื่อเมียก็ตายไปอย่างนั้นแล้ว เราจะอยู่ไปทำไมในเมืองคน พูดแล้วก็ไปนอนข้าง
กองฟืนเคียงศพนายยางดำ แล้วก็นำไฟจุดเข้าที่กองฟืนนั้น ไม่ช้าก็ตายตามกันไป ร่างก็
กลายเป็นเฒ่าเป็นเก่าไปด้วยกันทั้งสองคน

พอตายจากชาตินมนุษย์ไปแล้ว ยางดำผัวเมียก็ไปเกิดเป็นนกชนิดหนึ่ง ชื่อว่า นกกอโง
นกชนิดนี้ชอบนอนไม่ได้อยู่ร่วมที่เดียวกันเลย แม้จะเป็นเพื่อนกแม่นกก็ตาม ก็จับคอนนอน
คนละที ต่างจับอยู่บนต้นไม้คนละต้น ห่างกันพอแลเห็นกันได้ พอตัวผู้ร้องว่า กอโง กอโง
(กอ แปลว่า คิด โง แปลว่า วัว กอโง แปลว่า คิดว่าเป็นวัว) ตัวเมียจะร้องตอบว่า
“ก๊ต ก๊ต” (คต) ตามถ้อยคำที่ปูยางดำเคยพูดว่า ข้าคิดว่าสุนัขเป็นวัว จึงเอาหน้าไม้ยิงไป
ถูกเข้า และนายยางดำก็ตอบว่า สู้ใจคิด เอาหน้าไม้ยิงเราตาย

ฉบับที่ ๑๐

เมืองนาย

๑๘ พ.ย. ๒๕๐๓

แดงน้อย หลานรัก

ขณะนี้^๕เป็นฤดูออกพรรษาที่เขาเรียก ออกหัว^๕ ผู้คนที่ละเว้นงานเอิกเกริกทั้งหลาย ไปถึง ๓ เดือน ต่างพากันหาทางสนุกด้วยวิธีต่างๆ ที่เขาว่าสนุกนักสนุกหนาคือ เทียวงานประจำปีของเมืองนาย งานอย่างนี้เรียกกันว่า ปอย และไม่ว่าปอยที่ใด จะเป็นปอยขึ้นมาไม่ได้ ถ้าไม่มีการพนันที่เขาเรียกว่า ล็อง แล้วก็ สาด ซึ่งคือละครประเภทต่างๆ ทั้งพม่าและไทยใหญ่ เพราะฉะนั้นในระหว่างนี้ เขาจะไม่พูดกันถึงเรื่องอื่น นอกจากว่า ใครมันอะไร จะได้ไปไหน (แทงหอย) หรือถ่มเมือก (ตอนบ่าย) ออกอะไร ใครถูกบ้าง ได้เงินเท่าไร ฯลฯ แม้แต่นักเรียนที่เล็กทั้งโตต่างก็สนใจกันแต่เรื่องพรรณอย่างนี้ โรงเรียนก็เลยต้องปิดตลอด ๑๐ วันทำงานนี้ นางจึงต้องเรียนอยู่กับบ้าน และได้เรียนนิทานไทยใหญ่พบเรื่องสนุกๆ อีกหลายเรื่อง ที่เล่าให้ด้อยฟังคร่าวๆ แล้ว เรื่องนกก็โอวั้น เป็นนิทานประเภทกลับชาติมาเกิด ที่จริงก็เป็นเรื่องที่อธิบายว่า ทำไมนกอย่างนั้นจึงร้องอย่างนั้นไปพร้อมกันด้วย ยังมีอีกหลายเรื่อง แล้วจะเล่าให้ฟังอีก

ด้อยคงอยากจะถามว่า นำไปเทียวปอยกับเขาด้วยหรือเปล่า ไปซี ถึงจะไม่มันสนุก เพราะต่อล้อง (เล่นการพนัน) กับเขาก็ไม่เป็น ดูสาดของเขาก็ฟังไม่รู้เรื่อง เพราะเล่นเป็นภาษาพม่า ก็ยังอยากรู้ว่าเขาสนุกกันอย่างไร และก็เห็นแล้วว่า ถ้าเป็นเด็กก็สนุกไปอย่างเด็ก คือ ถ้าพ่อแม่ให้สตางค์มาก ๆ ก็ไปเล่นการพนัน แทงมากก็ได้ น้อยก็ได้ ตามใจชอบ ถ้าเบื่อก็น่าไปหาซื้อของเล่นบ้าง ซื้อขนมกินบ้าง แล้วจะไปชลุ่อยู่กับโรงละครนันทคน พวกที่ไม่เล่นการพนันก็มักจะใจจดใจจ่ออยู่กับการแสดงนี้ เพราะนานทีหนึ่งจึงจะมีโอกาสได้ดู และถ้าไม่มางานประจำปอยอย่างนี้แล้ว ชาวเมืองนายก็ไม่มีทางจะสนุกเพลิดเพลินอื่นใดได้ ด้วยว่าที่นี่ไม่มีโรงหนังโรงละคร ฉะนั้นการแสดงอย่างนี้จึงต้องมีตลอดทั้งคืน คนดูต้องหาเตื่อ หาผ้าห่มของตัวเองมา ง่วงก็หลับไปบ้าง ตื่นขึ้นมาก็ดูต่อไป น้ำเคียวได้มาตอนเช้ามีดครงหนึ่ง

เลยได้มาเห็นว่า ตอนใกล้รุ่งเขามักเล่นหุ่นกระบอก คนชักชักเก่ง (ที่ว่าชักเพราะเขาใช้
ตั้งเชือกจากทางหัวหุ่น) ที่เดียว ถึงฟังไม่รู้เรื่องก็ยิ่งดูสนุก ที่สนุกมากเห็นจะเป็นเพราะเสียง
ดนตรีช่วยนี่เอง พวกที่ม่อโยไป หลับไป ได้ยินเสียงดนตรี โดยเฉพาะเสียงกลองรัวกระหน่ำ
อย่างนั้นต้องสะดุ้งตื่น ส่งสารแต่คนดักกลองตีพัฒนาพทย์เท่านั้น ที่ต้องดักกันทั้งคืนตลอด ๓๐ คืน
กว่าจะเลิกงานก็คงต้องนอนมึนกันยาแย่ไป

ที่ว่าตุลครตอนเช้ามันนั้น ไม่ใช่เพราะตั้งใจจะมาตุลครหรืออะไร แต่บังเอิญเป็น
เพราะไม่มีใครเขานอนกันทั้งบ้านตลอดคืนวันนั้น เพราะเขาทำของได้มาตรฐาน ๓๐๐ องค์
และทำของเช่นเจ้า เช่นเจ้าพระ (พระพุทธรูป) ที่เขาว่าจะเสด็จลงเมือง (สุวรรณภูมิ) มา
ตอนไหนเมืองเสอ-อ (=หัวเมืองใต้ คือ รวต ๔) พอเสร็จธุระแล้ว ไม่รู้จะทำอะไร พักก็ยัง
ไม่ต่าง ก็เลยไปตุลคร อดชมความอดทนของคนดูไม่ได้ เพราะตอนเช้ามันในคืนนั้น อากาศ
เมืองนายหนาวเย็นพอที่เดียว หมอกก็ลงจัดแลไม่เห็นอะไร เขาก็ยังทนนั่งดูอยู่ได้ แม้คำ
ขายข้าวหลามดูจะสบายที่สุด เพราะไหนจะได้มีไฟอุ่น ไหนจะได้กลิ่นข้าวหลามหอม แล้ว
ก็ยังได้ตุลครไปด้วย เพราะแก่ไปตั้งที่ขายใกล้ๆ โรงละคร คนในรัฐธานีเขาจะเผาข้าวหลาม
กันจำเพาะในฤดูหนาววันเท่านั้น เขาไม่มีข้าวหลามกินกันทุกวันอย่างของเรารอ

ในระหว่างที่เขาทำพิธีรับเจ้าพระลงเมืองมานั้น ตอนกลางคืนเขาตามประทับด้วย
ส่วนมากก็ใช้เทียนจุดในโคมญี่ปุ่นบ้าง โคมทำเป็นรูปดอกบัว หรือรูปอื่นๆบ้าง ดูไม่ผิดกับ
งานของชาวอินเดียที่เรียก ที่ปวลี ที่เขาดำเนิน พระลักษมี เทวแห่งโชค เจ้าของบ้าน
พานังรไปดูไฟรอบๆ เมือง เพลิดเพลินดีเหมือนกัน แต่ว่าใกล้ไฟไหม้เหลือเกิน เมื่อ
ก่อนน้ำจะมา ๒-๓ เดือน ไฟไหม้เมืองนายอดวายไปไม่น้อยทีเดียว สยามคมผู้หญิงต้องแจก
เสื้อผ้าเครื่องนอนกันยกใหญ่ ถ้าไหม้อีกคราวนี้เห็นจะหมดเมืองแน่ เพราะเมืองนายเล็กเท่า
หยิบมือเดียว แต่เขาคงจะระมัดระวังกันเป็นอย่างดีก็เลยไม่มีเหตุอะไรเกิดขึ้น ซึ่งเขาก็คง
ยกให้เป็นผลบุญที่ได้ทำการเช่นเจ้าพระ ดังกล่าวแล้วนั้น เห็นพิธีของเขาแล้วอดรู้สึกแปลก
ไม่ได้ ที่น่าแปลกมากก็คือ เขาทุ่มเทศเงินสร้างแข่งพระ (= ทบฐา แปลตามศัพท์คือ หิงพระ)
เป็นรูปปราสาทสวยงาม ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ตามฐานะและกำลังเงิน แล้วก็ตกแต่งด้วยผัก
และผลไม้รอบๆ บริเวณแข่งพระนั้น ส่วนบนทบฐาคงตั้งพระพุทธรูป หน้าทบฐา นอกจากจะมี

ดอกไม้มียังมีเครื่องเช่นเป็นผักผลไม้ นานาชนิด และขนมแห่งๆรวมทั้งขนมปังกรอบด้วย น้ำ
 ช่วยเราแกะส้มเกลี้ยงแกะทับทิมอยู่เป็นชั่วโมง แต่เมื่อเขาขึ้นไปจุดเทียน (ที่นั่นเขาไม่ใช่รูป
 กัน) บูชาพระคอนโทเม้งเสื่อ—อนันต์แล้ว ก็เป็นอันเสร็จพิธี ผักผลไม้ที่อุทิศสำหรับแกะจืดสวยงาม
 ก็ทั้งเป็นเดนอยู่อย่างนั้น จนกว่ามันจะแห้งหรือเน่าไปเอง นี่ก็แล้วเสียตงเงินทองแรง
 บ้านหนึ่งๆต้องสิ้นเงินไม่ต่ำกว่าร้อยบาท ถ้าทำกันทุกบ้านๆ อย่างนับหนึ่งๆ จะสิ้นเงินเท่าไร
 น้ำอดไม่ได้ต้องถามเขาว่าทำไมทั้งของเช่นเหล่านั้นเสียเล่า ถ้าถวายเจ้าพระ สัมมุติเอาว่า
 ทานเสียแล้วก็ต้องถือเป็นของดีที่เหลือจากท่าน ควรที่จะได้นำมาแจกกันกิน หากนัก
 รังเกียจไม่ยอมกิน เอาไปแจกทานคนยากคนจนก็ยังดี เขาฟังแล้วจะนึกอย่างไรก็เหลือ
 จะเดา เพราะเขาไม่ตอบ ได้แต่หัวเราะหึๆ คงจะนึกว่า น้ำเป็นคนนอกศาสนาไปเสียแล้ว
 หรือใจก็ไม่รู้ ถึงได้มาตำหนิเขา

เห็นจะต้องยุติก่อนละนะ วันหลังจะเล่านิทานมาให้ด้อยฟังอีก

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุเมธา

ห้องสมุดโรงเรียนวัดพระเชตุพน